

J U R Y R A P P O R T

Wijers
eo wijers-stichting

ideeënprijsvraag
nederland rivierenland

juryrapport

ideeënprijsvraag
nederland rivierenland

eo wijers stichting

Den Haag,
13 mei 1986.

inhoudsopgave

Hfst. 1	-Inleiding	7
	- Beoordelingsprocedure	7
	-Judicium	7
	- Algemene Beschouwing	7
Hfst. 2	-Prijswinnaars en bijzondere vermeldingen	13
Hfst. 3	- Overige inzendingen	35
Hfst. 4	- Ongeldig verklaarde inzendingen	57
Hfst. 5	- Prijsvraagprogramma	65
Hfst. 6	- Lijst deelnemers	69
Hfst. 7	Colofon	73

Initiatiefnemer

Voorliggend juryrapport betreft de eerste, door de Eo Wijers Stichting uitgeschreven ideeënprijsvraag. De Stichting werd opgericht op 9 januari 1985, op initiatief van de Rijksplanologische Dienst (RPD). In het Stichtingsbestuur hebben naast de RPD ook zitting het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkhuysvesting (NIROV), de Bond van Nederlandse Stedebouwkundigen (BNS), de Bond van Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitecten (BNT) en de Provinciale Planologische Diensten (PPD-en).

De Stichting stelt zich ten doel door middel van het regelmatig uitschrijven van (ideeën)prijsvragen het ontwerpen op het boven-lokale schaalniveau te stimuleren, jonge vakgenoten gelegenheid te bieden ideeën te presenteren op het gebied van de ruimtelijke vormgeving en de visievorming t.a.v. ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden op langere termijn te bevorderen.

Thema

Als thema voor deze eerste prijsvraag koos de Stichting voor "Nederland, Rivierenland". Binnen dit thema staan de volgende vragen centraal:

- Hoe kunnen ontwikkelingen zo gestuurd worden dat nieuwe, kenmerkende structuren ontstaan, daarbij rekening houdend met de neerslag van vroegere gebruiksvormen?
- Welke betekenis kunnen de rivieren, in deze veranderende context hebben: functioneel en als ruimtelijk structurerend gegeven?
- In hoeverre kunnen nieuwe concepten voor regionale differentiatie (en ideeën over veranderende functie van de rivieren daarbij) in ruimtelijke ontwerp-voorstellen worden gegoten?

Opdracht

Van de inzenders werd gevraagd een keuze te maken uit 4 regio's: de Maas (het Limburgse deel), de IJssel, het land van Maas en Waal, Nederrijn en Lek, en Rijnmond, en voor de gekozen regio vanuit een analyse van de ontwikkelingsmogelijkheden een ontwerp-opdracht te formuleren en deze vervolgens uit te werken in concrete ontwerp-voorstellen, zowel op regionale als op lokale schaal.

Jury

De jury bestond uit 5 personen:
 Ir. K.J.W.H. Deen, stedebouwkundige
 Ir. A.C. Gaay, waterstaatkundige (vice-voorzitter)
 Mevr. S. Langedijk-de Jong, burgemeester (voorzitter)
 Prof. dr. P. Thoenes, toekomstonderzoeker
 Dipl. Ing. K.P. Vollmer, landschapsarchitect

Het Secretariaat werd gevoerd door ir. H. Leeflang, in samenwerking met ir. G. Roeleveld.

Inzendingen

In totaal werden 115 informatiepakketten aangevraagd. Hierop kwamen 34 inzendingen bij het Secretariaat binnen. De verdeling over de regio's was als volgt:

Aangevraagde pakketten:

Maas	19
IJssel	15
Rijnmond	31
Maas/Waal/Rijn/Lek	50

Ontvangen inzendingen:

Maas	4
IJssel	4
Rijnmond	6
Maas/Waal/Rijn/Lek	19

Geen specifieke regio 1

Alle 34 inzendingen zijn in het voorliggende rapport opgenomen. Van de bekroonde inzendingen zijn meerdere kaartbeelden en tekstgedeelten uit de geleverde toelichtingen weergegeven.

vergezeld van een uitgebreid jury-oordeel. Van de niet bekroonde inzendingen is een representatief kaartbeeld (in de meeste gevallen een ontwerp-tekening voor het gehele betreffende gebied weergegeven, alsmede een door de inzenders zelf geschreven (waar nodig verkorte)samenvatting, vergezeld van een beknopt jury-oordeel.

Beoordelingsprocedure

Alle binnengekomen plannen werden in een speciale beoordelingsruimte opgehangen, waartoe juryleden en leden van het Secretariaat toegang hadden. De beoordelingsperiode besloeg in totaal ruim 5 weken en was verdeeld in 3 fasen. Elke fase bestond uit een individuele beoordeling door elk jurylid en werd afgesloten met een plenaire jurybijeenkomst waarin de individuele beoordelingen met elkaar geconfronteerd werden. De plenaire bijeenkomsten werden door het Secretariaat voorbereid aan de hand van door de juryleden ingevulde beoordelingsformulieren.

De 1e en 2e fase werden gebruikt voor selectie van de hoofdprijswinnaars en bijzondere vermeldingen. Daarbij werd geen onderscheid gemaakt naar inzendingen van studerende en niet-studerende. De 3e fase diende voor de vaststelling van de aanmoedigingsprijzen voor studerende en pas afgestudeerden. In deze fase werden tevens alle studenteninzendingen door de jury becommentarieerd t.b.v. onderwijsdoeleinden.

1e fase

Na een eerste toetsing op formele geldigheid door het Secretariaat, werden alle inzendingen door de jury bekeken en beoordeeld. De acht in het prijsvraagprogramma genoemde criteria waren in deze fase gebundeld tot vier clusters, in volgorde van belangrijkheid: 1. Is dit wat Wijers bedoelde? (vormgeving-aspecten op hoger schaalniveau en ideeënrijkdom)
 2. Zit het voorstel goed in elkaar? (interne consistentie en samenhang tussen de verschillende schaalniveaus)
 3. Kunnen we er wat mee? (toekomstgerichtheid en bestuurlijke toepasbaarheid)
 4. Hoe is het gebracht? (presentatie in woord en beeld)
 Aan deze criteria werden de waarderungen: opvallend goed, gemiddeld of opvallend onvoldoende toegekend.
 Op de eerste plenaire beoordelingsbijeenkomst passeerden alle 34 inzendingen de revue. Hiervan werden 5 inzendingen ongeldig verklaard; in 1 geval betrof dit een niet-anonieme inzending, in de overige gevallen was niet voldaan aan de opdracht. Van de overige 29 geldige inzendingen gingen er in eerste instantie 7 door naar de 2e fase: 5 als potentiële prijswinnaar en 2 ter herkansing.

2e fase

Genoemde 7 plannen werden in deze fase opnieuw individueel door de jury beoordeeld. Daarbij werden de criteria en de waarderingscores verijnd: de criteriumclusters uit de 1e fase werden opgesplitst in de (acht) oorspronkelijke criteria, waaraan vervolgens de waardering: zeer goed, goed, matig, of beneden de maat werd toegekend. Tevens werd de jury gevraagd een voorlopige rangorde aan te geven.
 Op de tweede plenaire jurybijeenkomst bleek na samenvoeging van de individuele beoordelingen door het Secretariaat één inzending duidelijk bovenaan te staan, terwijl het verschil in waardering voor de daarop volgende vier inzendingen tamelijk klein was. Na uitvoerige discussie, waarbij elk jurylid zijn/haar beoordeling nog eens mondeling toelichte en aan de anderen ter toetsing voorlegde, en waarbij ook andere inzendingen nog eens teruggehaald werden ter vergelijking, werden ten slotte 1 eerste prijs winnaar, 2 tweede prijs winnaars ex aequo, en 1 derde prijs winnaar gekozen.
 Vervolgens beraadde de jury zich over de toekenning van bijzondere vermeldingen. Na ampel overleg werd besloten twee inzendingen een bijzondere vermelding toe te kennen twee ongeldig verklaarde inzendingen alsnog buiten mededinging te beoordelen.

Ten slotte deelde het Secretariaat de jury mee welke inzendingen door studenten of pas afgestudeerden gemaakt waren en wie mee wensten te dingen naar een aanmoedigingsprijs. Dit betrof een twintigtal inzendingen, waarvan er één reeds in de prijzen bleek te zijn gevallen: één der tweede prijzen ex aequo bleek te zijn toegekend aan nog studerende inzenders. Uit de resterende 19 inzendingen konden direct, op basis van de resultaten uit de 1e en 2e fase 7 inzendingen als potentiële aanmoedigingsprijswinnaars worden geselecteerd. Op één uitzondering na betrof dit alleen inzendingen van nog studerenden. In totaal waren 12 van de 20 inzendingen die meedongen naar een aanmoedigingsprijs afkomstig van nog studerenden, de overige 8 van pas afgestudeerden.

3e fase

In deze laatste fase werden de laatstgenoemde 7 inzendingen opnieuw individueel beoordeeld, aan de hand van dezelfde criteria en waarderingsscores als in de 2e fase. Op de laatste plenaire beoordelingsbijeenkomst werd nog 1 (studenten-)inzending extra ter herkansing voorgedragen, zodat uiteindelijk uit 8 inzendingen 4 aanmoedigingsprijswinnaars werden gekozen. Betreffende prijswinnaars zijn alle nog studerend.

Judicium i

De jury is tot het volgende oordeel gekomen:

1e prijs: "Ooievaar", f 15.000.-

2e prijs ex aequo: - "Prikeldraad" f 4.000.-
- "Charon" f 4.000.-

3e prijs: "Leegh Water" f 2.500.-

Bijzondere vermelding: - "Schei"
- "Slib Uit"

8

Aanmoedigingsprijs: - "Basel 1013" f 1.500.-
- "Living Apart Together" f 1.500.-
- "La Lecq" f 1.000.-
- "Vaino" f 1.000.-

Algemene beschouwingen

Bij de beoordeling van de inzendingen heeft de jury zich vooral laten leiden door de vraag: Is dit wat Wijers bedoelde? Het antwoord op deze vraag lag niet bij voorbaat vast. In de loop van het beoordelingsproces heeft de jury zich aan de hand van de door de stichting beschikbaar gestelde informatie en mede aan de hand van de inzendingen een beeld gevormd. Als belangrijkste kenmerken voor een 'goed' plan in de geest van Wijers zijn uiteindelijk beschouwd:

- voldoende hoog schaalniveau

- beeldende, vernieuwende kwaliteit en originaliteit.

De jury constateert, dat Wijers ideeën weerklank blijken te hebben, ook en niet 't minst bij jonge en aankomende vakgenoten.

De jury vindt het bemoedigend dat er in Nederland, getuige de inzendingen, veel ontwerp-kwaliteit op regionaal niveau aanwezig is.

De jury zag zich bij de beoordeling geconfronteerd met het feit dat bij een deel van de inzendingen, een voldoende inhoudelijke onderbouwing ontbreekt en/of de bruikbaarheid in bestuurlijke of ambachtelijk-technische zin naar haar mening te wensen over laat. Bij het toekennen van de prijzen heeft de jury gemeend ook met deze factoren rekening te moeten houden. Daartegenover heeft zij haar bijzondere waardering voor originele en vernieuwende, maar minder uitgewerkte ideeën willen laten blijken in twee bijzondere vermeldingen en twee beoordelingen buiten mededinging.

Er zijn verschillende typering te geven voor de ingezonden plannen. In een deel van de inzendingen ligt de nadruk op naast elkaar staande deelproblemen; deze inzendingen staan in het

teken van het opheffen van knelpunten.

Slechts enkele inzendingen behandelenesignaleerde knelpunten binnen het kader van een samenhangend probleem-complex, en weten dit vervolgens te vertalen in een oplossing met een zekere meerwaarde: een ruimtelijke vormgevingskwaliteit zoals Wijers die voor ogen stond.

Daarnaast zijn er enkele inzendingen waarin het grote gebaar domineert, maar waarvan de onderbouwing te beperkt is.

Een aantal inzendingen zijn door de jury gekarakteriseerd als herschikkings- of herordeningsplannen: hierin worden geen nieuwe koersen uitgezet, maar bestaande functies ruimtelijk beter geordend.

Weer andere inzendingen zijn getypeerd als herbekledingsplannen: door middel van bomenrijen en bospartijen wordt hierin het landschap verfraaid. Deze inzendingen zijn intern consistent, maar kenmerken zich door een beperkte probleemstelling. Veel van deze plannen schieten tekort in functionele onderbouwing, terwijl daarvoor wel aanknopingspunten zijn.

Het heeft de jury aangenaam getroffen dat er, naast alle serieuze, goed doorwrochte en verantwoorde plannen, ook enkele inzenders zijn geweest die een speelse, meer poëtische, literaire bijdrage hebben geleverd.

De jury meent dat de in het prijsvraagprogramma gegeven regio's welliswaar sterk verschillend van karakter en problematiek zijn, maar dat dit niet van invloed is op de moeilijkheidsgraad van de opgave en daarmee op de kwaliteit van de ontwerpvoorstellen. De regio's Rijnmond en Land van Maas, Waal, Rijn en Lek mogen op het eerste gezicht 'moeilijker' lijken omdat daar een groot aantal concrete, complexe problemen aanwezig is. Daar staat tegenover dat hiermee tevens 'makkelijker' aanknopingspunten voor ontwerpen gegeven zijn.

Voor de stroomgebieden van de (Limburgse) Maas en IJssel geldt dat hiervoor zeker in stedenbouwkundig en ecologisch opzicht interessante en zeker zo moeilijke probleemstellingen te formuleren en ontwerp-voorstellen te doen zijn.

Uit de verdeling van de inzendingen over de vier verschillende regio's blijkt dat de meeste inzenders kozen voor het Land van Maas, Waal, Rijn en Lek als ontwerp-gebied. Uit dat oogpunt gezien mag het geen verwondering wekken dat drie van de vier prijswinnaars deze regio als onderwerp hebben. De jury vindt het opmerkelijk dat de inzendingen voor het stroomgebied van de IJssel over 't algemeen zeer behoudend zijn. Opmerkelijk is ook dat in de meeste inzendingen voor de stroomgebieden van Maas en IJssel de instromende bekenstelsels niet als onderdeel van het totale riviersysteem in de probleemstelling betrokken zijn.

De meeste inzendingen hebben de rivier in samenhang met het landelijk gebied behandeld. Naast de scheepvaartproblematiek hebben vooral de landbouw-, natuur- en recreatieproblematiek (al dan niet in onderlinge samenhang) de aandacht gekregen. De ontwerpen hebben over het algemeen een overheersend fysisch-geografisch karakter en betreffen vooral de landschapelijke structuur. Opvallend is dat aan het stedelijk gebied in verhouding weinig aandacht is besteed. In het denken van Wijers neemt de samenhang tussen stad en land juist een centrale plaats in. In een aantal analyses wordt welliswaar op stedelijke ontwikkelingen ingegaan, maar daar wordt in de ontwerpen in het algemeen weinig mee gedaan. Uitzondering hierop vormen een aantal ontwerpen voor het Rijnmondgebied. De culturele context van het rivierengebied heeft enkele inzenders geïnspireerd, zij het dat dit niet tot een werkelijk regionaal ontwerp heeft geleid. Deze inzendingen geven op geheel eigen wijze blijk van besef van wat er met betrekking tot de rivieren aan emoties leeft, en waardering voor wat er door de eeuwen heen in het rivierengebied door mensenhand tot stand is gekomen.

Een der inzendingen, onder motto "Mu", levert kritiek op de

volgens de inzender aan de prijsvraagopgave ten grondslag liggende veronderstelling dat de maatschappij een coherent geheel zou zijn. De jury acht deze interpretatie van de ideeën welke bij de Stichting leven onjuist en geheel voor rekening van inzender. Hoewel zij kan instemmen met de analyse door inzender van de huidige planningspraktijk, meent de jury dat de suggesties die worden aangedragen, de oplossing van het gesignaleerde probleem niet dichterbij brengen: het feit dat de maatschappij geen coherent geheel is, mag haars inziens planners niet verhinderen te streven naar coherentieverhoging.

Een aantal inzendingen voor het Land van Maas, Waal, Rijn en Lek stelt vrij forse waterstaatkundige ingrepen voor. In de meeste gevallen betreft dit de aanleg van een kanaal parallel aan de rivier, met het doel de rivier te ontlasten van hetzij de scheepvaart, hetzij de afvoer van (hoog) water en slib. Over 't algemeen zijn de technische mogelijkheden voor, en praktische voordelen van dergelijke ingrepen door de inzenders overschat. In de eerste plaats is geen rekening gehouden met het feit dat een nieuw, parallel aan de rivier geschakeld kanaal een tweede rivier vormt, die, als het een stromend kanaal is, gevuld moet worden met hetzelfde water als de oorspronkelijke rivier. Bij lage afvoeren worden beide watergangen te ondiep voor de scheepvaart en vindt bovendien zand- en slibafzetting plaats (waardoor op den duur weer dijkverhoging noodzakelijk wordt). Indien het nieuwe kanaal niet-stromend wordt gedacht, dan zijn verschillende sluiscomplexen, (in verband met de drukke scheepvaart) van enorme afmetingen noodzakelijk om het forse verval tussen de rivieraansluitingen te overbruggen. Naast een fors terreinbeslag en hoge kosten vermindert dit bovendien de veiligheid en soepelheid voor de scheepvaart. Combinaties in de vorm van een stromend kanaal bij hoge afvoeren en een niet-stromend kanaal bij lage afvoeren vergen behalve dijken en sluizen nog afsluitbare stuwen en stroomgeleidingswerken, zonder dat daar overwegende voordelen tegenover staan.

De jury is onder de in druk gekomen van het door de inzenders verzette werk. Daarbij valt ook de zorgvuldigheid en de grote verscheidenheid in presentatie in woord en beeld op. Naast de tentoongestelde panelen zijn ook veel van de schriftelijke toelichtingen de moeite van het bestuderen waard.

Ten slotte merkt de jury op, dat naar haar mening de prijsvraag een grote oogst aan nieuwe bruikbare ideeën heeft opgeleverd. De jury wijst erop dat de inzendingen een kwaliteit hebben, die in veel regionale plannen te weinig aan de orde komt. Zij spreekt dan ook de hoop uit, dat deze ideeën hun weg zullen vinden naar de planningspraktijk.

ooievaar

Jury-oordeel

Naar de mening van de jury benadert deze inzending 't dichtst wat zij als Wijers ideeën beschouwt: originaliteit en een grote ideeënrijkdom gaan hier gepaard aan een goede grootschalige herindeling van het gebied en een geslaagde poging tot vormgeving op het regionale schaalniveau. Het plan is grensverleggend en tegelijkertijd realistisch in de zin van binnen (thans) voorstelbare maatschappelijke ontwikkelingen realiseerbaar. Daarbij staan standpuntbepaling, diagnose en oplossing in evenwichtige verhouding tot elkaar. Het plan gaat bovendien vergezeld van een goede theoretische analyse en een overtuigende onderbouwing van de geboden oplossing.

De in het plan, voorgestelde sterke, heldere en levensvatbare lineaire zonering roept een aansprekend beeld op, dat bestuurlijk met name op provinciaal niveau bruikbaar lijkt. De uitwerking op het lokale niveau daarentegen blijft, met name qua beeldvorming achter bij die op het regionale niveau. Overigens moet worden opgemerkt dat het opgeroepen regionale toekomstbeeld vooral gaat leven bij lezing van de toelichtende teksten en minder van de kaartbeelden afleesbaar is.

De opmaak van de toelichting met begeleidende illustraties is voortreffelijk. Binnen het kader van de voorgestelde zonering wordt op genuanceerde wijze aandacht besteed aan alle functies: het plan is in verhouding met vele andere zeer compleet. Naar verhouding is in het ontwerp de stedelijke ontwikkeling t minst uit de verf gekomen. In de tekst worden weliswaar de consequenties van de gecreëerde zonering voor het wonen genoemd, deze zijn echter in het ontwerp niet expliciet gemaakt. Oppervlakkig gezien kan het plan de indruk wekken vooral op natuurontwikkeling gericht te zijn en het culturele antropogene aspect enigszins te verwaarlozen. Dat is niet zo. In tegendeel, de jury meent dat de door het plan te realiseren terugkeer van de

zwarte ooievaar in het rivierengebied geïnterpreteerd kan worden als een (symbolische) bijdrage aan een menswaardiger rivierenmilieu. In dit verband kan worden opgemerkt dat het plan, zoals het is ingezonden, welliswaar voorziet in optimale ontwikkeling van de komgronden ten behoeve van grootschalige landbouw, maar dat het ontworpen ruimtelijk kader in dat opzicht flexibel is: ook een invulling met kleinschalige, meer milieuvriendelijke landbouw is heel goed denkbaar. Ten slotte wil de jury het aansprekende idee om zgn. "waardschappen" als nieuwe bestuursvorm in het rivierengebied te introduceren noemen.

SAMENVATTING

Het plan is gebaseerd op het maken van een nieuwe ruimtelijke driedeling in het gebied, welke ontstaat door op het hoogste schaalniveau een functiescheiding aan te brengen tussen de belangrijkste grondgebruiksvormen in het rivierengebied: de landbouw en de natuur.

Tussen beide polen blijft een tussenzone over waar de andere ontwikkelingen zich moeten voltrekken. Het rivierengebied behoort tot de beste landbouwgebieden van het land.

Dit plan buit deze kwaliteit uit door voor de landbouw in de komgebieden optimale ontwikkelingsmogelijkheden te scheppen.

Dit wordt mogelijk door een nieuwe structuur te ontwerpen, welke gebaseerd is op een hoog- en een laagwatersysteem en een verdere vergroting van de bedrijf kavel.

De rivieren vormen met hun overstromingen een krachtig ecologisch systeem.

Het plan herstelt buitendijks het natuurlijk functioneren van de rivier met plassen, bossen en begraasde terreinen en plaatselijk moerasgebieden binnendijks.

Bosontwikkeling blijkt mogelijk te zijn omdat er op een uitgekende manier met de stromingsweerstand in het hoogwaterbed wordt omgesprongen.

Verdwenen en vergeten plante- en diersoorten worden geïntroduceerd, zoals de zwarte populier, of zullen vanzelf volgen, zoals de zwarte ooievaar. Ontgrondingen leveren interessante plassen en putten op, welke een goede en ook recreatief aantrekkelijke uitbreiding van het ingeperkte natuurlijk systeem vormen.

Erosie en sedimentatie zijn levende processen in de uiterwaarden, het plaatselijk afgraven van zomerkades en ontkleining horen daar dan ook thuis en lossen dan bovendien het probleem van de steeds hoger opslibbende uiterwaarden op.

Het plan levert een nieuwe identiteit van het rivierengebied op, met een grote belevingswaarde voor de bewoners van de dorpen en steden op de oeverwallen. Woeste natuur en scheepvaart buitendijks, grootschalige landbouw in de komgebieden. Ecologie en economie met elkaar in evenwicht.

Tekstfragmenten

AANNAMES/KEUZES

Om analyse en programma een zekere basis te geven is een viertal aannamen/keuzen gemaakt:

- de landbouw staat duidelijk op een tweesprong. Hoe deze discussie ook uitvalt (geïntegreerde landbouw of gronden uit de cultuur) wij stellen dat het rivierengebied landbouwcentrumgebied zal blijven;
- grootschalige verstedelijking gaat aan het plangebied voorbij. Concentratie in de Brabantse stedenrij en de zuidoostflank van de Randstad;
- het centrale open-ruimtebeleid zal hier dan ook vanuit de landbouwfunctie inhoud moeten krijgen;
- geen rekening wordt gehouden met de mogelijk versnelde zeespiegelrijzing in de komende eeuw. Ontwerpen met implicaties daarvan vormen een "prijsvraag op zich".

PROBLEEMANALYSE/LANDBOUW

Het rivierengebied is een van de beste landbouwgebieden van het land. Toch bestaat er een aantal problemen:

- het boeren in de uiterwaarden is vol risico's, gezien de vaak onverwachte overstromingen, ook in de zomer;
- de ruilverkavelingen uit de jaren vijftig hebben de komgebieden te kleinschalig ontgonnen. De bedrijven zouden groter moeten kunnen worden, een betere waterbeheersing is nodig, en er zijn te veel wegen;
- op de oeverwallen komen diverse vormen van landbouw

voor: rundveehouderij, fruitteelt, akkerbouw, (glas)tuinbouw. Bovendien liggen de dorpen op de oeverwallen. Het is daar dus dringen om ruimte. Er bestaat bovendien een neiging bij sommige bedrijven om over te gaan op intensieve veehouderij;

- op Europees niveau wordt gesproken over het uit de productie nemen van gronden. Problemen zijn het vinden van de juiste plekken en welke vormen van alternatief gebruik mogelijk zijn.

Ecologische problemen.

Het belangrijkste probleem is het uiteenvallen en deels verdwijnen van de componenten waaruit het rivierengebied bestond. De moerasgebieden van de kommen zijn verdwenen; evenzo de bossen in de uiterwaarden. Samenhang bestaat er alleen nog maar in de lengterichting van de graslanduiterwaarden. De samenhang dwars op de stroomdraad vraagt om plaatselijk herstel. Veel plante-, vogel- en diersoorten (bijv. de zwarte populier en de bever) zijn verdwenen uit het systeem. De vraag is of met de overgebleven componenten weer een samenhangend geheel gemaakt kan worden.

De ecologische componenten.

De verbrokkeling van de ecologische samenhang wordt in het ontwerp opgeheven door de vier componenten (grazige vegetaties, oobos, moeras en open water) op een goede manier ten opzichte van elkaar te rangschikken. De rivierlinten zijn als vandoes de drager van deze samenhang, de plassen, open vegetaties en bossen zijn de schakels in de lengterichting: de verloren dwarscomponent (de moerassige kommen) wordt op enkele plaatsen (Gelderse Poort, Tiel, Varik, Heerewaarden) door ontgrondingen hersteld. Het zijn stepping stones naar Biesbosch en Delta.

ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Aan het ontwerp ligt een aantal algemene principes ten grondslag, die op de plankaarten voorbeeldmatig in detail staan weergegeven.

Scheiding en verweving van functies.

Een eerste karakteristiek is, dat functies die elkaar niet verdragen gescheiden worden, terwijl activiteiten die wel tezamen en tegelijkertijd op een plek kunnen plaatsvinden of elkaar daar juist versterken, gecombineerd worden in het plan.

- ontzanding in de directe nabijheid van stedelijke concentraties met een recreatieve eindbestemming (Arnhem en Den Bosch)
- recreatieve beleving van rivierengebied door ontwikkeling van routes langs en door de uiterwaarden.

De driedeling van de landbouw.

Ten aanzien van de landbouw maakt het ontwerp een driedeling die samenhangt met de opbouw van het gebied: optimalisering van de landbouw in de komgebieden, met melkveehouderij, en aan de randen akkerbouw; verdere ontwikkeling van de tuinbouw, fruitteelt en akkerbouw op de oeverwallen en beperking van het agrarisch gebruik in de overstromde uiterwaarden.

Ingrepen landbouwproductiegebieden

- aanleg van een gebiedsstructuur die de ontwikkeling naar 50 ha-bedrijven mogelijk maakt
- naast melkveehouderij ook akkerbouw (uitwisseling van producten en mest)
- aanleg van een dubbel waterloopstelsel: één constant laag peil en één constant hoog peil waarop elk bedrijf is aangesloten (ontwatering - beregening)
- het hoogwatersysteem met een natuurfunctie verbindt de bestaande natuurrestanten en wordt aangesloten op een hoog rivierpand
- boerderijbouw langs strak beplante wegen.

Landbouwsysteem:

Het dubbel systeem van sloten zal het gebied ook ecologisch beter laten functioneren. Voedselrijk water kan het gebied via de lage sloten verlaten; relatief schoon water wordt langs de hoge sloten aangevoerd.

De sloten met een hoog peil verbinden de eendekooien en andere natuurgebieden met elkaar. Langs deze sloten kunnen moeraszones ontwikkeld worden, welke als een ecologische infrastructuur op lokaal niveau fungeren.

Bestuurlijke aanpak

Het waardschap

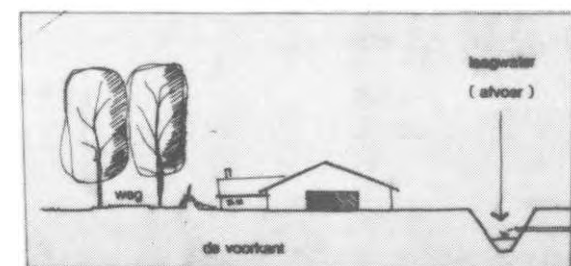
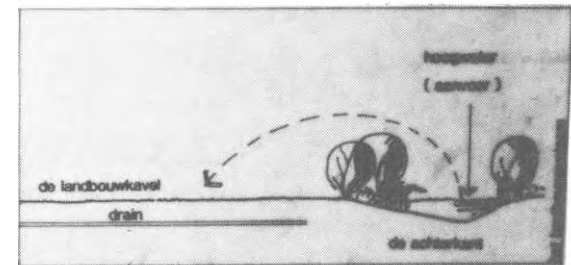
De aangegeven veranderingen moeten bestuurlijk beheersbaar worden gemaakt.

Was de rivier een bestuurlijke grens en achterkant, in dit plan wordt ze een bestuurlijke ruggengraat. Uitgangspunt is, dat een samenhangend deel van het stroomgebied van een rivier van dijk tot dijk een bestuurlijke beheerseenheid gaat vormen: het waardschap.

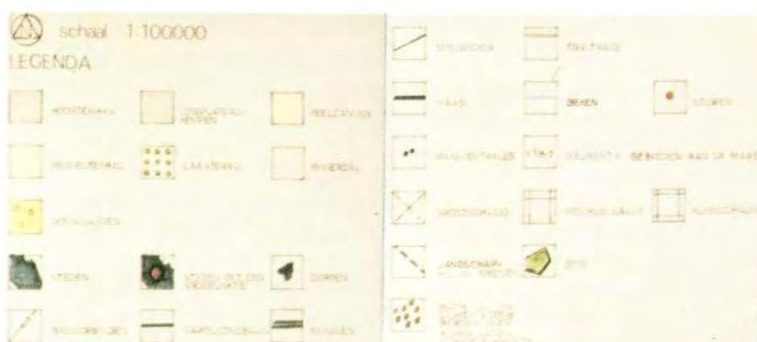
Dit is een privaatrechtelijk orgaan dat het beheer voert over het riviervak en de buitendijkse gronden. Het stelling waardschap op, dat door de gemeenten wordt vertaald in bestemmingsplannen.

Het rivierenlandschap

De verschillende waardschappen zijn per rivier verenigd in het rivieroverleg dat een vertegenwoordiger heeft in het provinciaal planologisch overleg (kortere bestuurslijnen). Het rivieroverleg stelt de beheersdoelstellingen voor de verse hillende waardschappen vast.

prikkeldraad

Motto: Prikkeldraad. 2e prijs ex aequo

Jury-oordeel

In deze inzending komt vooral de versterking van de ruimtelijke structuur van het stroomgebied van de Maas door middel van een uitgekende bebossing, naar voren. De vormgeving van de bebossing wordt behalve door de morfologie van het landschap, mede bepaald door de ecologische infrastructuur. Een grensverleggend, en vooral analytisch zeer compleet, wetenschappelijk goed onderbouwd en in zichzelf consistent plan, dat het gebied ook éven in een internationale context plaatst. Vooral de kwaliteit van de toelichting is hoog: vanuit een brede analyse wordt een samenhangende visie op het geheel ontwikkeld en worden logische, integrale voorstellen voor oplossingen gedaan. De jury tekent hierbij enige twijfels aan wat betreft de als ontwikkelings-motor genomen verstedelijking (omvang van de voorgestelde sub-urbanisatie).

Opvallend is, dat in samenhang met het Maasdal ook het bekensetel van de Peel behandeld wordt: voor het gehele ontwateringssysteem wordt een ruimtelijke en ecologische samenhang geformuleerd, waarbinnen voor het menselijk handelen de juiste vrijheden en beperkingen worden aangedragen.

Het is een vrolijk makend plan: in de uitwerking is deze inzending zeer rijk aan ideeën op lokaal niveau. Ondanks een totaalconcept worden deze ideeën en oplossingen echter meer vanuit de verschillende onderdelen aangedragen en is het totaalbeeld op regionaal niveau niet sterk: in de synthese van het ontwerp zijn de verschillende deelgebieden toch weer meer gelijksoortig geworden.

Ten slotte moet wat betreft de bruikbaarheid voor besturen worden opgemerkt dat het plan op de lange termijn goede toepassingsmogelijkheden heeft. Naar de mening van de jury is het in verband met dit laatste wenselijk het plan nader uit te werken, waarbij bijzondere aandacht zou moeten worden besteed aan de overdracht van de ideeën en voorstellen en aan de fase-ning van het plan.

Tekstfragmenten

De noodzaak tot regionale planning

Een landschap bezit identiteit wanneer de afzonderlijke delen c.q. elementen op een zodanig onderlinge wijze zijn georganiseerd, dat van een samenhangend geheel kan worden gesproken.

De beeldvorming (t.a.v. de verschijningsvorm) van het landschap door de gebruiker wordt gestimuleerd door de aanwezigheid van een herkenbare en aanwijsbare ordening tussen de elementen die tezamen de landschappelijke structuur vormen. Inzicht in genoemde ordening voorziet in een aantal criteria die gebruikt kunnen worden bij het veranderen of stabiliseren van de landschappelijke structuur.

De uit de opbouw en ordening van het landschap gedestilleerde criteria zijn tevens van belang bij het hanteerbaar maken van het begrip 'regionale differentiatie'. Binnen het te ontwikkelen concept voor de Maasregio moeten voldoende mogelijkheden bestaan om met behulp van de landschappelijke hoofdlijnen en de gehanteerde functieverdeling tot organisatiemodellen te komen die kenmerkend zijn voor de regionale differentiatie.

In het concept wordt gestreefd naar grote ruimtelijke eenheden met een eigen functietoekenning en een eigen organisatievorm.

Het ontwerp

Inpassingen in de recente afzettingen (noord-zuid):

- noordelijke uiterwaarden: gedeeltelijk vergraven doch handhaving van ecologisch waardevolle delen in hun oorspronkelijke staat door middel van beheersovereenkomsten.
- Bergen: de recreatiepias wordt (door bos) gescheiden van het rivierdal, evenals bij Panheel. Deze activiteiten op het midden-terras vragen om een andere ruimtelijke opbouw.
- Venlo: aanpassing van het gezicht van de stad naar de rivier.

Stad en rivier worden meer op elkaar betrokken.

- Swalmen: op beide Maasoeveren wordt bos gepland. De bossen bevinden zich gedeeltelijk op het laagterras. Deze gebieden hebben als hoofdfunctie natuur. Aanwezige gradiënten, zoals de overgangen tussen de diverse terrasranden en het bekenverloop, worden hierin opgenomen.

- Roermond en Stevensweert; prononcering van het dal door middel van een scherpe begrenzing van de randen, waardoor de continuïteit van het dal verduidelijkt wordt. De rand van het dal vormt hier de overgang tussen de rivier en recente afzettingen.

Er wordt hier gebruikt gemaakt van het sterk structurerend middel bos om de ruimtelijke opbouw van het dal te verduidelijken. De verdichtingen hangen samen met de geplande recreatieve functie van het gebied, alsmede de houtproductiefunctie van het rivierdal. Bij Grevenbicht wordt van dezelfde methode gebruik gemaakt.

Het bos in het Maasdal zal door technische eisen, gesteld aan het sortiment en de wijze van planten, hetzij vanwege de functie een geheel eigen gezicht en een zeer herkenbaar karakter krijgen.

Inpassingen/veranderingen in het laagterras:

- de verstedelijking zal voornamelijk plaatsvinden bij de knooppunten langs de Maas (Maastricht, Venlo, Sittard en Geleen). Deze veranderingen zullen de opbouw van het dal ondersteunen (strategie 2, nabij Maastricht). Voor uitbreiding van de dorpen zal zoveel mogelijk aansluiting worden gezocht aan bestaande dorpsstructuren (strategie 1).

Inpassingen in het middenteras:

- de agrarische ontwikkelingen in dit gebied passen goed in het reeds aanwezige agrarische karakter van het gebied. Het gebied is monofunctioneel en geeft hierdoor weinig aanleiding tot veranderingen.

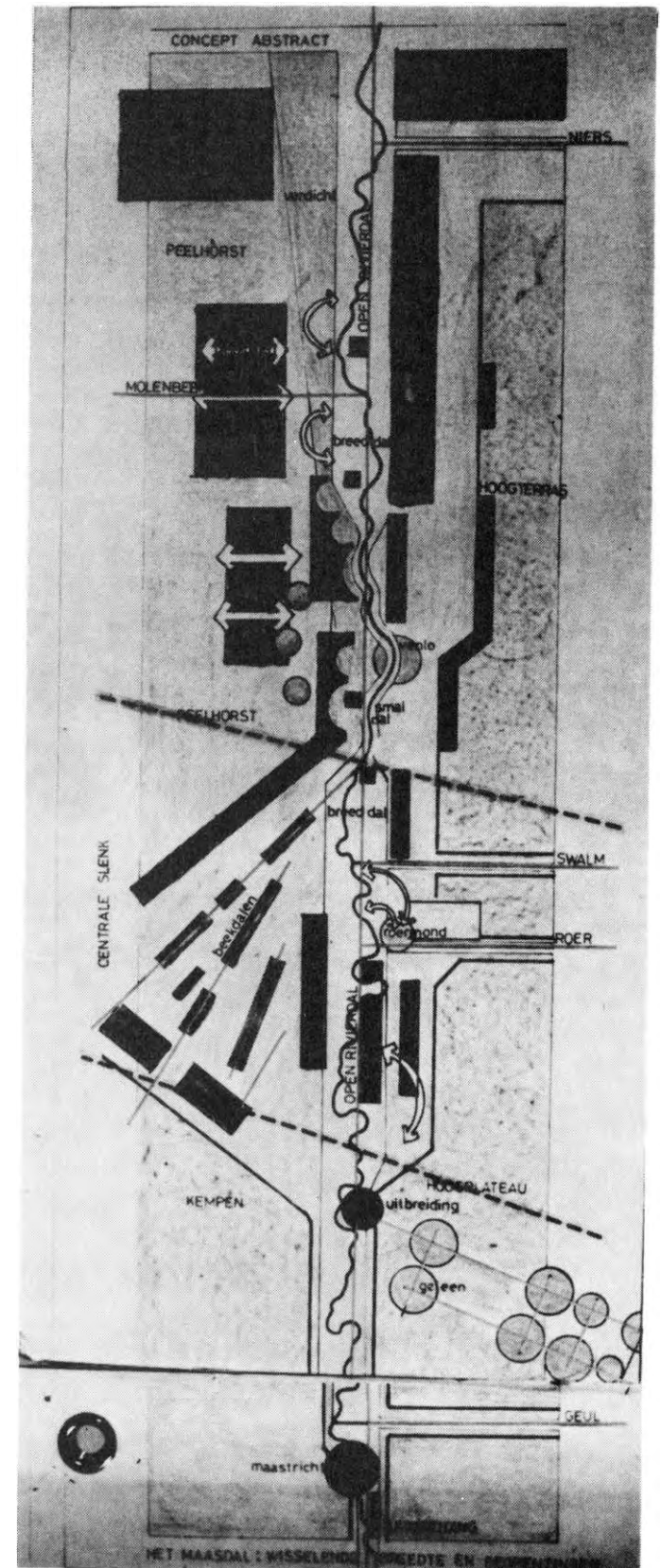
Inpassingen in de Oostelijke Peelhorst:

- uitbreiding van het areaal bos, aansluitend op bestaande concentraties rondom de oude bouwlanden, overeenkomstig de landelijke milieukartering. Deze bosuitbreidingen ondersteunen de recreatieve en ecologische potenties van het gebied, alsmede de houtproductiefunctie. De interne ordening van bossen wordt bepaald door de aanwezige verkaveling en de aanwezige gradiënten (hoog-laag, rijk-arm),
- dit snoer van dorpen, bouwlanden en bossen wordt ontsloten door een recreatieve infrastructuur,
- de verstedelijking van Venlo vindt suburbaan plaats. De kernen Maasbree, Sevenum en Horst krijgen een groeifunctie. De positie van Venlo, in de nabijheid van de infrastructurele knooppunten, zorgt dat deze kernen goed ontsloten zijn. De kernen worden onderling verbonden door een provinciale weg. De afname van de omvangrijke mate van bebossen kan door het in de nabijheid van de groeikernen situeren van nieuwe bedrijven worden opgevangen,
- de rand van de Oostelijke Peelhorst wordt nog sterker verdicht met bos. De aanwezige bossen op de zandduinen worden met elkaar verbonden, waardoor er een sterke scheiding ontstaat tussen het open Maasdal en het westelijk daarvan gelegen open agrarisch gebied. Door de aaneenschakeling van bossen is recreatief en ecologisch één ruimtelijke eenheid ontstaan.

Inpassingen op het lössplateau:

- de verstedelijking rond het infrastructurele knooppunt Sittard-Geleen wordt gesitueerd aan het einde van de stedenband van de oostelijke en westelijke mijnstreek. Het nieuwe stadslichaam wordt direct gekoppeld aan de E 9 en is in haar belijning volgend aan het Maasdal en aan het kanaal. Het wonen aan het water voegt een extra dimensie toe aan de stedelijke agglomeratie Sittard en Geleen.

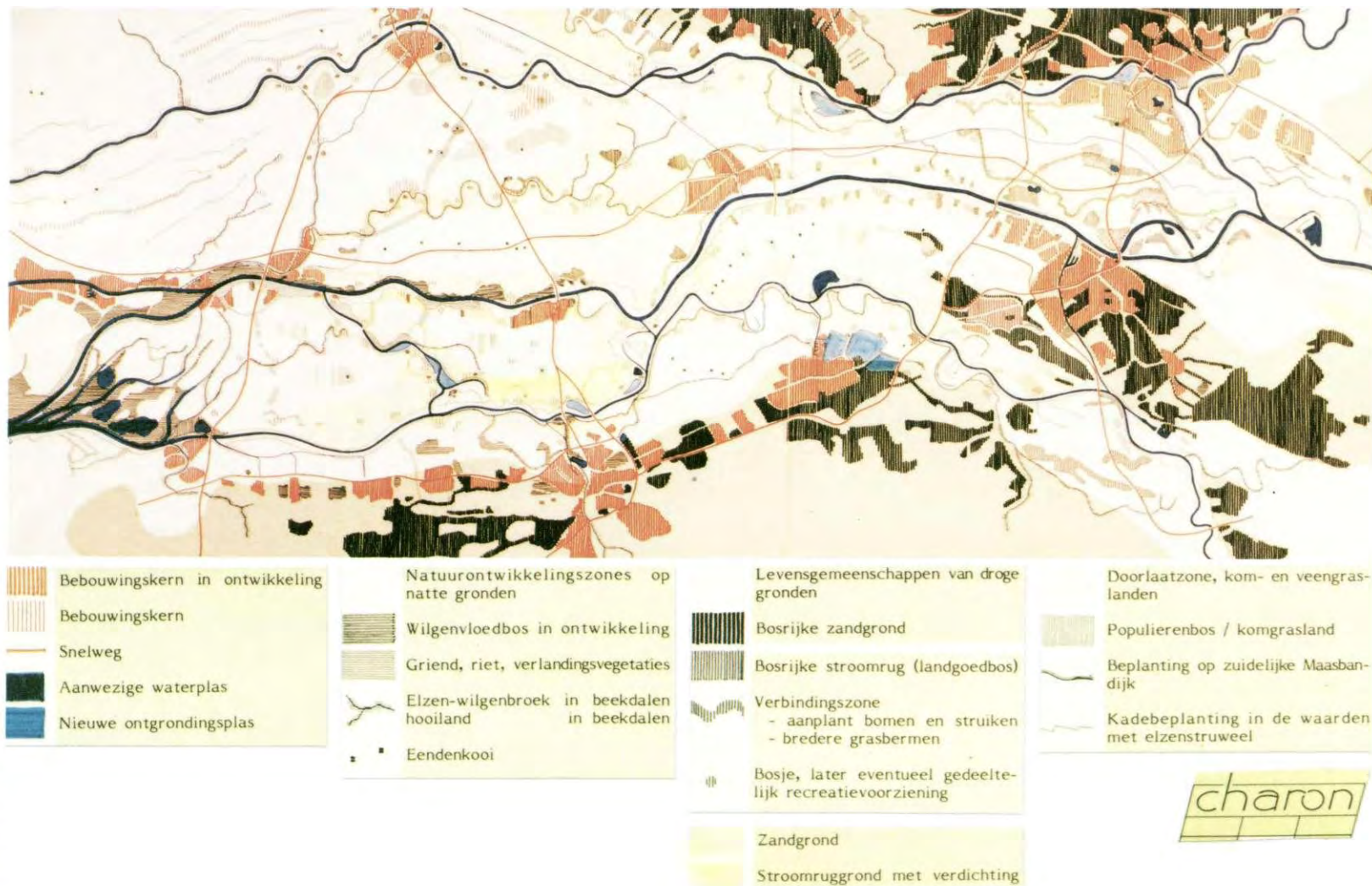
- Sittard en Geleen onderscheiden zich door de aanwezigheid

van een stadsbos, dat voor beide hoofdkernen een groot aantal recreatieve functies kan herbergen. De Geleenbeek kan aan de rand van dit bos een aantrekkelijke route zijn tussen beide genoemde kernen.

- de uitbreiding van de industriële activiteiten van de DSM en andere bedrijven wordt gesitueerd tussen de kernen Stein en Urmond, waardoor het industriële karakter van het kanaal beter tot haar recht komt.

- Vliegveld Beek krijgt in het mogelijke tracé van de TGV een station. Hierdoor wordt het karakter van het infrastructurele knooppunt nog sterker benadrukt. Het tracé volgt in grote lijnen de E 9, naar Aken.

Motto: Charon, 2e prijs ex aequo.

Jury-oordeel

Deze inzending is erin geslaagd door een heldere ruimtelijke vertaling van regionale verbanden en hoofdkenmerken van het rivierengebied, hieraan op een vanzelfsprekende, ongeforceerde wijze een nieuwe identiteit te geven. Een zorgvuldige en heel beeldend gebrachte analyse resulteert in een op bescheiden wijze vernieuwend ontwerpvoorstel, dat goed inpasbaar is in regionale plannen.

De versterking van de identiteit van het rivierengebied wordt bereikt door een taakverdeling tussen de drie rivieren en een scheiding tussen het wonen en de overige functies in het gebied. Daarbij neemt een goed doordacht ecologisch model een centrale plaats in. Ruimtelijk wordt dit op bekwaame wijze vertaald in een loodrecht op de stroomrichting van de grote rivieren staande corridor-structuur. Dit corridor-concept wordt zeer consistent op de verschillende schaalniveaus doorgevoerd, waarbij deze inzending een iets hoger schaalniveau weet te bereiken dan de meeste andere: het ontwerp blijft niet beperkt tot het rivierengebied alleen, maar door middel van genoemde corridors wordt een relatie gelegd tussen dit gebied en de hoger gelegen zandgronden van de Veluwe/Utrechtse Heuvelrug en die van Brabant. Ook op het lokale niveau zijn de corridors consequent doorgezet en uitgewerkt in de vorm van kleine elementen in de komgebieden, die de daar bestaande vochtige milieus verbinden met de hogere, droge milieus van de oeverwallen. Behalve een ecologisch model, waarin uitgegaan wordt van het inzicht dat antropogene verbindingen ecologisch vaak een scheiding betekenen (resultierend in het corridor-concept), biedt deze inzending tevens een stedenbouwkundig model aan, waarbij bebouwing tot de rivier wordt doorgezet (rivierfronten).

De jury is gelukkig met de aandacht die in dit plan aan de stedelijke ontwikkeling wordt besteed en is nieuwsgierig naar de wijze waarop de voorgestelde stedelijke structuur zich zou kunnen ontwikkelen. Overigens trekt een verblijf in het gesuggerede vakantie (vissers?) dorp de jury (nog) niet aan.

Structurele uitgangspunten

Het concentreren van verstedelijking afgestemd op de ligging ten opzichte van wegen en waterwegen, de geomorfologische gesteldheid, de te ontwikkelen ecologische infrastructuur:

- Ontwikkeling van hoogwaardig wonen op de bosrijke zandgronden.
 - Concentratie van verstedelijking op enkele plaatsen binnen de regio met een gunstige ligging ten opzichte van zowel autosnelwegen, grote waterwegen en spoorwegen.
- Het opbouwen van een ecologische infrastructuur.
- Ontwikkeling van "natuuroorlaatzones" vooral ten behoeve van de plant- en diersoorten van de kommen en veeweidegebieden.
 - Creatie van "natuurontwikkelingszones" vooral ten behoeve van de dynamische milieutypen van de laaglandrivieren.
 - Het scheppen van verbindingsmogelijkheden tussen de levensgemeenschappen van de drogere gronden
- Het creëren en in stand houden van een landschap met een herkenbare schoonheid.
- Het duidelijk houden en maken van de voor het totale landschap van de regio essentiële contrasten tussen de rivier en haar uiterwaarden, de stroomruggen en oeverwallen, en de kommen en veenweidegebieden.
 - Het binnen deze structuur scheppen van een eigen identiteit voor de verschillende rivieren en overige te onderscheiden delen van de regio.

Toelichting ontwerp

Verstedelijking

In het plan is een verdere verstedelijking op de volgende wijze vorm gegeven:

- Ontwikkeling van woongebieden op de bosrijke zandgronden in twee stedenbanden respectievelijk ten noorden en ten zuiden van de regio: Utrecht - Zeist - Arnhem en Waalwijk - Den Bosch - Oss. Deze stedenbanden worden geleed door noord-zuid lopende bosstroken.
- Bij Oss is behalve een uitbreiding van het bos een grote ontgrondingspias gesitueerd in de voormalige Beerse Overlaat.
- Binnen de regio zijn enkele woon-werkgebieden gesitueerd gebaseerd op de infrastructuur, in beginsel is alleen daar uitbreiding van woonkernen waar (industriële) werkgelegenheid ont-plooiingskansen heeft.
- De meer agrarische nederzettingen vertonen in het plan geen geografische groei. Verondersteld wordt dat de noodzakelijke dynamiek van een levende gemeenschap zich kan afspelen binnen de huidige geografische grenzen.

Ecologische infrastructuur

De ontwikkelingskansen van levensgemeenschappen en organismen hangen sterk samen met de mogelijkheden tot verspreiding en onderling contact. In het plan is daartoe een ecologische infrastructuur voorgesteld, gebaseerd op verbindingen tussen verschillende momenteel geïsoleerde natuurgebieden en -terreinen.

Op landelijk niveau wordt gedacht aan "doorgaande open ruimten", die de verstedelijking geleiden. Deze "doorgaande open ruimten" vormen de verbinding tussen bovenstroomse gebieden in Duitsland en Zwitserland met de rivierdelta.

Op regionaal niveau worden 'natuuroorlaatzones' in stand gehouden in de kom- en veengraslanden en natuurontwikkelingszones gecreëerd langs de rivieren, vooral ten behoeve van de internationaal belangrijke weidevogels en ganzen en moeras- en waterlevensgemeenschappen.

Natuuroorlaatzones

Deze bieden in het plan rust, ruimte en voedsel, vooral voor migrerende soorten zoals ganzen en weidevogels. Planning en beheer in deze zones zouden gericht moeten zijn op behoud en verbetering van voor dit doel specifieke kwaliteiten zoals openheid en rust, verder op het voorkomen van barrières zoals grotere industrievestigingen, kassencomplexen en stadsuitbreidingen.

De belangrijkste zones in het plan zijn: een noordelijke tussen de Rijnstrangen-Tielerwaard-"Lopikerwaard", een zuidelijke tussen Maaskant-Bommelerwaard-Biesbosch.

Natuurontwikkelingszones

De "natuurontwikkelingszones" worden in de uiterwaarden gesitueerd. Redenen hiervoor zijn: de lagere gebruikswaarde voor vele doeleinden door de periodieke overstroming en de gunstige

voorwaarden voor natuurontwikkeling zoals bijvoorbeeld de abiotische variatie en -dynamiek, de kans op genenvariatie en het feit dat de "corridor"functie hier goed gewaarborgd is. In de natuurontwikkelingszones vinden ingrepen plaats, waardoor meer mogelijkheden voor de vestiging van plant- en diersoorten ontstaan. Bijvoorbeeld het aanbrengen of laten groeien van opgaande beplanting, waar verdichting gewenst is of het afpalen van brede bermen langs (dijk)wegen en waterlopen met een beheer gericht op kortgrazige vegetaties, waar openheid gewenst is.

Niet gewenst zijn cultuurtechnische ingrepen ten behoeve van intensivering van het agrarisch gebruik.

Gorinchem is een knooppunt voor de moerasachtige natuurontwikkelingszones. De uiteinden van deze infrastructuur dringen via zijrivieren het zandgebied binnen.

De kleine eendenkooien met hun omringende bos functioneren als steppingstone voor natte levensgemeenschappen in de kommen en waarden.

De brede en frequent overstroomde Waaluitwaarden vormen voor natte levensgemeenschappen de beste natuurontwikkelingszone. Waar de uiterwaarden open moeten blijven ten behoeve van weidevogels zijn binnendijs natte bosjes aangelegd aansluitend aan wielen of tichelgaten als steppingstones. De Rijn heeft een aantal natte weidevogelgebieden en enkele verlandingsvegetaties.

De Maas heeft de droogste uiterwaarden die geëgaliseerd zijn. Kalkarme droge vegetaties kunnen hier een kans krijgen en in een enkele nog reliëfrijke uiterwaarde de Das.

Levensgemeenschappen van de droge gronden.

In grote lijnen is gestreefd naar het leggen van contactmogelijkheden tussen de bosgebieden op de stuwwallen en de Brabantse zandgronden via kleine boselementen op de rivierklei. In het plan is dit op de volgende wijze verwezenlijkt.

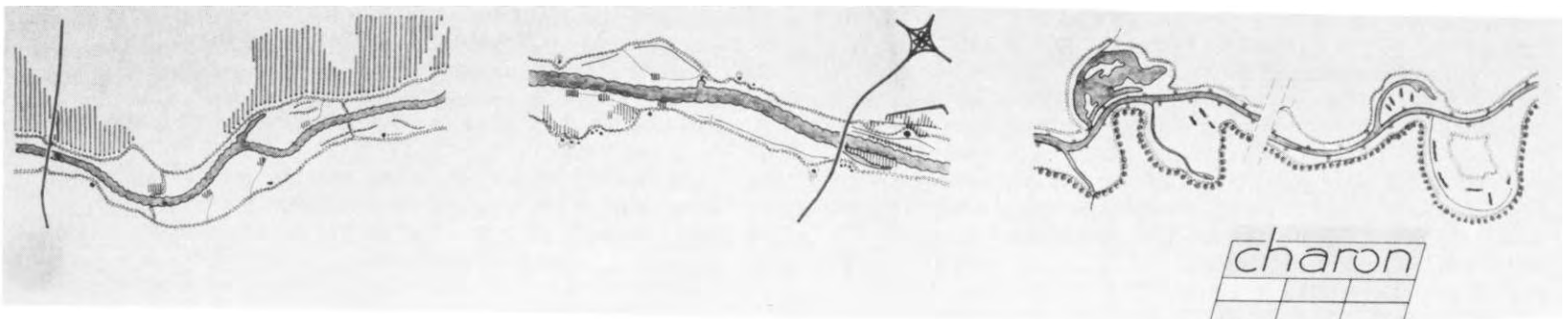
- Bosstroken in de stedenbanden op de zandgronden, op de gradiënt van zand naar klei zodat de soortenrijkdom tot uiting kan komen en de verbinding tussen bos en grasland gewaarborgd is.

- Bosstroken die het rivierduinbos ten noorden van Wijchen met de bossen ten zuiden van Wijchen verbinden.

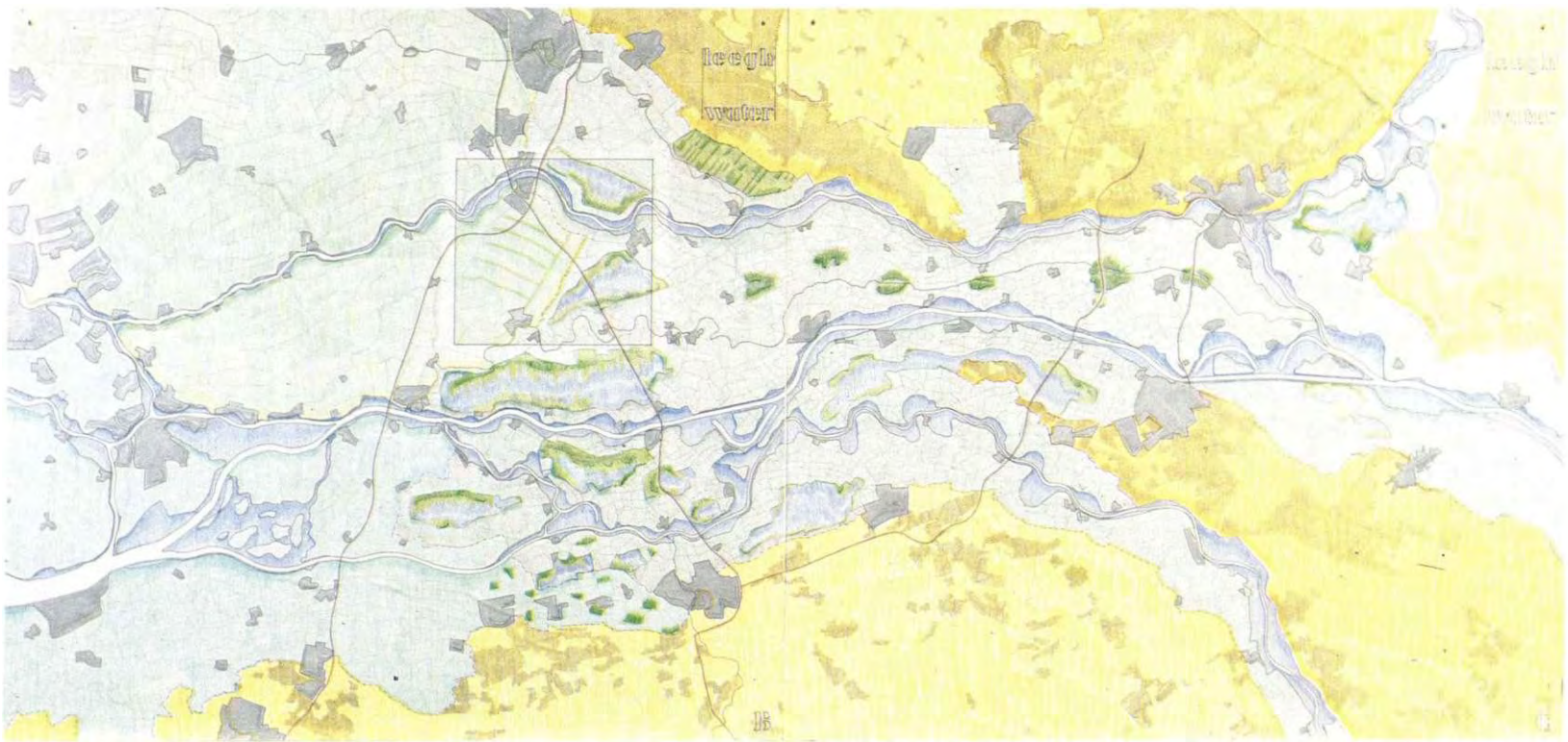
- Bosstroken dwars op de A 9, met name ten behoeve van de migratie van Dassen tussen populaties ten oosten en ten westen van deze geplande snelweg.

- In de Betuwe dichtbij de stuwwallen is op de stroomruggen meer beplanting aangebracht, ook een aantal kleine aanwezige bossen wordt op deze manier verbonden.

- Ten slotte zijn nog de kleine droge bosjes binnendijs en op voormalige steenfabriek terpen te noemen. Ze kunnen als "steppingstone" of als vluchtplaats dienen bij de periodieke overstroming.

leeghwater

Motto: Leegh Water, 3e prijs

Jury-oordeel

In deze inzending wordt, na een duidelijke stellingname m.b.t. het landbouw-natuur vraagstuk en het scheepvaartprobleem op de Waal, een origineel, aansprekend en zeer duidelijk en helder regionaal beeld gepresenteerd. Op basis van een goede, analyse en een visie op milieudifferentiatie op nationaal niveau, wordt naast kanalisatie van de Waal, gekozen voor natuurbouw in het rivierengebied van Rijn, Lek, Maas en Waal, waar de mogelijkheden daarvoor, door de aanwezige rijkdom aan ecologisch belangrijke gradiënten, zeer groot zijn. Daarbij wordt met de voorgestelde uit cultuur neming en verdrassing van de laaggelegen komgronden, teruggegrepen op de vroegere situatie in het rivierengebied, toen hier nog resten natuurlijk gebied voorkwamen.

Ruimtelijk gezien betekent de voorgestelde ingreep een verdichting van het rivierkleigebied door opgaande natuurlijke bossages, waardoor de overgang van dit gebied naar de zeeklei- en veengebieden van de Delta en het Groene Hart van Nederland zichtbaar wordt gemaakt.

Door de gekozen beperkte invalshoek (alleen landbouw en natuur), blijven de andere functies van het gebied wat in de schaduw en worden eventuele conflicten tussen de geboden oplossing en andere ontwikkelingen niet duidelijk. In dat opzicht is de onderbouwing en afweging van het geheel wat beperkt; stedelijke ontwikkelingen zijn bijv. niet ingepast (hoewel deze naar de mening van de jury op zich waarschijnlijk wel in het plan inpasbaar zijn).

Het plan heeft een duidelijke hoofdlijn, die vooral in het heldere ontwikkelingsschema voor het gebied als geheel naar voren komt. Deze hoofdlijn wordt echter vooral op het lokale niveau te

weinig uitgewerkt. Dit doet, tezamen met de eenzijdige invalshoek enigszins afbreuk aan de overtuigingskracht van het geheel.

Vooraf op de langere termijn lijkt het plan potenties te hebben, hoewel er door de rigoreuze ingrepen in het landbouwareaal twijfel bestaat over de toepasbaarheid.

Ten slotte wil de jury nog een technische kanttekening plaatsen: van de verdrassing van de komgebieden en de kanalisatie van de Waal mag niet verwacht worden dat deze tot lagere hoogwaterstanden zullen leiden, waardoor dijkverzwaring achterwege zou kunnen blijven; bovendien zijn er nogal wat infrastructurele kunstwerken nodig.

Concept

Het concept voor het ontwerp gaat uit van de constructie van het landschap: de hoge delen (Veluwe - Utrechtse Heuvelrug - stuwwal van Nijmegen-Groesbeek), de middelhoge delen (dekzandgebieden van Achterhoek en Brabant) en het rivierengebied dat uitloopt in het veen van het "groene hart" van de Randstad en de klei van de delta.

In het rivierengebied worden drie interventies voorgesteld:

1. De lage komgronden worden aan de landbouw onttrokken en de bemaling wordt er in normale omstandigheden achterwege gelaten. De gronden worden zeer nat of er vormt zich open water met wisselende waterstand. Het effect is drieledig. Er ontstaan nieuwe/oude vormen van natuur, die de ecologische noord-zuid gradiënt van droog over nat naar droog versterken. Er komen buffers tot stand voor de regulering van de waterstand in de rivieren, waardoor de noodzaak voor verdergaande dijkverzwaring vervalt. En de zoetwaterreservoirs kunnen een functie vervullen in de drinkwatervoorziening.
2. De Waal wordt verder gekanaliseerd. De rivier vervult geen

directe functie voor het land ter weerszijden: hij is autonoom. De Maas en de Lek krijgen een vrijer regiem en kunnen verdere recreatieve functies opnemen: zij vervullen wel een functie voor de aanliggende gebieden.

3. De landschappelijke veranderingen ten gevolge van de ontwikkeling van de natte natuurgebieden in de kommen vergroot de verschillen tussen het riviereengebied enerzijds en anderzijds de veen- en kleigebieden van het groene hart en de delta: de overgang krijgt vorm.

Analyse,
Natuurlijke milieus

Verschillen in bodemopbouw, voedselrijkdom en vochtigheidsgraad leiden bij een ongestoorde ontwikkeling tot 12 verschillende milieutypen. Verschillende milieutypen in eikaars nabijheid, die bovendien op zichzelf voldoende omvang hebben om ongestoord te kunnen bestaan bieden de optimale voorwaarden voor een gedifferentieerd en stabiel natuurlijk milieu. Op de overgang tussen die milieutypen kan een zeer grote soortenrijkdom ontstaan (gradiëntlijn).

Op grond van genoemde verschillen kunnen rondom het riviereengebied van noord naar zuid de volgende plantengeografische districten onderscheiden worden:

- . het Gelders district
- . het Fluviatiel district
- . het Kempers district.

In het Gelders district is zowel sprake van een groot aantal gradiëntzones als van grote oppervlakten, tot op zekere hoogte geldt dat ook voor het Kempers district.

Het Fluviatiel district is in hoofdzaak afhankelijk van de gradiëntlijn binnen de uiterwaarden en langs de dijken. De oost-west gradiënt (zout-zoet bijv.) is daar vrijwel geheel van afhankelijk. Deze gradiëntlijnen staan voortdurend onder druk door verstedelijkingsverschijnselen, dijkverzwaringen en dergelijke. De potenties die aanwezig zijn in de vorm van de overgang tussen de stroomruggen en de komgronden worden nauwelijks benut.

Ontwikkelingen in de landbouw

De relatief gunstige exportpositie van de Nederlandse landbouw kon alleen bereikt worden door de hoge ontwikkeling van de vakkennis en het intensieve gebruik van de relatief dure grond. Een verdere opvoering van de produktiviteit gekoppeld aan kwaliteitsverhoging is een autonoom gegeven, waarin overheidsmaatregelen slechts tijdelijk verandering kunnen brengen (melkquotering e.d.).

Groeimarkten zijn aanwezig voor zeer gespecialiseerde producten zoals bloembollen, bloemen en groenten. Voor extensieve teelten is Nederland te klein en te duur, terwijl in die sector ook een stagnatie van de afzetmogelijkheden optreedt (graanoverschotten, boterberg enz.).

Rekening dient te worden gehouden met een inkrimpende behoefte aan landbouwgrond, waarbij ca. 200.000 ha vrij kan worden gemaakt voor andere functies. Voor zover die inkrimping niet bereikt wordt door ruimteclaims vanuit de stedelijke sfeer (Randstadgroenstructuur bv.) zal de selectie vanwege de internationale concurrentiepositie vooral plaatsvinden naar landbouwkundige kwaliteit.

Functies van de rivieren

De drie rivieren in het middengebied van de delta, de Lek, de Waal en de Maas, hebben alle drie een gecombineerde functie voor scheepvaart, waterafvoer en als zoetwaterreservoir, zij het in verschillende verhoudingen. Aan de Maas en aan de Lek is daarnaast sprake van recreatieve ontwikkelingen.

Onder normale omstandigheden kunnen deze functies goed vervuld worden, met uitzondering van de zesbaksduwvaart waarvoor de Waal feitelijk geschikt zou moeten zijn. Wel ontstaat een gevaarlijk risico voor de kwaliteit van de drinkwatervoorziening ten gevolge van de rioolfunctie van de rivieren.

Problemen ontstaan bij extreem hoge en bij extreem lage waterstanden. Bij hoogwater concentreren die problemen zich op het overstromingsrisico, terwijl bij een geringe wateraanvoer problemen ontstaan met de bevaarbaarheid en de kans op verzilting in het westelijk deel van de delta toeneemt. De reguleringsmaatregelen die getroffen zijn (bochtafsnijdingen e.d.) zijn afgestemd op een optimalisering van de normale situatie, maar vergroten de problemen in extreme omstandigheden (hoge waterstanden moeten worden opgevangen in een kleinere bedding, terwijl die kleinere bedding ook eerder leidt tot watertekort).

Ontwerp
Toelichting

In het ontwerp hebben deze interventies hun topografische plaats gekregen. Daarmee vormt het landschap een drager die andere veranderingen van functie op kan nemen, waarover hier geen voorspellende uitspraken worden gedaan (in- of extensive-ring van landbouw, vee- en fruitteelt; ontwikkeling van Arnhem en Nijmegen; sub-urbanisatie, enz.).

De belangrijkste landschappelijke veranderingen vinden plaats op de komgronden. De kommen waarin aaneengesloten oppervlakten open water worden toegelaten zijn vooral die ten oosten van Arnhem, ten noordwesten van Kleve, ten westen van Nijmegen tot bij Dreumel, ten westen van Oss en in de zone tussen Utrecht en Den Bosch-Waalwijk. Zij vervullen een overlaatfunctie voor respectievelijk de IJssel, de Maas, de Lek en de Waal. Aan de randen van deze nieuwe plassen ontstaan rietkragen en grienden en plaatselijk moeras- of broekbossen.

De kommen tussen Lek en Waal tot Buren worden wel veel natter dan ze nu zijn, maar vormen geen open water, althans niet in alle seizoenen. Hier wordt de bebossing zwaarder en kan ook gedacht worden aan exploitabele houtproductie. Ook in de zone tussen Utrecht en Den Bosch-Waalwijk staan de kommen niet permanent onder water.

De bochten in de Waal die de meeste belemmeringen voor de scheepvaart opleveren worden afgesneden bij Rossum en ten oosten van Nijmegen.

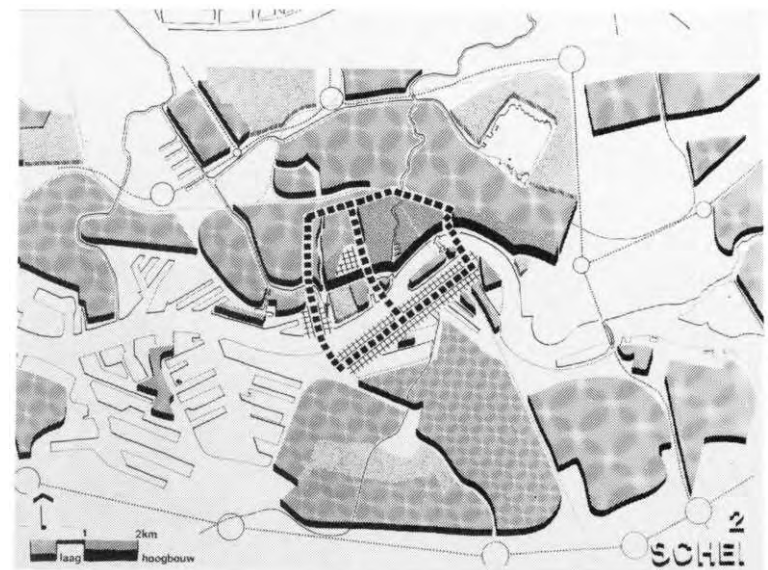
De positie van de Rotterdamse haven/Europoort kan alleen worden gehandhaafd als de doorvoer per binnenvaartuig naar het Ruhrgebied concurrerend blijft.

Ook bij in de toekomst onder invloed van mondiale verschuivingen afnemend buik-transport zal het verder gerationaliseerd vervoer van halfprodukten, al dan niet in (mini-)containers, vragen om meerbaksduwvaart. Tussen de oude bochten, die tot rust komen, en de nieuwe kanalen ontstaan eilanden waarop zich Ooypolderachtige natuurwaarden ontwikkelen.

Net als de Waal zijn de noord-zuid verbindingen die deel uitmaken van de nationale infrastructuur autonoom: zij vormen als het ware bruggen over het riviereengebied. Bijna letterlijk is dit het geval tussen Arnhem en Nijmegen, bij de twee elkaar kruisende snelwegen Amsterdam-Utrecht-Den Bosch en Amersfoort-Utrecht-Breda is de oversteek veel groter en bovendien gaat hier het riviereengebied over in het groene hart en de delta.

Het landschap ondergaat hier veranderingen om de zichtbaarheid en de begrijpelijkheid van deze aspecten te vergroten. De dichtheid van de kommen is hier het grootst en behalve deze "natte" ingrepen worden door de toevoeging van "droge" bossen de randen van de Utrechtse Heuvelrug en het Brabantse dekzandgebied versterkt en aangevuld, respectievelijk bij de landgoederen langs de Langbroeker Wetering en ten noorden van de Langstraat. (Een andere plek waar het patroon van bestaande landgoederen door aanvullende bebossing wordt versterkt is de rug tussen Maas en Waal ten westen van Wijchen). De beide snelwegen snijden elk op hun eigen manier door de landschappelijke veranderingen heen, waardoor de vervlechting en het verband tussen de grote landschappelijke eenheden duidelijk worden.

schei

Motto: Schei, bijzondere vermelding

Jury-oordeel

Deze inzending schets op provocerende, maar tegelijkertijd poëtische wijze een klemmend beeld van dilemma's in de ontwikkeling van de stad Rotterdam. Daarbij worden tal van originele en sprankelende ideeën aangedragen waaruit een goede maatschappelijke analyse blijkt.

Wat betreft schaalniveau blijft het plan teveel op Rotterdam gericht (het aangrenzende landelijk gebied wordt buiten beschouwing gelaten) en is daardoor eerder te typeren als een waardevol en ook bestuurlijk bruikbaar plan op stedelijk niveau dan als een regionaal plan.

De ruimtelijke vormgeving is niet sterk en wordt als te toevallig ervaren. De beeldende kracht ligt vooral in de teksten, waarin op speelse wijze ernstige problemen onder woorden worden gebracht. Van het plan gaat de suggestie uit dat het "anders zou moeten", maar daarvoor worden geen oplossingen aangedragen.

Samenvatting inzender.

Script voor een strip.

TIJD: in 2024 blikt men terug op de eeuwwending.

PLAATS: mijmerplek in hoogbouw Linkermaasoevers Rotterdam.

ONDERWERP: sociale en ruimtelijke segregatie in de Delta.

PERSONEN: Oma blikt met kleinkind Sjippie terug op haar debuut als danseres in 1994, toen ze met een groep dansers de rivier afzakte op het vlot van Waterschei.

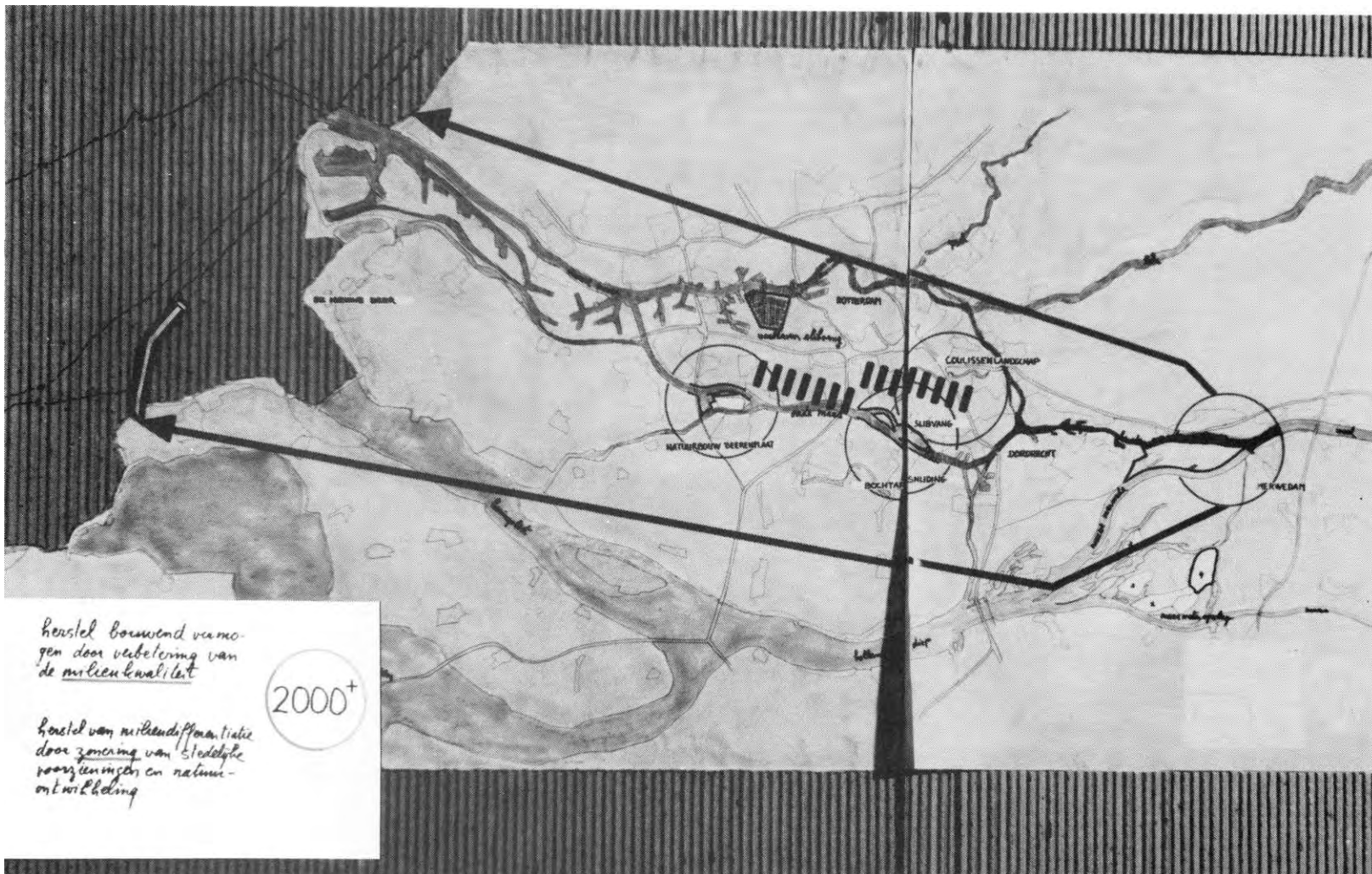
Sjippie droomt en danst mee, evenals kikker en reiger.

DANSOPDRACHT: De Cultuurstichting van Waterschei geeft de dansers een seizoen de tijd om de rijken van de Rechter-naar de Linkermaasoevers te lokken. Daar wordt het Waterfront ont-

wikkeld maar de Yuppies willen niet toestromen.

PROCESSEN: Anno 1994 ontstaan in de Delta twee gescheiden klassen: de rijke big-spenders, die zich perfect gekleed in de monorail van appartement naar werk reppen, de grootstad aanbieden en cultuur snuiven als coke, de disco's afschuimen en een strenge scheiding tussen vrije tijd en hard werken aanbren-gen. Daarnaast zorgde selectieve migratie en bouwen voor de buurt ervoor dat de armen of urban poor (Uppies) door de economische crisis in de stad bleven hangen terwijl het werk weg-trok. Zonder geld zijn de Uppies aangewezen op de low-budget-voorzieningen aan de rand van de stad, naast recreatief mede-gebruik van het platteland. Ze bezetten de voormalige groeiker-nen nadat de Yuppies de kernstad aan de Rechteroever terug-vonden.

ONTWERPOPDRACHT: Verbeeldt de ruimtelijke consequenties van een twee-klassige samenleving van Yuppies en Uppies, grootscheepse arbeidstijdverkorting, telematische revolutie, her-overing van de kernstad door de Yuppies en streng gescheiden woon-, werk-, recreatie- en verkeersgebieden.

Motto: Slib Uit, bijzondere vermelding

Jury-oordeel

Deze inzending schets een helder, origineel en aansprekend ruimtelijk beeld op regionaal niveau. Een consequent uitgewerkte zonering wordt voorgesteld in de vorm van een 'rode lijn': stedelijk en industrieel optimaal functionerende zone, en een 'groene lijn': zone waarin natuur en landschap zich optimaal (in een schoon milieu) kunnen ontwikkelen.

Het belangrijkste middel dat gebruikt wordt om deze situatie te bereiken: een stuwdam in de Nieuwe Merwede, heeft weliswaar de charme van de eenvoud, maar schiet technisch tekort.

Samenvatting inzender

De Rijnmond, poort van Europa, de grootste haven ter wereld aan de boorden van de Rijndelta, kloppend hart van Nederland. . . . zo zijn er nog vele typeringe gegeven en nog te bedenken. In dit verband is slechts van belang dat deze regio gekenmerkt wordt door een zeer sterke bundeling van allerlei maatschappelijke functies, sterke en zwakke en die als zodanig een uitdaging kan zijn voor de ruimtelijke ordening op bovenlokaal niveau.

Met ons plan willen we bereiken dat op lange termijn in een gevarieerd en duurzaam Rijnmondlandschap de stedelijke functies versterkt worden en de mogelijkheden voor natuurontwikkeling maximaal benut worden. Het rivierstelsel van de Rijnmond is daarbij ons belangrijkste uitvoerend en conditionerend instrument. De effectiviteit daarvan wordt nu ernstig verminderd door de grote hoeveelheden giftig slib die het vervoert en waar het mee verstopt raakt.

Op korte termijn is ons hoofddoel, de aanpak van dit probleem.

Wij stellen dat de huidige capaciteit van de stedelijk-industriele milieuvoorzieningen beter kunnen worden benut: de rode lijn, en dat voortduren van de huidige slibaanvoer in Hollands Diep en Haringvliet elke dag de mogelijkheden voor natuurontwikkeling van Biesbosch tot zeekust verder beperkt: de groene lijn. Wij stellen de volgende aanpak voor:

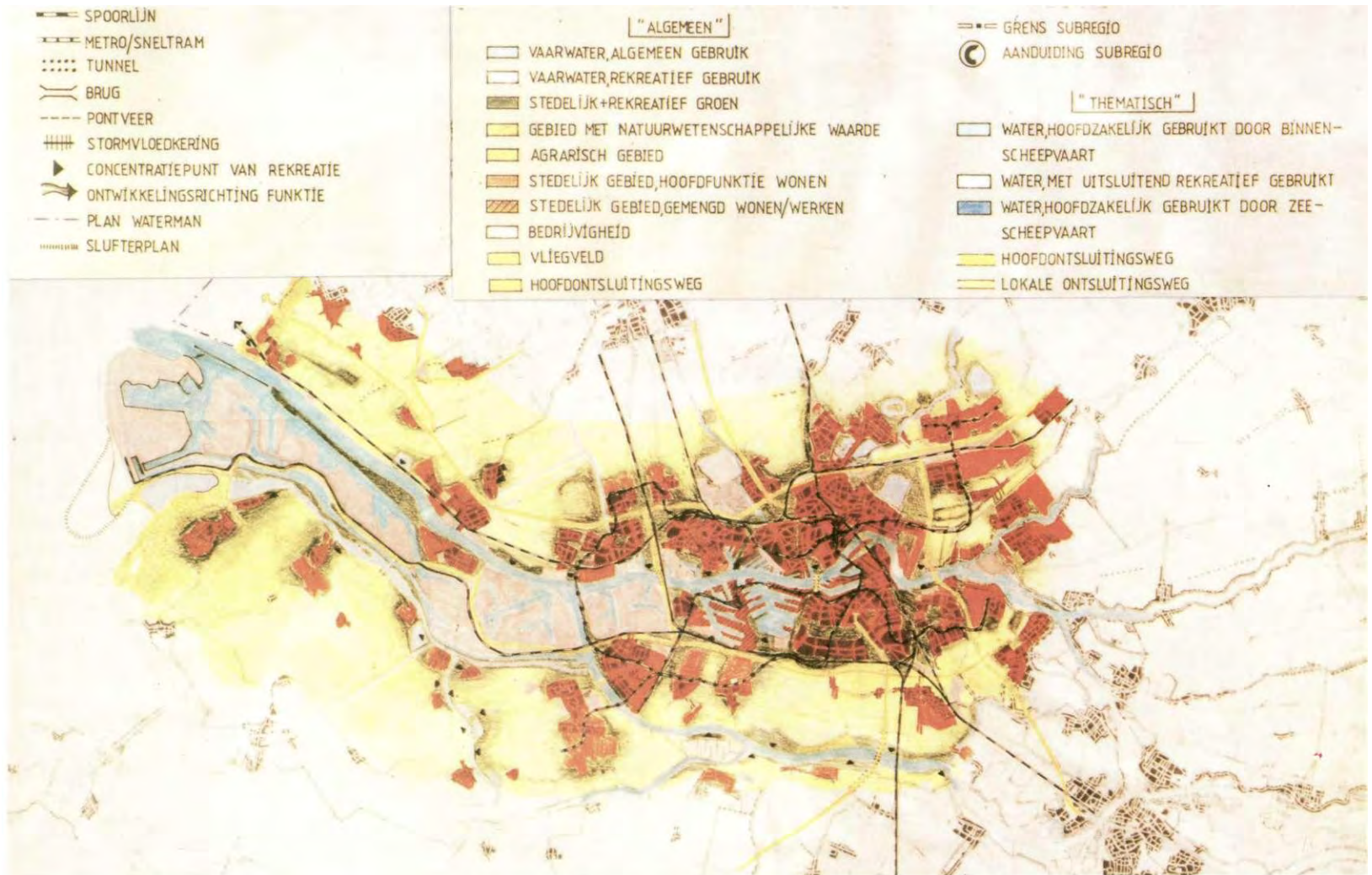
De eerste stap is defensief maar eenvoudig, direct effectief en snel uitvoerbaar: afsluiting van de Nieuwe Merwede bij geringe wateraanvoer door middel van een lage dam op het peil van de Sliedrechtse Biesbosch en geleiding van het water in de richting van de Nieuwe Maas via de Noord en de Oude Maas.

De volgende stappen volgen een tweevoudige strategie:

- langs de rode lijn:
 - . aanpassing van de oevers rond Dordrecht t.b.v. waterberging en scheepvaartbegeleiding
 - . inrichten van slibvang in stedelijk gebied: Oude Maas en Nieuwe Maas (oude havens)
- langs de groene lijn:
 - . ontwikkeling van een schoon lagune vloedbossysteem in Biesbosch-Haringvlietbekken.

De rode en groene lijn moeten ruimtelijk en functioneel uit elkaar worden gehouden:

- . herinrichting stedelijk coulissenlandschap Rotterdam Dordrecht
 - . Natuur en landschapsontwikkeling langs Oude Maas.
- Uiteindelijk komen de groene lijn en rode lijn op langere termijn samen in een nieuw kustlandschap: stimulering en geleiding van natuurlijke kustvorming rond de kust bij Voorne en de Maasvlakte.

Motto: Basel 1013, aanmoedigingsprijs

Jury-oordeel

Deze inzending voor de regio Rijnmond, heeft het aangedurfd om de stedelijke problematiek in dit gebied op regionale schaal te behandelen en laat een ruimer denken over de rivier en de riviermonding zien.

Een genuanceerd plan, dat welliswaar geen nieuw concept aanbiedt, maar wel met veel realiteitszin gerichte reorganisatie-en herinrichtingsvoorstellen doet, die logisch aansluiten op bestaande ideeën, bestuurlijk goed bruikbaar zijn, en die de identiteit van metropool aan de rivier kunnen versterken.

Een belangrijke drager van het plan wordt gevormd door een stormvloedkering in de Nieuwe Maas, die de barrièrewerking van dijklichamen in woongebieden moet verminderen. De jury beschouwt dit als een stoutmoedig (hoewel niet nieuw) idee, dat echter in de technische uitwerking toch te weinig geloofwaardig is: in tegenstelling tot wat het plan met de stormvloedkering (stuw) beoogt, namelijk het onnodig maken van dijkverhoging, of zelfs dijkverlaging, moet bij deze ingreep gerekend worden met extra dijkverzwaring langs de Oude Maas (concentratie van stormvloed en hoog rivierwater) en rond Dordrecht, terwijl tevens dijken langs de Nieuwe Maas nodig blijven (hoog water stroomt rond eiland IJsselmonde).

De meerwaarde van dit plan zit vooral in het aanbrengen van een nieuwe stedelijke geleding, daarbinnen is met name het compacte stad idee op verfrissende wijze uitgewerkt; het laagste, lokale stedelijke niveau blijft onderbelicht.

Ten slotte wil de jury opmerken dat achter de visueel niet erg aantrekkelijke presentatie een grondig, goed onderbouwd en integraal aangepakt, consistent plan schuil gaat.

Korte samenvatting

De voornaamste tendenzen binnen Rijnmond zijn; -De wens tot toename van de (neven-)recreatieve functies; -De verschuiving van grootschalige havengebonden bedrijfsactiviteiten in westelijke richting; -Toename van het economisch belang en ruimtebeslag van met name de tertiaire sector.

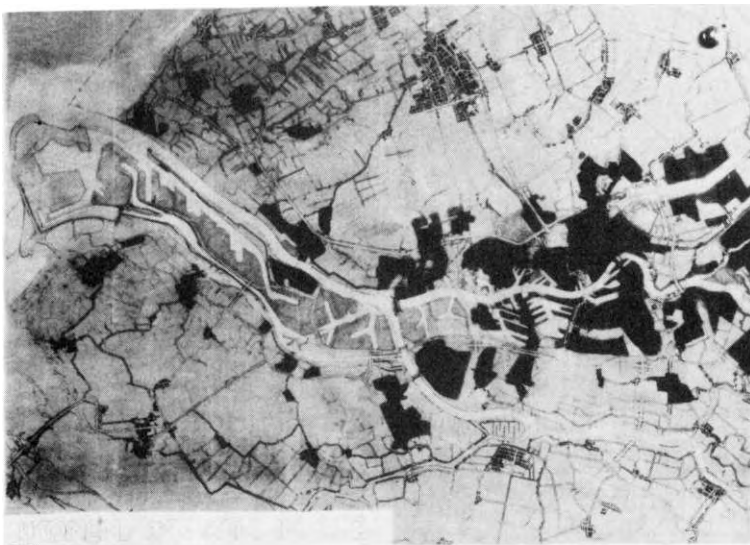
Samengevat zijn de voornaamste problemen; -De veelal problematische relatie van de rivier met het aanliggende gebied;

-Bepaalde functies (zoals het wonen, de recreatie en de kleinschalige bedrijvigheid) zijn gedwongen zich in uitwaartse richting te ontwikkelen. Hierdoor neemt de afstand met het regionale hoofdcentrum toe, met alle negatieve gevolgen van dien; -De groenstructuur en de relatie van agrarisch buitengebied met de rivier is ernstig verstoord.

Belangrijke karakteristiek van de regio vormt de constatering dat Rijnmond op te delen is in vier sub-regio's, te weten Groot Rotterdam (de centrale grootstedelijke agglomeratie), de grootschalige, monofunctionele bedrijvigheidsstrook Pernis-Maasvlakte, de gebieden van en rond Brielse en Oude Maas, en als vierde Delfland. Deze kennen ieder hun specifieke karakterisering en ook in meer of mindere mate, problemen. Belangrijkste in dezen is het feit dat de rivier in het hart van de regio, een sterke barrière-werking heeft.

Structurele uitgangspunten zijn de volgende: -Handhaving en versterking der sub-regio's; -Het streven om de rivier functioneel en visueel drager te laten zijn van eraan grenzend land; -Het streven de verplaatsingsnoodzaak, als gevolg van toenemende afstanden binnen Rijnmond, niet verder te laten toenemen.

De ontwerp-opdracht is vervolgens geformuleerd en vertaald in ontwerp-voorstellen. Deze, gedateerd in 2026, doen dienst als illustraties van mogelijkheden.

Wonen en werken

- De grootschalige havengebonden bedrijvigheid is verhuisd van-
uit regio A (Groot-Rotterdam) naar regio B. De beschikbare ruimte in de regio B wordt beter benut dan in de huidige situatie.
- De 'oude havens', o.a. de Waal- en de Eemhaven, hebben meer verschillende soorten stedelijke functies gekregen: men-
ging van o.a. woon-, werk- en recreatieve functies.
- Nieuwe woonwijken in combinatie met andere stedelijke functies als werken en recreëren zijn aan de Maasoevers binnen sub-regio A gesitueerd, waardoor sprake is van inwaartse groei in plaats van uitwaartse en waardoor de verplaatsingsafstanden niet meer groeien.

- Hoogvliet, Spijkenisse, Pernis en Heyplaat zijn beter aan de bestaande bebouwing van Rotterdam Zuid gerelateerd in ruimtelijke zin. De geïsoleerde ligging is daarmee grotendeels opgeheven.
- Kleinere woonkernen buiten subregio A zijn klein gehouden en voorzien voor zover mogelijk in de woningbehoefte die ontstaat door natuurlijke aanwas van de bevolking van deze gemeentes.

Groen en recreatie

- Groene scheggen in sub-regio A verbinden het agrarisch gebied buiten de steden met het water.
 - De groene scheggen zijn ingericht als stedelijk groen: parken, sportvelden, volkstuinen, enz.
 - Tussen naast elkaar liggende functies die elkaar moeilijk verdragen liggen groene buffers, bijvoorbeeld tussen woonfuncties en petrochemische industrie (Pernis-Botlek).
 - De recreatieve potenties van de rivier en haar oevers zijn beter benut. Dit is gebeurd door de aanleg van plekken ten behoeve van intensieve recreatie zoals jachthavens (Waalhaven), parken en een recreatieve voorziening bij de stormvloedkering.
- De recreatieve mogelijkheden van de Brielse Maas zijn vergroot door openstellen van het Kanaal door Voorne voor de watersport. Dit kanaal verbindt de Brielse Maas met het Haringvliet.
- Intensieve recreatie vindt plaats in de steden zelf of in het grensgebied van de stedelijke (woon)bebouwing en het open polderlandschap.
- De openheid van de agrarische gebieden is zo veilig gesteld alsmede de 'rust' binnen deze gebieden.
- Op de meest interessante oevers zijn fietspaden aangelegd.

Verbindingen.

Bij kilometerpaal 1013 ligt de stormvloedkering, inclusief een nieuwe oeververbinding voor lokaal gebruik (zowel auto als metro/sneltram). De rol van de stormvloedkering binnen ons plan is nogal belangrijk, daarom nu een korte beschrijving van het hoe en waarom van deze ingreep.

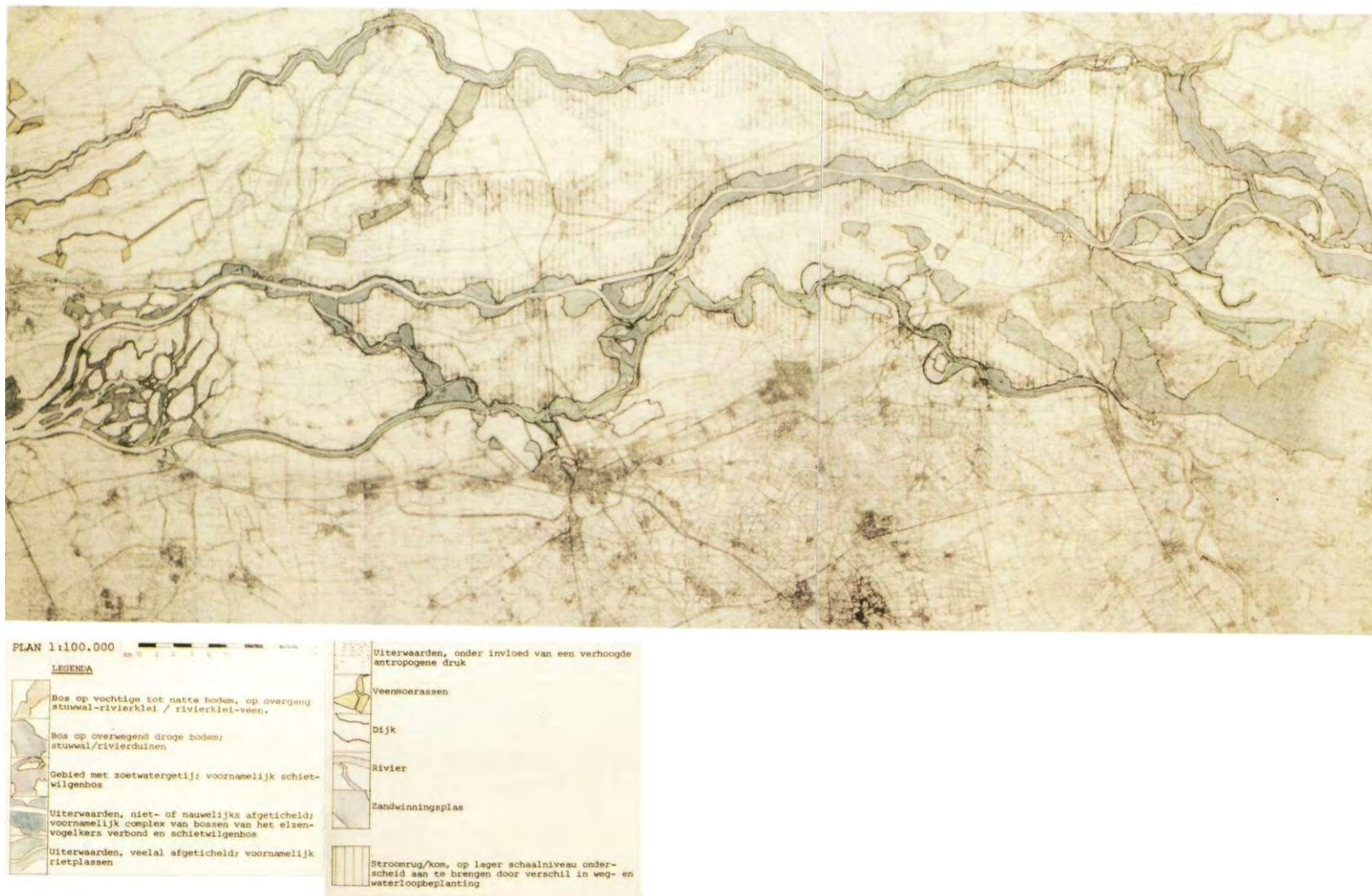
Eén van de problemen die wij signaleerd hebben is de negatieve werking van de Deltadijken binnen woongebieden. De hoogte (en daardoor de breedte van de basis) is van een zodanige maat dat de relatie tussen rivieren en aanliggend gebied ernstig verstoord wordt. Tevens gaat de aanleg ten koste van gebieden met grote natuurwetenschappelijke waarden en dorps- en stedenschoon. Dit deed ons zoeken naar een alternatief; het idee van een stormvloedkering was ontstaan.

Voor de situering hadden we een aantal overwegingen:

- Door de schaalverkleining der functies binnen de 'oude havengebieden' zullen er aanzienlijk minder grote zeeschepen Pernis passeren.
- Er is behoefte om Vlaardingen en Hoogvliet/Spijkenisse van een directere verbinding te voorzien.
- Rotterdam als hart van de regio Rijnmond, Rotterdam als economisch zwaartepunt van Nederland en één der economische centra der wereld wordt veelal vanuit het westen (per schip) benaderd. De oevers van Vlaardingen en Pernis zouden beschouwd kunnen worden als 'Poort tot Rotterdam'.
- De Oude Maas als scheepsvaartroute dient vrij gehouden te worden.

Bovenstaande overwegingen hebben ons doen besluiten de stormvloedkering te situeren tussen de 'Windmill-haven' in Vlaardingen en het 'UKF-hoofd' op de splitsing van de Oude en de Nieuwe Maas bij het Botlekgebied.

living apart together

Motto: Living Apart Together, aanmoedigingsprijs

Jury-oordeel

In deze inzending heeft de jury vooral de duidelijke stellingname, die logisch uit de analyse volgt, en de uitstekende koppeling tussen verkenning, analyse, probleemstelling en oplossing, waardoor een systematisch opgebouwd en consistent verhaal is ontstaan, met een aanmoediging willen waarderen.

Een ietwat beperkte probleemstelling leidt tot de ontwikkeling van een goed natuurbehouds- en -beheersmodel, dat vanuit het hoogste niveau sturend in de bedoelde richting werkt, maar in de uitwerking enigszins onduidelijk blijft ten aanzien van het totale complex van activiteiten. Stadelijke ontwikkelingen zijn in de analyse niet meegenomen; de in het ontwerp voorgestelde stedenbanden wekken in dit licht enige verbazing.

Het ontwerp-voorstel gaat vergezeld van een goede toelichting, waaruit durf spreekt om met complexe ontwerp-problemen om te gaan. In dit verband heeft de jury waardering voor de poging om bewust op verschillende schaalniveaus te werken. Dit heeft in ieder geval geleid tot enkele goede en consistente lokale voorstellen, bijvoorbeeld bij Arnhem.

Doordat de voorstellen met betrekking tot ecologische verbanden tot de uiterwaarden beperkt zijn gebleven, is de kans om een relatie met de ten noorden en zuiden aangrenzende gebieden te leggen, gemist.

Ten slotte: de inzending bevat naar de mening van de jury bestuurlijk een aantal bruikbare voorstellen.

Tekstfragmenten

Samenvatting probleemstelling en ontwerpgegevens.

Er is sprake van een continu proces van aanpassing van het landschap aan de productie-eisen van de moderne landbouw.

Een gevolg hiervan is het in verdrukking komen van bepaalde niet-productieve functies van het landschap, zoals natuurlijke en recreatieve waarden en het verdwijnen van de kenmerken van het oorspronkelijke landschap.

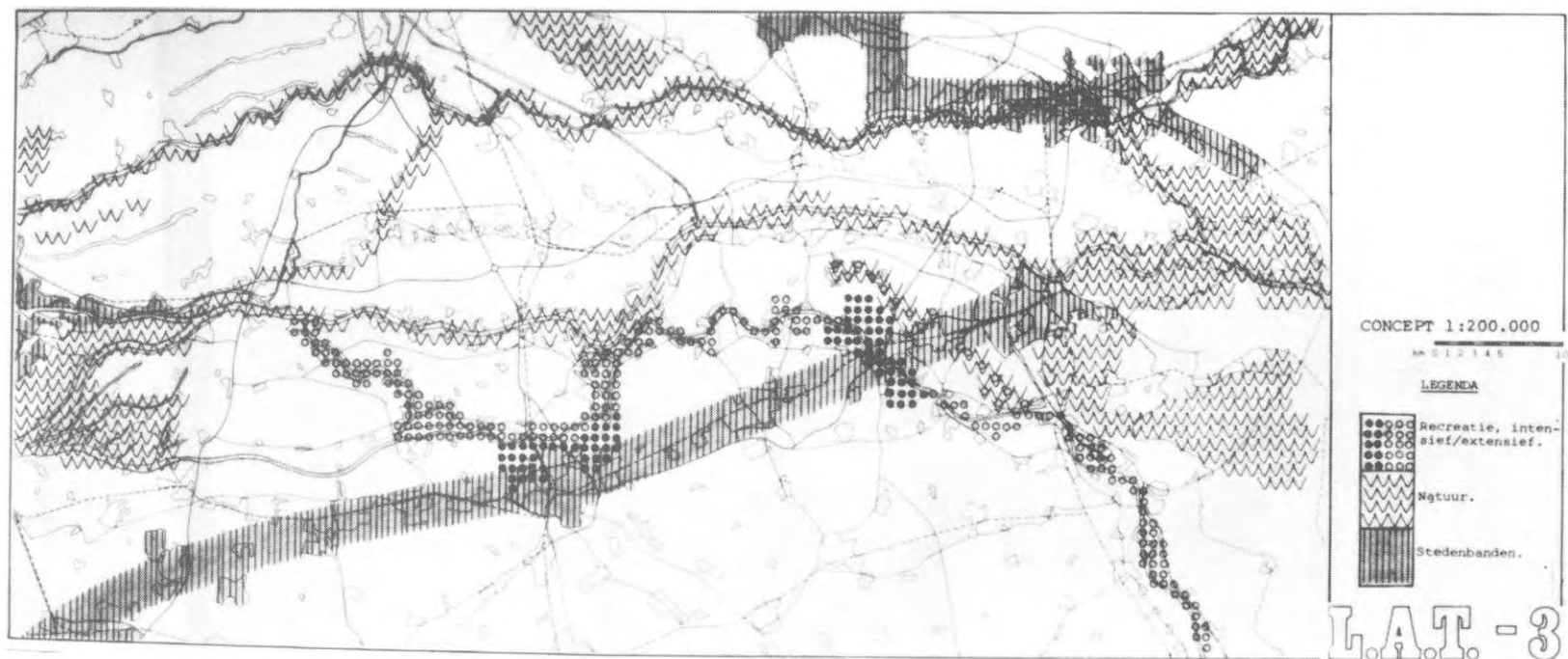
Het is belangrijk in het gebied een stabiele landschapsopbouw na te streven. Deze is noodzakelijk voor de instandhouding en ontwikkeling van ecologische waarden en het bereiken van een zekere continuïteit en herkenbaarheid in het ruimtelijk beeld, waarmee het algemeen welbevinden gebaat is. Om deze redenen willen we een ruimtelijk kader tot stand brengen, gesitueerd buiten de landbouwbedrijfskavel, waarmee een herkenbare ordening tot stand wordt gebracht en waarin instandhouding en ontwikkeling van de niet-productieve functies ook op langere termijn gewaarborgd is. Binnen dit kader moeten, door de ruime opzet ervan, aanpassingen ten behoeve van een veranderend agrarisch gebruik mogelijk zijn.

Uitgangspunten

Het is belangrijk in het gebied een stabiele landschapsopbouw na te streven. Deze is noodzakelijk voor de instandhouding en ontwikkeling van ecologische waarden en het bereiken van een zekere continuïteit en herkenbaarheid in het ruimtelijk beeld, waarmee het algemeen welbevinden gebaat is.

Middelen

Ontmenging van functies: Niet-landbouwkundige doelstellingen, zoals het ontwikkelen en in stand houden van ecologische waarden, zullen in hoofdlijnen buiten de landbouwbedrijfskavel moeten worden verwezenlijkt. Voor deze doelstellingen zullen dus aparte plekken in het landschap moeten worden gevonden, die onderling samenhang dienen te vertonen en bovendien gekoppeld zijn aan relatief stabiele abiotische en antropogene pa-

tronen.

Agrarisch gebruik: Veranderingen in de bedrijfsvoering op lange termijn moeten zonder ingrijpen in de landschappelijke hoofdstructuur kunnen worden ingepast. Het is daarom van belang dat tussen het patroon van wegen, waterlopen, bos- en natuurgebieden agrarische gebruiksruimten ontstaan die groot genoeg zijn om veranderingen in het agrarisch gebruik (perceelgrootte, mechanisatiegraad, bedrijfsgrootte e.d.) zonder problemen te kunnen laten plaatsvinden.

Verdeling van verantwoordelijkheden: De overheid moet de verantwoordelijkheid voor de hoofdlijnen van het landschap op zich nemen. Vanuit de zorg voor het algemeen belang dienen de hoofdzaken van de ecologische en visueel-ruimtelijke structuur (weg- en waterloopbeplanting, bos en natuurgebieden) door de overheid in eigendom en beheer te worden genomen. Hiermee wordt er een zekere stabiliteit gegarandeerd.

Programma's

1. Programma: Landbouw

Het Rivierenland moet in hoofdfunctie een landbouwgebied blijven, wegens zijn landbouwkundige kwaliteiten.

2. Programma: Verstedelijking

Stedelijke ontwikkelingen dienen in de eerste plaats buiten het Rivierenland plaats te vinden.

Het ons inziens ideale verstedelijkingsmodel:

Stedenbanden, gevormd door stadsgewesten langs infrastructuurele lijnen, wegens de voordelen die de bandvorm biedt. De voordelen van een handvormig verstedelijkingsmodel zijn o.a.:

- bundeling van stedelijke functies, waardoor ze intern goed functioneren,
- weinig versnippering van het landelijke gebied,
- vanuit de stedenband relatief kleine afstand tot het landelijk gebied,
- beperking van infrastructuur.

3. Programma: Recreatie

Recreatie is verbonden met de stedelijke samenleving en de lokatie van recreatiegebieden moet daarom in de nabijheid van steden plaatsvinden. Het Rivierenland heeft mogelijkheden ten aanzien van het ontwikkelen van waterrecreatie.

4. Programma's: Ontgrondingen

De rivier is belangrijk als leverancier van grondstoffen.

- Zandwinning: Omdat het Rivierenland een van de plaatsen in Nederland is waar industriezand gewonnen kan worden, moet gezocht worden naar geschikte lokaties hiervoor, met name in verband met de, na de zandwinning eraan toe te kennen functie.

- Kleiwinning: Ten behoeve van de baksteenindustrie dient klei afgeticheld te worden en moet dus gezocht worden naar lokaties hiervoor. Deze ingreep is minder groot, omdat de gaten die erbij ontstaan minder diep zijn. Bovendien zullen de uiterwaarden omdat de rivier nog steeds klei afzet, uiteindelijk te hoog worden. Bij de lokatiekeuze voor kleiwinning geldt ook dat de functie van het gebied na afticheling in ogenschouw moet worden genomen.

5. Programma: Natuur

- Het Rivierenland herbergt actuele en potentiële natuurkwaliteiten die voor Nederland uniek zijn.

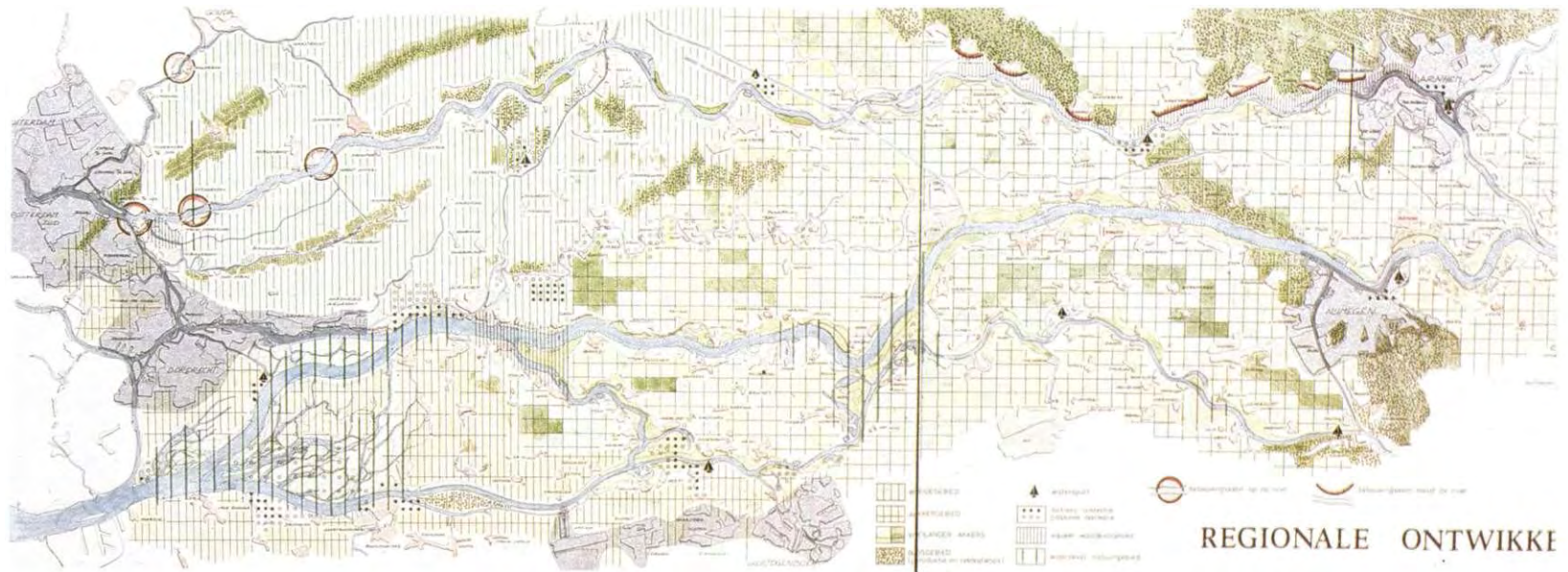
- Vanuit onze stedelijke samenleving wordt aan natuurwaarden grote betekenis toegekend.

- Natuurkwaliteiten eisen continuïteit in milieu-omstandigheden en beheer en daarom is een nieuwe inpassing in het landgebruik nodig. Natuurkwaliteiten in het Rivierenland dienen in samenhang met de rivier te worden uitgebreid.

6. Programma: Binnenvaart

Het beroepsgoederenvervoer is gebonden aan grote vaarwegen. Wanneer het doen van ingrepen om de binnenvaartroutes te optimaliseren wordt beperkt tot één rivier, heeft dit economische voordelen. Van de drie grote rivieren voldoet de Waal het best aan de huidige eisen voor massatransport van goederen over water. Vanwege deze redenen dient het optimaliseren van de doorvaartfunctie in grote lijnen beperkt te worden tot de Waal.

la lecq

Motto: La Lecq, aanmoedigingsprijs

Jury-oordeel

Bijzondere waardering heeft de jury voor de bij het plan behorende analyse. Deze is van hoge kwaliteit en als een van de weinige worden hierin uitspraken op cultureel gebied gedaan (koppeling natuur/cultuur).

Het ontwikkelde, degelijke en tevens originele analyse-model wordt op consistente wijze uitgewerkt tot een natuurontwikkelingsplan, dat welliswaar doorwrocht en inhoudelijk erg goed onderbouwd is, maar dat op het regionale schaalniveau geen samenhangend beeld vermag op te roepen. Het kaartbeeld van de ontwikkelingsschets laat in plaats van een hoofdlijn, veeleer een aantal oplossingen per plek zien, en is daardoor niet makkelijk te bevatten. Daar staat tegenover dat de toelichting dankzij doeltreffende illustraties zeer goed leesbaar is.

Het plan reikt uitstekende, en ook op korte termijn bestuurlijk zeer bruikbare ideeën aan voor handhaving van ruimtelijke identiteit en verscheidenheid, waarbij goed wordt in gespeeld op de potenties die het gebied heeft. Vooral de aandacht voor de steden is, opvallend: naast een onderscheid tussen wel- en niet-riviersteden, is er nog verschil gemaakt tussen onderscheiden deelgebieden in de aard en behandeling van de relatie stad-rivier. Daarbij is binnen de gegeven deelgebieden een goede samenhang tussen de schaalniveaus bereikt.

De toekomstwaarde van de voorstellen is moeilijk in te schatten; wel worden inspirerende voorzetten gegeven op diverse gebieden (natuur- en stedenbouw).

Ten slotte is op sympatieke wijze aandacht besteed aan de samenhang tussen de verschillende functies: in plaats van met harde randvoorwaarden wordt hier met zogenaamde "intentiewaarden" gewerkt.

Ontwerp-opdracht en structurele uitgangspunten.

Het landschap van de deltavlakte is een gegroeid landschap. De landschapselementen zoals we ze kennen zijn in verschillende tijden ontstaan. Alleen maar beschermen van dit gegroeide landschap zou een breuk zijn in dit continu proces van ontwikkeling.

Nieuwe vormen van 'tijds'gebruik zijn er de oorzaak van dat het landschap nu ook voor anderen dan alleen voor de grondgebonden gebruikers veel belangrijker is geworden. Door deze ontwikkeling is de visuele belevenis van het landschap -de 3e dimensie- een element welke veel meer dan tot nu toe vorm moet krijgen in de plannen.

De recreatie-industrie is een landschappelijk gebruik welke nog teveel ten koste gaat van de laatste stukjes half natuur. Het besef dat recreatie een vorm van industrie is welke slechts beperkt met de natuur te maken heeft wordt steeds meer merkbaar. Aan deze industrie moet vorm gegeven worden.

De grenzen van uitbuiting van de natuur zijn echter allang overschreden.

Alleen maar beperken is dus niet voldoende maar ook herstel van de balans tussen cultuur en natuur is noodzakelijk.

Regionale ontwikkelingsschets

Binnen de deltavlakte is er qua ontstaan en opbouw sprake van een driedeling (veen-, klei- en insnijdingsgebied). Deze driedeling is bij de toelichting op de regionale ontwikkelingsschets ook aangehouden, dit om de landschappelijke verschillen van deze drie gebieden zo duidelijk mogelijk weer te geven.

a. Het veengebied

Het veengebied aan de benedenloop van de rivieren kon alleen ontstaan doordat er hier sprake is van rustig stromende rivieren.

Op de kleiige smalle oeverwal welke oorspronkelijk bedekt was met een smal loofbos zijn bijna alle woonplaatsen in het veengebied te vinden. De woonplaatsen liggen hier tegenover elkaar doordat de oorspronkelijke bewoners zich aan weerszijde van de rivier vestigden. De aan weerszijde van de rivier ontwikkelde dorpen (halfdorpen) hebben de rivier als centrum. Deze centrumfunctie zal versterkt moeten worden, willen deze dorpen hun eigen identiteit behouden. Vanaf de dijk kun je zowel het land als het water overzien. De beleving van deze contrasten vanaf de dijk, het meervoudig gebruik, is kenmerkend voor dit gebied.

Bij plannen voor dijkverzwaring zal men rekening moeten houden met dit visuele aspect. Dit betekent echter ook dat er behalve verkeers- ook verblijfsvoorzieningen op de kruin van de dijk moeten zijn. De tendens van verplaatsen van agrarische bedrijven naar het midden van het veengebied veroorzaakt een verarming van de beleving van de oeverwal, terwijl het open midden volloopt. Het vol worden van het open gebied moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Dit kan door alleen de boerderijen met vee! land te verplaatsen. De kleinere bedrijven blijven dan aan de dijk staan. Om de balans tussen natuur en cultuur weer enigszins te herstellen moeten de oorspronkelijke boszones, de oeverwal en de veenkreek weer van hun oorspronkelijke beplanting worden voorzien. De reeds aanwezige contrasten op de oeverwal langs de rivier worden hierdoor versterkt, terwijl deze natuurelementen tevens het gebied aantrekkelijk maken voor passieve recreatie.

b. Het kleigebied

In de rivierkleigebied waren de oeverwallen oorspronkelijk bebost met een loofbos bestaande uit essenjepen en eiken met een rijk hoog opgaande ondergroei. Dit oeverwalbos was veel breder dan in het veengebied.

In de kommen achter de oeverwal kon door de grote aanvoer van slib en het regelmatig droogvallen geen bos of veengroei tot ontwikkeling komen. De oorspronkelijke bebossing van de oeverwal is verdwenen. Hiervoor in de plaats zijn behalve bebouwing ook boomgaarden gekomen. In de ontwikkelingsschets wordt het tegenwoordige 'laagstam boomgaarden' gebied versterkt met productiebos. De bebouwingskernen liggen in het kleigebied aan de 'groene rivier'. Om het water meer beleefbaar te maken worden ter plaatse van vergraven uiterwaarden (door kleiwinning) riviereilanden gemaakt. De tendens van verplaatsen van boerderijen naar het open midden is hier ook aanwezig. Het buitendijkse gebied met zijn brede uiterwaard en rivier was oorspronkelijk het gebied van riet- en griendsnijders, vissers en de latere steenfabrieken. Nu is dit veelal alleen maar weiland. Een vervlakking van de rijkdom aan gradiënten in het kleigebied zoals zij op de oeverwal aanwezig zijn moet voorkomen worden.

Om deze vervlakking te voorkomen is er gekozen voor zoveel mogelijk natuur buitendijs en cultuur binnendijs. Buitendijkse campings met stilstaande caravans zijn een ernstige verstoring van het beleven van de 'natuur van beweging'.

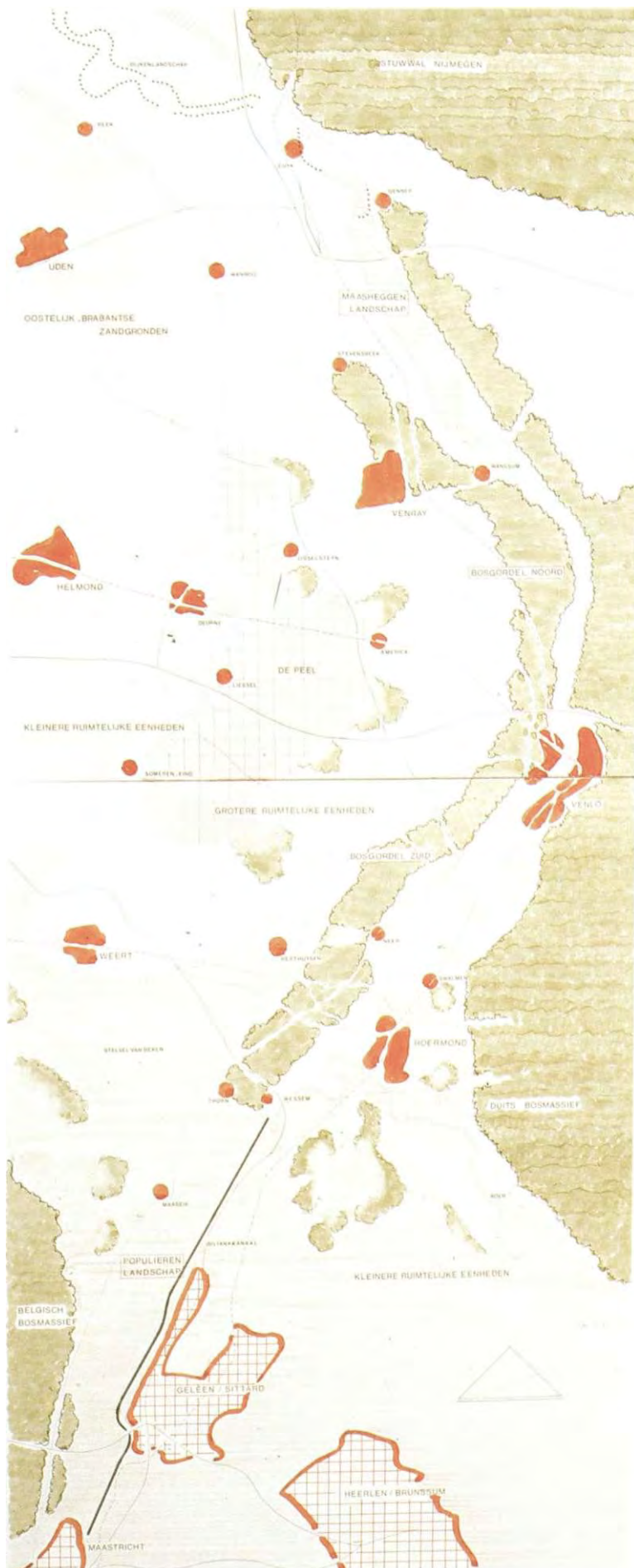
De natuurwaarde van het buitendijkse moet zoveel mogelijk versterkt worden. Bij de stedelijke kernen moeten er mogelijkheden zijn tot natuurbouw mits als zodanig herkenbaar welke tevens geschikt zijn voor dagrecreatie. Voorkomen dient te worden dat de uiterwaarden het lozingsgebied van onze cultuur worden.

c . Het insnijdingsgebied

Het insnijdingsgebied van de Maas eindigt ongeveer bij het plaatsje Grave. De overgang van insnijding naar opbouw en sedimentatie wordt de terraskruising gemaakt. De terraskruising van de Rijn ligt ongeveer bij Emmerik. De Nederrijn aan de voet van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug veroorzaakt dus geen insnijding.

Wel is het zo dat de steden en dorpen net als bij het insnijdingsgebied op de hoge droge zandgronden liggen. Voorkomen moet worden dat de bebouwingskernen welke hier 'naast' de ri-

vier liggen naar het water toe groeien. Hierdoor zou n.l. het grondgebonden kenmerk (het wonen op het droge) van deze streek verdwijnen. In de ontwikkelingsschets wordt dan ook geen uitbreiding naar de rivier toegestaan. De rivier stroomt beneden in een eenzijdig dal. Het op de rivier neer kunnen kijken is kenmerkend voor dit gebied. De zone tussen hoge zandgronden en lage rivier heeft een grote natuurwaarde. Bij de stedelijke kernen maakt de visuele beleving van hoog en laag dit gebied aantrekkelijk voor de recreatie-industrie. Voorkomen moet worden dat dit gebied als een restzone van de stad wordt gebruikt. Wanneer dit door de aanwezigheid van zware verkeerswegen al zo is, dan moeten er voorzieningen komen zodat de 'boulevard' onder langs de rivier ook voor het langzaam verkeer bereikbaar blijft.

Motto: Vainö, aanmoedigingsprijs

Jury-oordeel

Deze inzending laat op alle punten bemoedigende proeven van bekwaamheid zien wat betreft het ontwerpen op het hogere schaalniveau. Eén belangrijke kanttekening is hierbij echter dat het geheel neigt naar een zekere oppervlakkigheid.

Het plan streeft ernaar ad-hoc -ontwikkelingen in het landschap, die te verwachten zijn als gevolg van functionele aanpassingen en veranderingen, te voorkomen, door een sterke ruimtelijke structuur aan te bieden in de vorm van een bebossingsplan, waarbij op het juiste, regionale niveau langs de midden-terrassen van de Maas bossen gesitueerd worden, die de loop van deze rivier moeten benadrukken. Door aansluiting te zoeken bij bestaande ruimtelijke eenheden wordt een zekere regionale differentiatie bereikt. Betwijfeld wordt, of het opgeroepen beeld, dat op de plankaart heel duidelijk overkomt, ook ruimtelijk zo er-vaarbaar zal zijn.

Hoewel de eenvoud van het plan door de jury gewaardeerd wordt, vindt zij toch dat een aantal complicerende factoren ten onrechte niet in beschouwing zijn genomen (natuur,infrastructuur). Aan de verschillende functies die de landschappelijke structuur mede bepalen, wordt bovendien op zich te weinig aandacht besteed: aan bepaalde gebieden worden bepaalde functies toegeschreven, waarbij een grote wissel wordt getrokken op de bereidheid en het vermogen van deze functies om aan de door de inzender voorgestelde functieervulling (inrichting en beheer) te voldoen.

Het plan is consistent opgebouwd, op verschillende schaalniveaus uitgewerkt (tot en met voorstellen voor stedelijke uitbreiding).

Tekstfragmenten

Procesontwikkelingen

Met de intrede van de mens maken de processen, die op het landschap hun invloed uitoefenen, een stroomversnelling door. Met de intrede van de industrialiserende mens dreigen er rampen te ontstaan.

Als belangrijkste ontwikkelingen, die hun neerslag in het Maas-gebied hebben (gehad) zijn te noemen:

- . ontgrondingen ten dienste van zand- en cementindustrie tasten biologische en landschappelijke structuren aan;
 - . een intensivering van landbouwbedrijven heeft tot gevolg, dat natuur en landschap worden opgeslokt;
 - . door enerzijds meer vrije tijd (en het proces is nog geen halt toegeroepen) en anderzijds een toename van het verblijf in eigen land alsmede een stijging van het aantal recreanten vanuit België en de Bondsrepubliek is er een verhoogde druk op landschap en natuur ontstaan;
 - . een toenemende natuurbewustwording draagt bij tot het besteden van meer aandacht aan het natuurlijk milieu (dit komt ook neer op een belasting van de natuurwaarden);
 - . meer verontreinigingen en een toename van de zure regen.
- Door dit laatste aspect komen de kwaliteit en de kwantiteit van de bossen (en met name de naaldbossen) in het gedrang;
- . een verstedelijking van de Maasoeveren en daardoor een aantasting van de langwerpige open ruimten.

Probleemstelling

Een aantal van deze ontwikkelingen roept ontegenzeggelijk één universele probleemstelling op; er treedt een algehele vervaging van het landschap op; de voor een landschap herkenbare structuren verdwijnen!

Op ontwikkelingen, zoals die zich in de afgelopen eeuwen hebben afgespeeld kon het landschap nog altijd zelf reageren wanneer veranderingen zich voordeden. De tijd was het landschap gunstig gezind.

Dit in tegenstelling tot deze laatste era; hierin is de tijd de grote

vijand van het landschap geworden. Het landschap k n niet meer spontaan reageren op de explosie, die industrialisering heet. Gevolgen blijven niet uit: Nederland dreigt g eral hetzelfde te worden.

Ook het landschap onder invloed van de Maas dreigt een uniform karakter te krijgen. Dit geldt voor zowel ruimtelijke als functionele aspecten.

Hier ligt de taak van de landschapsarchitect; zijn/haar taak is zodanig een structuurplan te ontwerpen, dat de waardevolle karakteristieken in de tijd herkenbaar zullen blijven.

De landschapsarchitect kan de ontwikkelingen niet tegenhouden, wel kan hij/zij zorgen dat een specifiek landschap zulke sterke dragers krijgt, dat het zich met duidelijke richtlijnen gewapend in de strijd met de tijd kan gooien.

Doelstellingen

-De Maas dient als drager en oorsprong van het landschap in dat landschap weer herkenbaar gemaakt te worden.

Middel hiertoe is de in opzet noord-zuid gerichte loop van de rivier tussen Nijmegen en Maastricht in structuur te benadrukken.

- Verschillende landschappen langs de Maas moeten zo ontwikkeld worden, dat er een optimale differentiatie ontstaat, zodat de belevingswaarde van het totale Maasgebied wordt verhoogd.

Middel hiertoe is de ruimtelijke en landschappelijke   nheden een uitgesproken karakter te geven.

- De functies dienen in het ruimtelijke ontwerp een samenhangend geheel te vormen.

Middel hiertoe is keuzes te maken aangaande de ontwikkelingsmogelijkheden van functies.

32

Landschapsbeelden.

Langs de Maas zijn in grote lijn vier landschapsbeelden te onderscheiden: het Maasheggenlandschap, de bosgordel-noord, de bosgordel-zuid en het populierenlandschap. Binnen de laatste twee onderscheiden zich twee nieuwe landschappen, te weten de grindgaten bij Roermond en Stevensweert.

Het Maasheggenlandschap (globaal aan weerszijden van Cuyk tot Wansum)

De ruimtelijke structuur van de Maasheggen onderling is ondergeschikt aan de ruimtelijke opbouw gevormd door bosgordel/dorpengordel en stuwwal. Activiteiten dienen niet in deze ruimte, maar aan de rand van het heggenlandschap plaats te vinden.

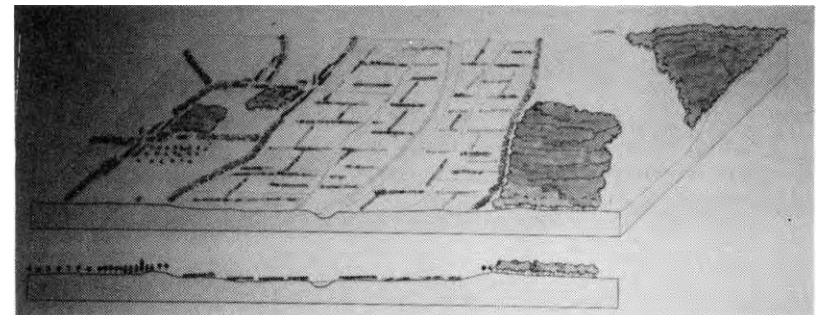
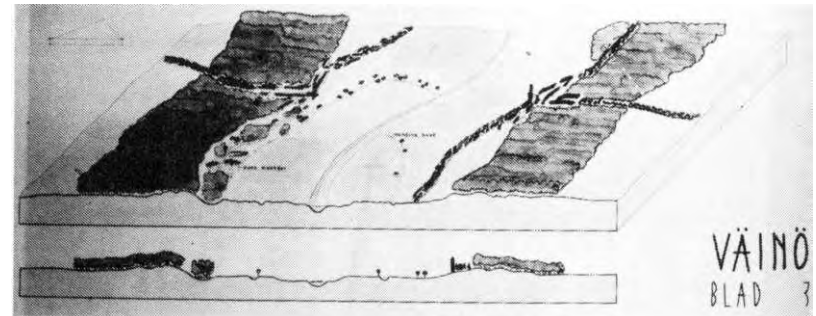
De bosgordel-noord (van Wansum tot Venlo)

De hoofddoelstelling is hier een ruimtelijke scheiding in de oost-westrichting op te werpen, zodat de stromingsrichting van de rivier duidelijk is.

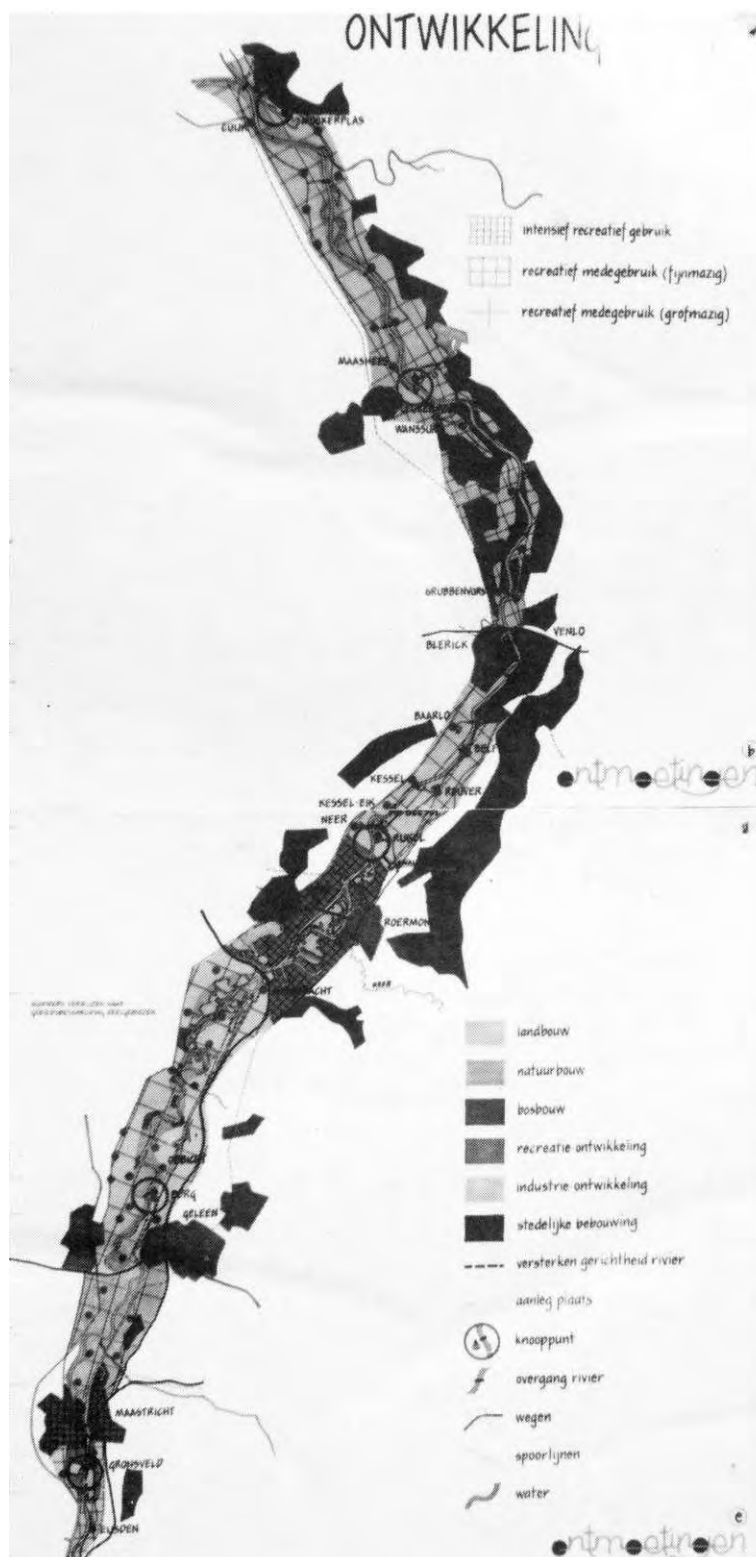
De bossen op de stuifduinen worden tot een aaneengesloten reeks met harde randen opgezet.

Aan weerszijden wordt een langgerekte openheid geschapen. Hierdoor ontstaat een noord-zuid beleving in de directe omgeving van de gordel. Tevens ontstaat een hoog gewaardeerd contrast tussen open en gesloten gebied in de oost-west beleving.

Beide open gebieden staan ten dienste van de landbouw. De bosgordel krijgt de hoofdfunctie natuur en landschap in combinatie met houtproductie.

ontmoetingen

Samenvatting inzenders

Het ontwerp gaat over de Limburgse Maas.

Wij stellen ons ten doel de veelheid aan verschillende ontmoetingen die deze rivier ons kan bieden duidelijk en herkenbaar te maken. Ontmoetingen tussen land en water, ontmoetingen met de diverse landschappen in Limburg, ontmoetingen met steden en dorpen, ontmoetingen met België, ontmoetingen met recente ingrepen van de mens in de rivier, ontmoetingen met natuur en cultuurhistorie en zelfs ontmoetingen met industrialisatie.

De recreatie op en langs de rivier is het motief om de ontmoetingen tot stand te brengen. Hiertoe wordt de Maas vanuit twee invalshoeken bekeken:

- als vaarroute (lengte):

Dit krijgt vorm in een waterroute van waaruit een ontmoeting plaatsvindt met een opeenvolging van verschillende landschappen langs de Maas: deelgebieden die zich onderscheiden door een samenhangende landschapsstructuur. Voor elk deelgebied wordt de recreatieve potentie bepaald aan de hand van één of enkele aspecten van dit landschap. Bij het verder ontwikkelen van deze recreatieve potentie wordt aangesloten bij het gebiedseigene. De door ons gedefinieerde (landschappelijke) structuur wordt versterkt. Een belangrijke plaats daarbij neemt natuurbouw in. Dit vanuit de gedachte dat recreatie niet langer gezien wordt als een bedreiging van natuurwaarden maar, indien goed geleid, als motivatie en legitimatie voor natuurbehoud en -ontwikkeling geldt;

- als gebied waar de Maas doorheen stroomt:

Dit krijgt vorm in een landroute van waaruit ontmoetingen met de Maas kunnen plaatsvinden vanuit het aan de rivier grenzende landschap. Land- en waterroute ontmoeten elkaar in knooppunten.

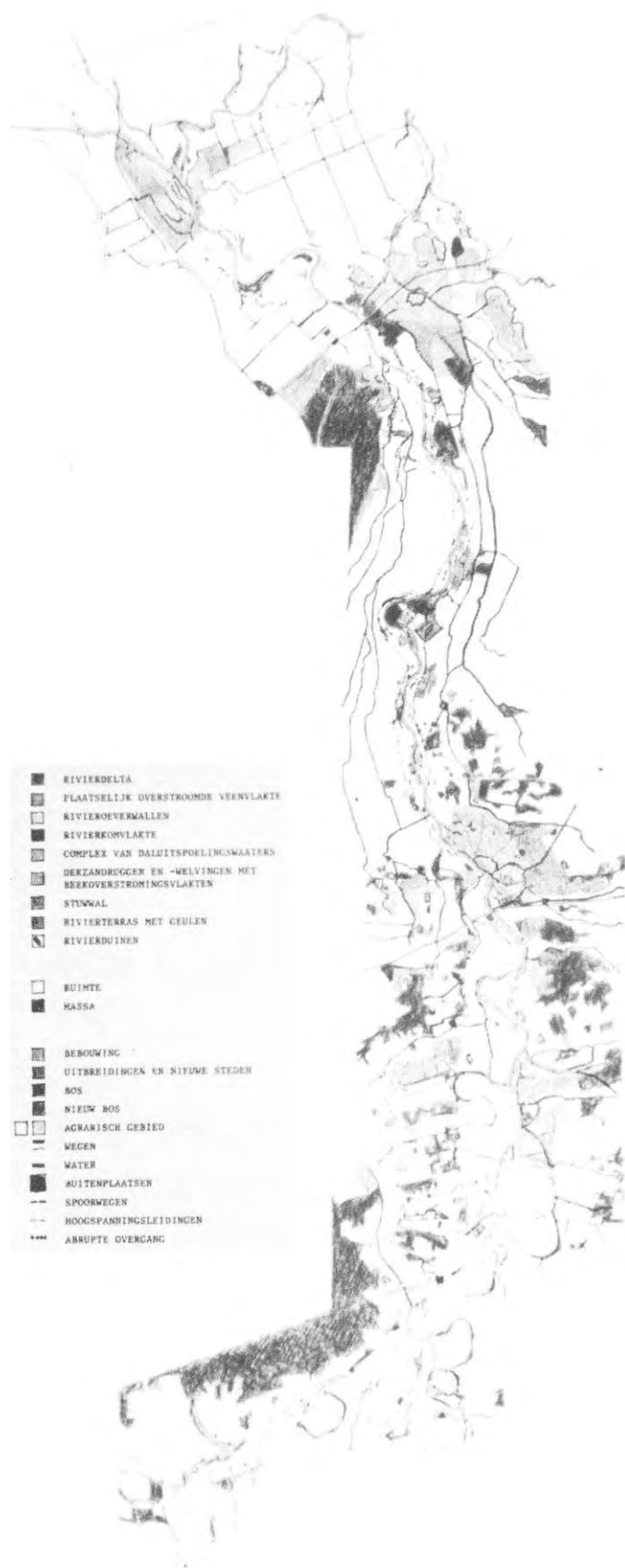
Twee deelgebieden worden uitgewerkt:

* Maasbossen: de rivier stroomt door een beboste Maasvallei; op het land gaat bosbouw hand in hand met recreatief medegebruik.

* Tweestromenland: de rivier als onderdeel van een groot natuurgebied.

Jury-oordeel

In een heldere visueel aantrekkelijke en begrijpelijke presentatie wordt de Maas voorgesteld als bindend element in dienst van de recreatie. Een feestelijk plan, dat op simpele en goed verantwoorde wijze diversiteit aanbrengt.

Samenvatting inzender

De problemen in het landschap van de IJsselregio hangen samen met grote en snelle uitbreidingen van steden en dorpen en de daarmee gepaard gaande vergroting van de infrastructuur. Door de soms onzorgvuldig uitgevoerde verstedelijking en aanleg van infrastructuur verdwijnt de essentie van het IJssellandschap geheel.

De essentie van het IJssellandschap is gebaseerd op natuurlijke en mensgemaakte factoren.

- a. Natuurlijke factoren
 - . delta
 - . natuurlijke hoogten
 - . beekdalen
 - . oeverwallen en komvlakten

- b. mensgemaakte factoren
 - . polders
 - . nederzettingen op logische plekken
 - . weteringen en kanalen
 - . buitenplaatsen
 - . afgesneden rivierarmen
 - . steenfabrieken
 - . dijken, spoorwegtracés, autosnelwegen en hoogspanningsleidingen.

Ten einde de ontwikkelingen zodanig te sturen dat nieuwe vormen en structuren ontstaan die de essentie van het landschap in de IJsselregio herstellen, vasthouden of versterken, is er een aantal algemene uitgangspunten geformuleerd. Deze zijn:

- . zichtbaar maken van morfogenetische eenheden
- . duidelijke grenzen tussen deze gebieden
- . duidelijke grenzen aan de steden.

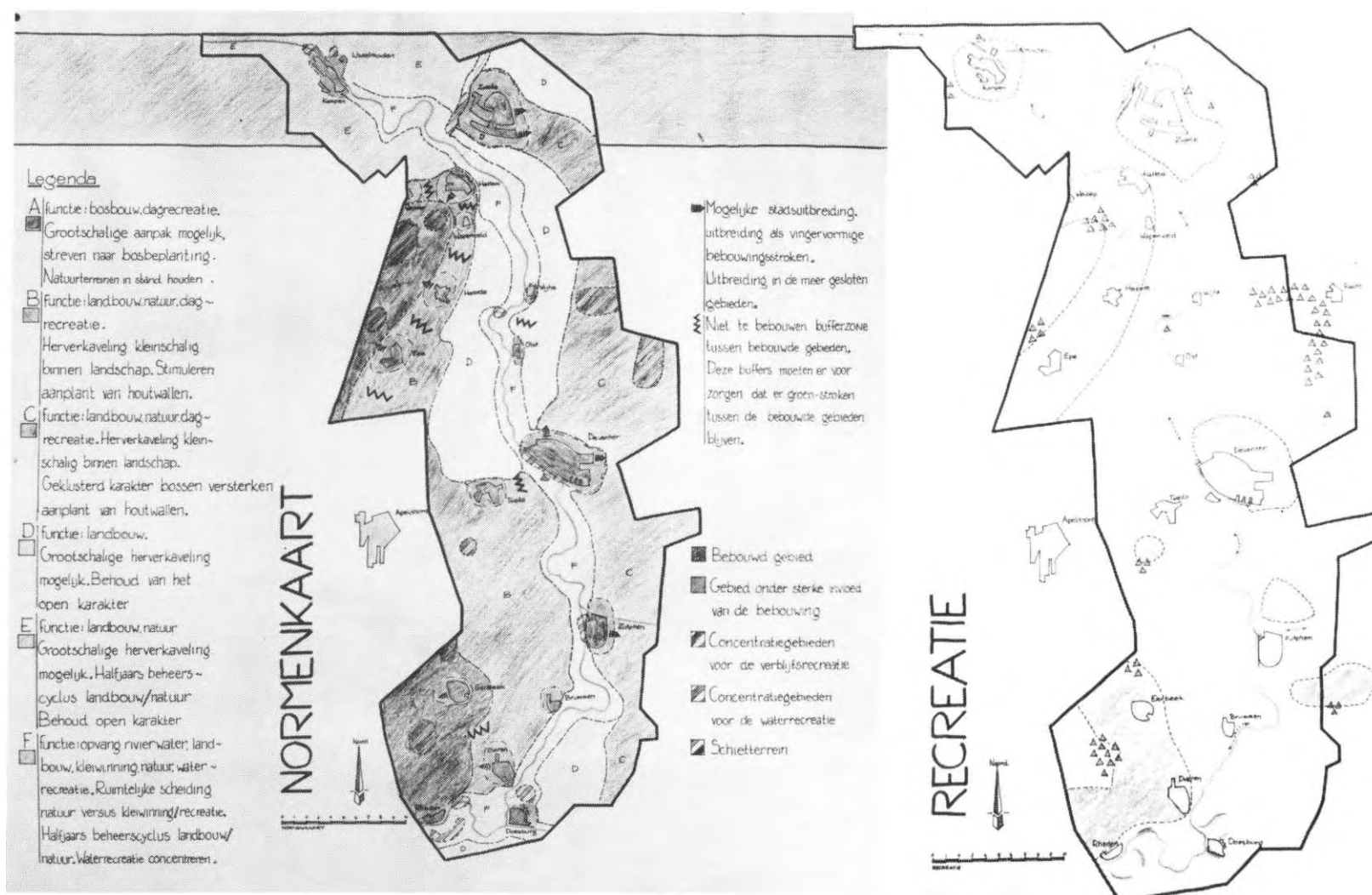
Om deze uitgangspunten te realiseren zijn ruimtestructurerende elementen toegepast. Deze zijn;

- . grootschalige infrastructuur
- . nieuwe grootschalige infrastructuur
- . duidelijk begrensde steden
- . buitenplaatsen
- . beplanting.

In de verschillende door ons onderscheiden deelgebieden is zodanig geordend dat er weer een samenhangend IJssellandschap ontstaat.

Jury-oordeel

Deze inzending behelst kleinschalige, toepasbare herstructureeringsvoorstellen, die als middel om het gestelde doel: herstel of versterking van de verscheidenheid de regio als totaliteit, niet helemaal overtuigen.

Samenvatting inzender

Het IJsseldal en de randgebieden hebben tienduizenden jaren geleden door de ijstijden hun huidige vorm bereikt. Daarbij ontstond aan de westzijde van de IJssel een stuwwal, de Veluwe, met tussen de Veluwe en de IJssel dekzandgronden. Aan de oostzijde ontstond een andere stuwwal, de Holterberg, en dekzandgronden. Daartussen ligt de IJssel met de door haar afgezette gronden. De Veluwerand en de Holterbergrand kenmerken zich door een snelle afwisseling van de landschapselementen, wat een relatief kleinschalig gesloten landschap geeft. De IJssel kent daarentegen grote open gebieden. Alleen de oeverwal is iets dichter bebost. Er lopen twee bewoningsgordels door het gebied, één langs de Veluwezoom en één op de oostelijke oeverwal.

De laatste decennia komt vooral de recreatie sterk op, zowel op het land als op het water. Daarnaast ontstaat nu in de landelijke gebieden een scheiding tussen landbouw, recreatie en natuur, bijvoorbeeld door grootschalige ruilverkavelingen en het verwijderen van houtwallen. Het landschap gaat verloren. De door ons gewenste inrichting van het gebied heeft als doel de 'inrichting van het gebied in te passen in het landschap'. Dit zou moeten gebeuren via 1) de concentratie van activiteiten die een intensief gebruik van de grond vereisen op die delen van het gebied waar nu al een concentratie is, in concreto de bewoningsgordels, 2) het aaneengroeien van delen met intensief gebruik voorkomen, 3) gebruik en inrichting van het landschap inpassen in de schaal van het landschap, 4) het aanleggen van alle voorzieningen, voor zover nodig, om het gebied alle functies die het heeft te laten uitvoeren, 5) in de landelijke gebieden naar integratie van natuur, landbouw en recreatie te streven. Waar deze functies niet samengaan zal scheiding moeten plaatsvinden.

Het beeld wat ons van de IJsselvallei na uitvoering van onze plannen voor ogen staat is dat van een open, uitgestrekt gedeelte langs de IJssel. Dit ligt tussen de twee veel meer gesloten randgebieden. Activiteiten die een intensief gebruik van de grong vereisen zijn geconcentreerd op de twee bewoningsgordels, bij de grote kernen. De waterrecreatie is sterk op de IJssel geconcentreerd, waarbij de rivier de doorvaartfunctie heeft en de grotere kernen een havenfunctie. De landrecreatie is op de grens van stedelijke en landelijk gebied geconcentreerd, in de meer gesloten delen.

In de landelijke gebieden wordt integratie bewerkstelligd door aanleg van houtwallen en bosjes en een halfjaarsbeheerscyclus voor twee grote open gebieden. Het zomerhalfjaar heeft het gebied een landbouwfunctie, in het winterhalfjaar heeft het een natuurfunctie, voor waterwild en ganzen.

Jury-oordeel

Een vrij degelijke analyse leidt tot goede aanbevelingen, niet tot een oplossing. Als ontwerpvoorstel te weinig inspirerend. Overigens de enige IJssel-inzending die aandacht besteed aan de overgang Veluwe-IJsselvallei.

Samenvatting inzender

Het plan 'IJsseltijd geen ijs tijd' is een poging om met behulp van recente maatschappelijke ontwikkelingen en de aanwezige potenties van het gebied de betekenis van de IJsselregio, en in het bijzonder de rivier de IJssel zelf, op te waarderen. De maatschappelijke ontwikkelingen die hierin zijn verwerkt zijn:

- het via eigendomsverhoudingen veilig stellen van natuurgebieden en landgoederen;
- de vergrijzing van de bevolking;
- de toename van de 'niet-arbeidsproductieve' tijd;
- de verbetering van de informatievoorziening met als gevolg o.a. het groeien van afzetgebieden en het belangrijker worden van de woonomgeving als vestigingsplaatsfactor;
- het belangrijker worden van kwaliteit in plaats van kwantiteit. Voor de IJsselregio leveren deze ontwikkelingen grote mogelijkheden op gezien o.a. de volgende kwaliteiten van het gebied:
- de aanwezigheid van vele natuurgebieden en landgoederen die of al in eigendom zijn, of snel in eigendom verworven kunnen worden van c.q. door beherende instanties;
- een aantrekkelijke woonomgeving;
- een groot aantal verzorgingsvoorzieningen;
- een ver ontwikkelde toeristisch-recreatieve sector;
- een gunstige verkeersligging.

In het plan wordt de nadruk gelegd op de ontwikkeling van:

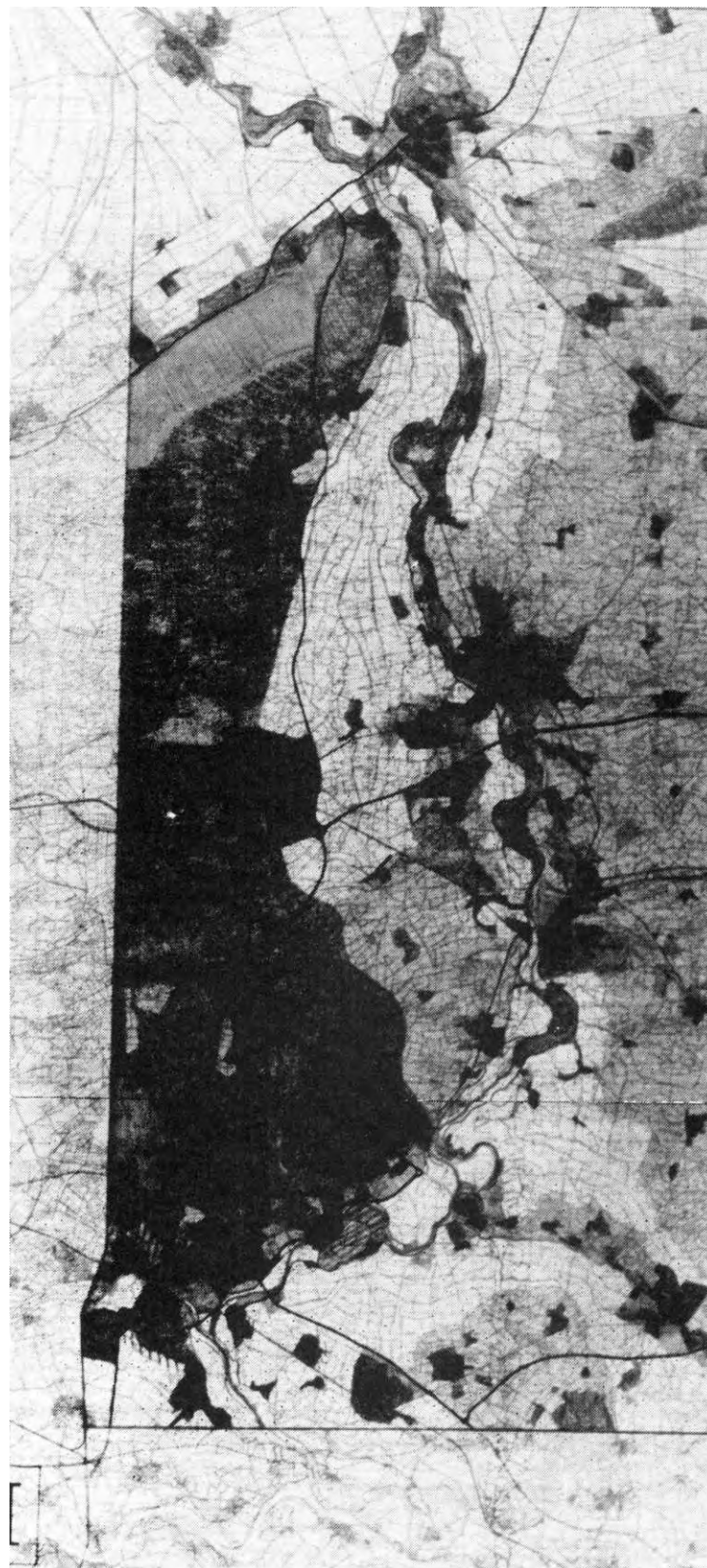
1. het toeristisch-recreatief produkt, in de vorm van natuur en landschap en van voorzieningen van hoog kwalitatief niveau;
2. de verzorgingsfunctie, in de vorm van versterking van het streekeigen-karakter van 'rust en aangenaam verpozen' en voorzieningen van hoog kwalitatief niveau.
3. de economische structuur, met name in de sectoren landbouw, toerisme en verzorging, handel en diensten, en distributie en transport.

Juist vanwege deze ontwikkelingen en kwaliteiten is gekozen voor een plan op hoog bovenlokaal schaalniveau. De meest gedetailleerde uitwerkingen zijn de twee kaarten van een schaal 1:25.000.

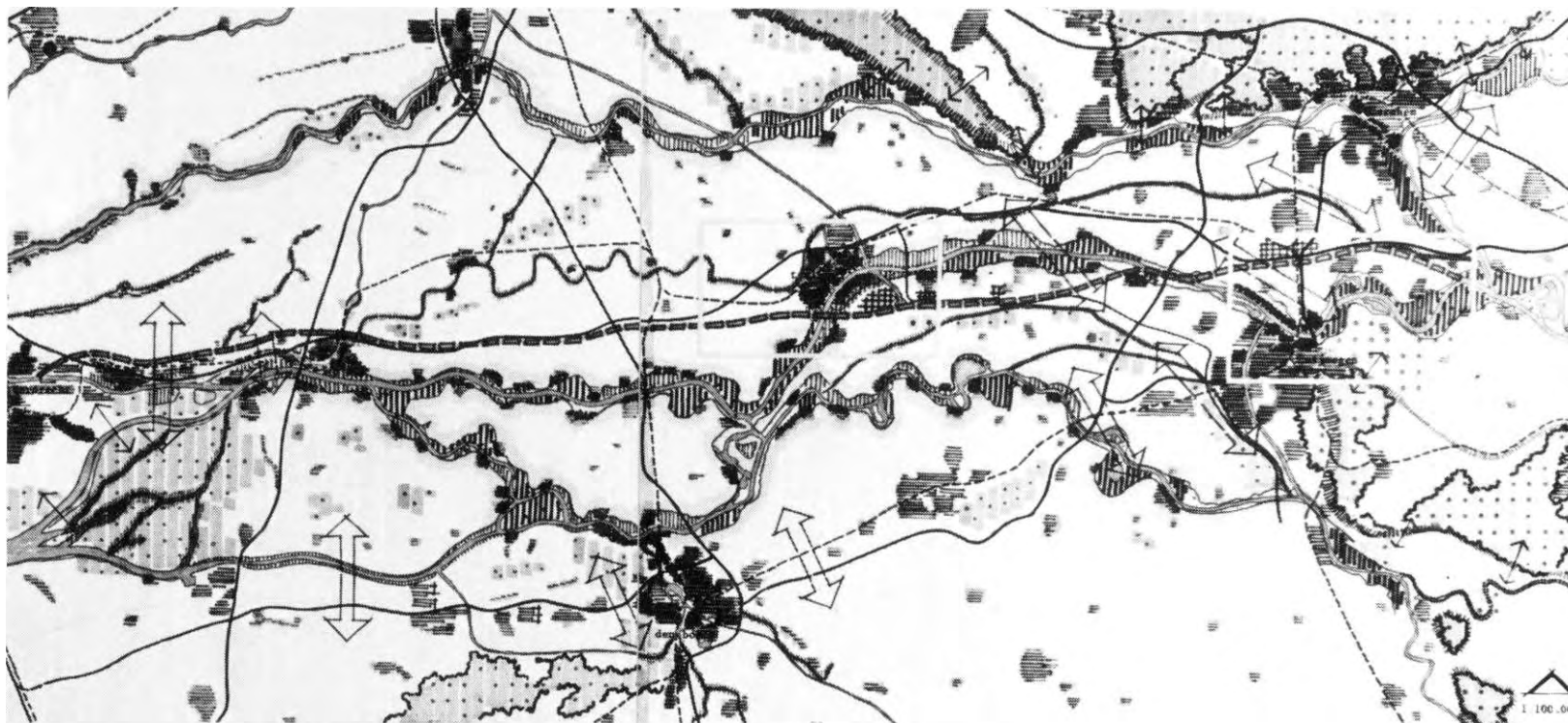
Op deze manier komen de grote structuren, zoals de afwisseling van stedelijke en landelijke gebieden langs de IJssel, en de overgang van Veluwe via Veluwerand naar rivierdal, en via bekenlandschap naar Sallands heuvelrug, het best tot hun recht. Bovendien werkt het plan zo inspirerend, en niet opdringend t.o.v. particulieren en lagere overheden.

Jury-oordeel

Een eenvoudig, wat conservatief hersorteringsplan, dat voorstellen doet die in de bestaande kleinschaligheid denkbaar zijn.

“ijsseltijd geen ijs tijd”

bestaande ruimtelijke elementen

stadscorridor
hoofdkorridor
kern
bedrijfsgebieden

autowegen
spoorwegen
dijken

stuwwallen
bosgebieden
natuurgebieden
agrarische gebieden
uiterwaarden

A

geprojekteerde ruimtelijke elementen

nieuw kanaal
ruimtelijke structuur
industriële ontwikkelingszones
recreatiegebieden
natuurgebieden

ruimtelijke structuur
ruimtelijke structuur

ondersteunende elementen

Samenvatting inzender

De regio Rijn-Waal-Maas is gekozen omdat dit voor ons hét rivierenland is; het is in ontstaan, ontwikkeling, gebruik en beleving het meest verbonden met de rivieren. Maar ook het gebied waar de rivieren het meest in aanmerking komen om als natuurlijke dragerstructuur richting en vorm te geven aan ruimtelijke ontwikkelingen.

Door tal van ontwikkelingen, vindt een ruimtelijke en structurele nivellering plaats. De verscheidenheid en verwevenheid van ruimtelijke structuren, waaraan de rivierzone zijn betekenis voor de verschijningsvorm van het rivierengebied en regionale differentiatie ontleent, gaan verloren.

Grootschalige, technische ingrepen worden door ons beschouwd als een eigentijdse, voor de 20e eeuw kenmerkende bijdrage aan de ontwikkeling en wording van ons landschap. Tegelijk zijn wij van mening dat een heroriëntatie op de betekenis van de rivieren en hun ruimten, het behoud en herstel van het spanningsveld tussen culturele processen en natuurlijke ontwikkelingen noodzakelijk is. Het oplossen van dit probleem, aan de ene kant voortgaande technische ingrepen en aan de andere kant het vormgeven aan de rivier als natuurlijke dragerstructuur voor ruimtelijke ontwikkelingen staat centraal in dit plan.

Gekozen is voor de introductie van een nieuw, grootschalig element in de vorm van een kanaal ten behoeve van de verdere ontwikkeling van de vervoersstroom Rotterdam-Ruhrgebied; tegelijk worden echter het bergend vermogen en de afvoercapaciteit bij piekbelastingen aanzienlijk vergroot en tracering van de vuilwaterstroom mogelijk. Bochtafsnijding en dijkverzwaring kunnen achterwege blijven; vergraving van uiterwaarden is niet

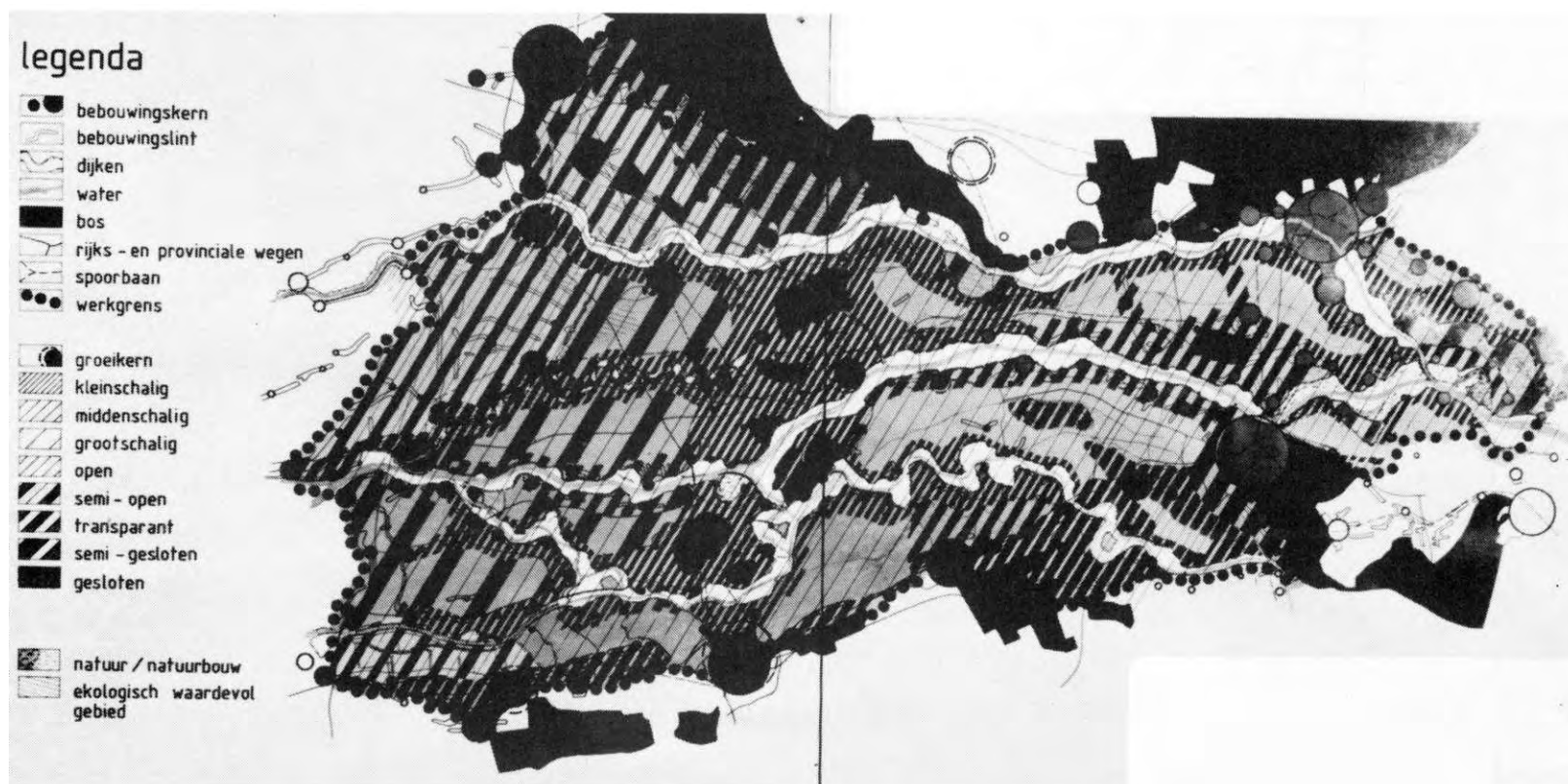
meer nodig. De natuurlijke dynamiek van het riviersysteem kan in delen van het winterbed worden hersteld. Bosontwikkeling is niet langer uitgesloten. Het contact tussen stad en dorp en rivier kan worden hersteld en over de dijk heen uitgebreid. De rivier komt beschikbaar voor recreatievaart. Het kanaal is geen doel op zich, maar een middel om de betekenis van de rivierzone als structuurdrager van het landschap van het rivierengebied weer vorm te geven.

Het tracé van het kanaal is ten dele zo gekozen dat het de loop van een natuurlijke rivierdoorbraak door de oeverwal naar de kommen volgt. Vele varianten zijn mogelijk.

Op de raakpunten van het nieuwe kanaal en de oude rivier kunnen interessante knooppunten voor menselijke activiteiten en concentraties van verstedelijking ontstaan, terwijl ook bestaande steden kunnen worden uitgebreid met als tegenhanger een meer natuurlijke ontwikkeling langs de rivieren. Twee knooppunten, Nijmegen en Tiel, zijn nader uitgewerkt.

Jury-oordeel

Goede beknopte en visueel aantrekkelijke presentatie van wat door de inzender als de oplossing voor het Land van Maas, Waal, Rijn en Lek wordt gezien: een nieuw kanaal door de Betuwe. In tegenstelling tot andere kanaal-voorstellen wordt hier goed onder woorden gebracht welke meerwaarde deze in greep kan opleveren voor het rivierengebied. Toch vraagt de jury zich af of ook hier het middel niet erger is dan de kwaal. Het plan geeft verder leuke voorstellen op sub-regionale en lokale schaal voor o.a. bouwen en wonen aan de rivier.

40

Samenvatting inzender

De rivier is onlosmakelijk gekoppeld aan zijn omgeving. Dit standpunt houdt in dat een analyse van de relaties van de rivier en zijn omgeving niet achterwege kan blijven. De analyse geeft een beeld van de abiotische en biotische opbouw van het gebied, waarin met name de geomorfologische en de landschappelijke structuur van belang zijn voor het vormen van een nieuwe landschappelijke structuur.

De nieuwe structuur is gebaseerd op de landschappelijke inrichting op basis van deelgebieden en wordt ruimtelijk door een tweetal begrippen vormgegeven. Enerzijds op basis van een tweedimensionale grootte (schaal) en anderzijds door de derde dimensie (mate van geslotenheid).

In de nieuwe structuur is aan het agrarisch grondgebruik een wending gegeven naar houtteeltproductie in kommen die nu niet meer als zodanig herkenbaar zijn.

Deze houtteeltgebieden dragen tevens bij aan de gerealiseerde ecologische hoofdinfrastructuur, waarvan de afgesneden Waalarmen, de bedijkte uiterwaarden en de overgangen naar de stuwwallen deel uitmaken.

De rivieren hebben een functionele inrichting verkregen naar hun ligging en karakter. De Waal heeft de functie van vaar-'snelweg' gekregen. Om deze functie optimaal te verwezenlijken zijn enkele bochten afgesneden. De Maas is een nationale recreatierivier, de Rijn een vaarweg van nationaal belang met beperkte recreatie en de Linge een rivier met grote natuurwaarde en regionale recreatiemogelijkheden.

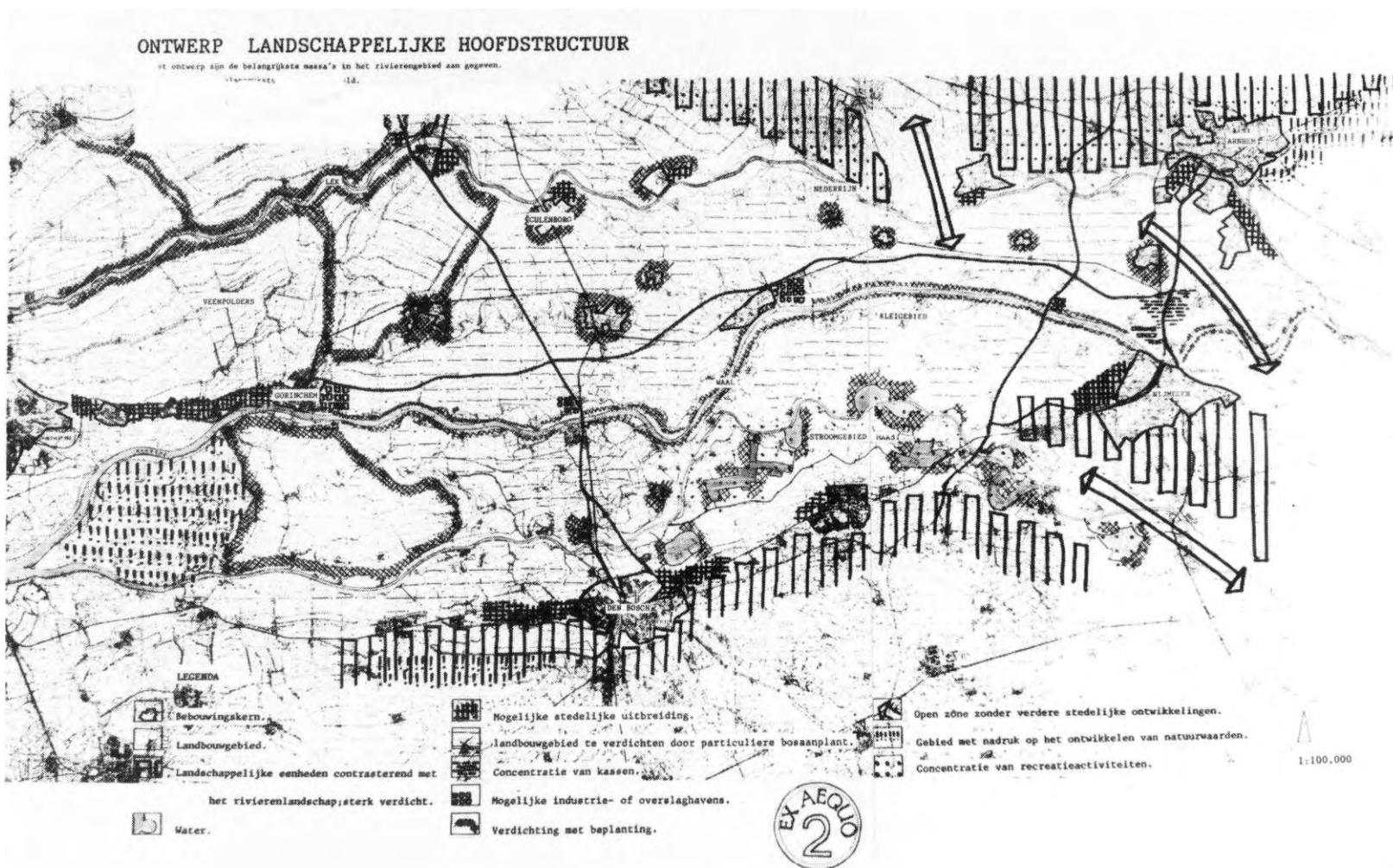
Deze hoofdstructuur geeft als richtlijn voor het bovenregionale beleid aan het rivierengebied, hetgeen meer is als een centrale

open ruimte, een differentiatie die geen afbreuk doet aan de open ruimte, doch deze echter indeelt in ruimten met verschillende belevingswaarden.

De detaillering toont een Waalafsnijding, een uitwerking van een kleinschalige structuur met houtteelt en hoe dijkverbetering van de rivieren een belangrijke maatschappelijke woonfunctie kan gaan verkrijgen.

Jury-oordeel

Sympathiek plan, dat differentiatie tracht aan te brengen vanuit een gedegen analyse van de verschillende bestaande gebiedskenmerken. Ontwerp-problematiek wordt op het goede schaalniveau aangepakt, maar leidt in de uitwerking tot een enigszins verbrokkeld beeld.

Samenvatting inzender

Algemeen

Het belangrijkste probleem van het rivierengebied is het gebrek aan identiteit van de verschillende delen: ze zijn onderling niet genoeg herkenbaar.

Het verbijzonderen van die delen, die onderling verschillen vertonen in het landschappelijke basispatroon, is voor dit probleem een oplossing. Het middel daarvoor is het op verschillende manieren gebruiken van vormen (lineaire elementen, puntvormige elementen) en maten.

De functionele opbouw van het plan

De verstedelijking wordt geconcentreerd in aan het rivierengebied grenzende zandgebieden. Dat zijn de zones Utrecht-Arnhem en Rotterdam-Den Bosch-Venlo.

Het rivierengebied is primair een gebied voor land- en tuinbouw, met op enkele plaatsen bosbouw.

De rivieren worden op een onderling verschillende manier ontwikkeld. Elk krijgt een andere hoofdfunctie. De Maas wordt een recreatief gebied van nationale allure. De Waal wordt een concentratie van industriële activiteiten en een 'snelweg' voor de scheepvaart. De Rijn is om te wonen nabij het water. De IJssel is in dit verhaal een rivier waar ontwikkelingen ter bevordering van de aanwezige natuurwaarden voorop staan.

De ruimtelijke opbouw

Een belangrijk planonderdeel is de verdeling van het rivierengebied in een kleideel en een venig deel.

Het veengebied wordt ontwikkeld als een gebied met onderling afwijkende waterstaatkundige eenheden, waar tussendoor de rivieren stromen. De randen van die eenheden worden door massa extra benadrukt. Het kleigebied wordt bijzonder gemaakt

door het gebruik van een combinatie van duidelijk zichtbare lineaire structuren en puntvormige elementen.

De lineaire elementen worden gevormd door het beplanten van de rivieren, en op een lager niveau van belangrijke oeverwallen. De puntvormige elementen bestaan uit een kader van bossen en lanen bij belangrijke steden en dorpen. Binnen dit kader kunnen verschillende vormen van grondgebruik hun plaats vinden. De Waal wordt de belangrijkste ruimtelijke drager van het gebied, en het bijzondere karakter ervan wordt benadrukt door langgerekte blokken beplanting.

De zones bij de Rijn en de Maas zijn meer met clusters beplanting (die lineair samenhangen) verdicht. De Rijn en de Maas verschillen door onderling afwijkende functies, en doordat de Maas verrijkt wordt met een reeks plassen.

Uitwerking

De uitwerking van het plan is globaal. Dit, omdat bij de detaillering op de plaatselijke factoren (eigendomsverhoudingen, sociale ontwikkelingen) ingespeeld moet kunnen worden, en om in de toekomst tot een andere invulling te kunnen komen, zonder dan de samenhang op een hoger niveau daarvoor belemmerend werkt.

Jury-oordeel

Extrapolerend vanuit 't bestaande worden incidentele voorstellen gedaan en richtlijnen gegeven. Na een goede en uitvoerige analyse roept het ontwerp te weinig een regionaal beeld op.

Samenvatting inzender

De inzending betreft het land van Maas en Waal en Nederrijn/Lek. Dit gebied is gekozen omdat het potentieel het meest aan verandering onderhevig is. Het karakter van de rivieren in het gebied wijzigt onder invloed van het omliggende krachtenveld. De Nederrijn/Lek en vooral de Maas laten een toename zien van het recreatief gebruik. Bij de Waal is er in toenemende mate sprake van een conflict tussen de stroomfuncties op de rivier en de verblijffuncties er langs. De veiligheid bij hoge rivierafvoeren vraagt om dijkverzwaringen die sterk ingrijpen op de aanwezige karakteristieken.

Het transport op de rivier levert gevaar op voor de aanliggende kernen. Door een vergroting van de verkeersintensiteit en van de afmetingen van de transporteenheden bestaat er behoefte aan een overzichtelijker rivierbeeld. Ideevorming over deze problematiek in het gebied van de Waal tussen Gorinchem en Nijmegen is het onderwerp van de inzending.

De voorgestelde oplossing bestaat er primair in dat de Waal wordt gezien als een occupatie-as waarbij het voor het functioneren van het totaal van belang kan zijn dat voor de doorgaande functies -analoog aan de ontwikkeling van het wegenstelsel- een ander tracé wordt gekozen.

Situering van deze nieuwe weg voor waterafvoer en scheepvaart in de kommen (de lagere delen tussen de rivieren) is het meest wenselijk, mede omdat op die plaats een relatie kan worden gelegd met het autosnelwegennet. Deze combinatie levert halverwege het Ruhrgebied en Rijnmond een zone met optimale vestigingsvoorwaarden voor bedrijven.

De zone wordt ruimtelijk gemarkeerd door een brede bossingel ten behoeve van de houtproductie.

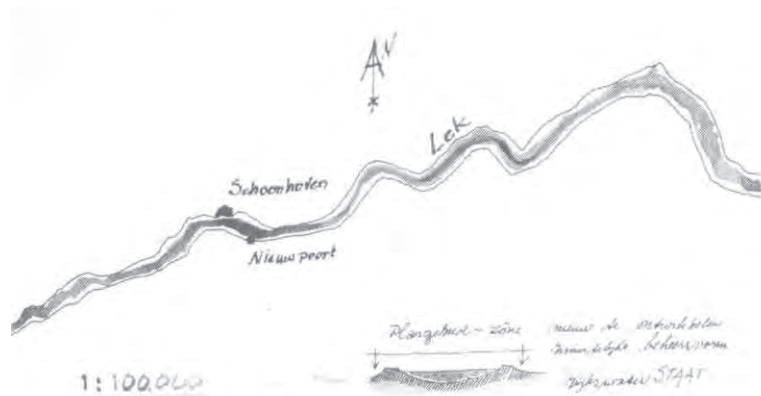
Het uitsplitsen van de genoemde functies betekent dat langs de Waal de kenmerkende vervlechting tussen rivier en de omlig-

gende occupatievormen kan worden gehandhaafd en deels verder kan worden ontwikkeld. De gedachte achter deze opzet is dat parallel aan elkaar enerzijds bestaande patronen kunnen blijven bestaan en dat anderzijds mogelijkheden voor nieuwe ontwikkelingen worden geboden. Op regionaal niveau ontstaat daardoor een ruimtelijk beeld van twee contrasterende elementen oud en nieuw, rivier en waterweg die eikaars aanwezigheid benadrukken.

Voorbeelduitwerkingen van Tiel en van de strook langs de waterweg laten zien welke betekenis het voorstel op lokaal niveau heeft.

Jury-oordeel

Het nieuwe, dwars door het rivierenlandschap getrokken kanaal wordt, afgezien van de technische problemen, in deze inzending als een op het regionale schaalniveau erg eenzijdige oplossing ervaren: op eventuele voordelen ervan voor de 'oude' rivieren wordt niet ingespeeld, terwijl het een grote inbreuk op het bestaande landschap betekent. Op een lager schaalniveau is het kanaal-gegeven in relatie tot de Waal echter goed uitgewerkt. Overigens een goede visuele presentatie en een redelijk consistent verhaal.

Bovenlokaal ontwerp afspraken naast een nieuw te ontwerpen landschap van de Rivier Ruimte en haar ruimtelijke vorming de dijken.

De rivier ruimte als nationaal cultuurpark
Bovenlokaal beleid:
de mogelijkheden scheppen de rivier ruimte in te nemen.

nederland

Samenvatting inzender

De buitenruimten rondom de gebouwen die langs en op de rivierdijken liggen, zijn ontstaan uit heel eigen ruimtelijke reacties van de plaatselijke bevolking op wegen, paden, dijk- en waterwegen, die er reeds lagen.

Deze ruimtelijke reacties waren uit de nood van de situatie en kennis van het bouwproces ontstaan. Er was een onlosmakelijke wisselwerking. Deze onlosmakelijkheid bestaat niet meer.

Het hanteren van die wisselwerking is nu een gebaar van beschaving, van wetenschappelijk en historisch inzicht.

Het maken van een plan, een ontwerp voor een plek langs de rivier kan met dit inzicht tot een afsprakenkader leiden. Hiermee kan elke instantie, elk vakgebied en elk specialisme, en in het bijzonder de persoon in kwestie, ruimte maken voor de ontwerpers die ter plekke aan de slag gaan.

Ontwerpen op bovenlokaal niveau betekent dan ook niet ontwerpen, maar ruimte maken en geven aan ontwerpen die die wisselwerking hanteren, waardoor er weer ruimte ontstaat voor een cultuur die plekgebonden is.

Het afsprakenkader en het ontwerp dienen vervolgens bestudeerd te worden op probleemmakende en niet op probleemoplossende criteria, want alleen hiermee kan de situatie geanalyseerd worden en weer tot een nieuw en begrijpelijk geheel worden.

Afspraken:

Het aanleggen van paden en wegen,
binnen handbereik ter lijne van het grensfenomeen water-land
ter lijne van niveauverschillen
ter plaatse van opstanden, als wallen, muren, schuttingen, geparkeerde auto's, enz.
het aansluiten op bestaande wegen en paden;

Het plaatsen en duiden van opstanden, als gebouwen:

langs paden en wegen:

binnen handbereik ter lijne van het grensfenomeen water-land
ter lijne van niveauverschillen

ter plaatse van opstanden, als wallen, muren, schuttingen, geparkeerde auto's, enz.

het aansluiten op bestaande ruimten en deze voltooien;

het organiseren van het verkeer:

de fysieke ruimte voor een straat, voor een auto : niet breder dan 3.60 m:

éénrichtingsverkeer;

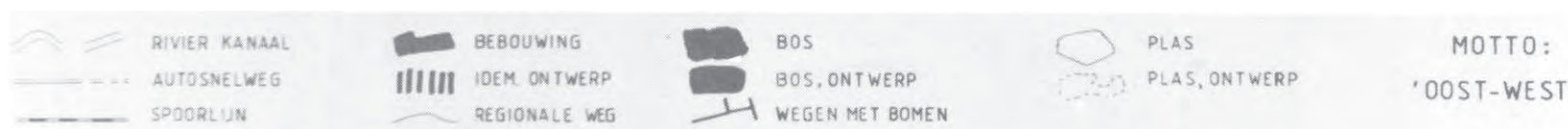
tweebaanskruisingen;

parkeerplaatsen, volop en geïntegreerd in de hun omgevende ruimte. Het gevoel voor rechts-rijden in de ruimte waarin de automobilist zich bevindt, staat primair, bij het bepalen van de straat-ruimte.

Jury-oordeel

Fraai verbeelde, praktische en interessante handreiking in de vorm van een voorstel voor bestuurlijke segmentering van de rivier (beide oevers!). Eén der inzendingen die aandacht besteedt aan de culturele context van het rivierengebied.

Aan het ontbreken van een ontwerp op het regionale schaalniveau ligt een als zeer persoonlijk gewaardeerde visie ten grondslag.

Samenvatting inzender

1. Ligging regio

De verstedelijking in NW-Europa vormt assen vanuit het Ruhr-gebied naar grote havens (bv. Duisburg-Amsterdam) en dwars-verbindingen tussen deze assen (bv. Bremen-Lille).

De regio Rijn, Waal, Maas vormt hier tussen een open ruimte en is een verbindingroute voor mens, dier en plant van de kust naar het Europese binnenland.

2. Herkenbaarheid

Bezoekers van het riviereengebied ervaren een sterke oost-west structuur met onduidelijke noord-zuid kruisingen. Hun beeld wordt sterk bepaald door de rivier zelf, de uiterwaarden en de dijken met aanliggende bebouwing en boomgaarden. Het binnenland blijft vaag.

3. Ondergrond - ontginning - verstedelijking

De ondergrond heeft een vrij grofkorrelig patroon van kommen en ruggen, waarbinnen het (agrarisch) grondgebruik een verfijning heeft aangebracht. De verstedelijking legt hier een nieuw patroon overheen, maar moet zich voegen naar de rivierenstructuur. In de ontginningspatronen kan door verruiming en hiërarchie een duidelijker structuur ontstaan.

4. Structuurschets

De verstedelijking langs oost-west assen buiten het riviereengebied concentreert zich in steden. De A 15 vormt de as van het gebied zelf, waarin alleen Tiel ten behoeve van de streek zich verder kan ontwikkelen. Verstedelijking langs de noord-zuid routes moet voorkomen worden om de oost-west structuur van het riviereengebied herkenbaar te houden. Veehouderij, tuinbouw en wellicht bosbouw moeten deze en andere verstedelijking voor-

komen. Schaalvergroting wordt met wegbeplantingen opgevangen, waarbij de oost-west structuur (weer) een belangrijk uitgangspunt vormt. Aanvullende werkgelegenheid wordt gezocht in het ontwikkelen van de recreatie, met name langs de Maas.

5. Detail; vormgeving Rijn - Waal - Maas

Rijn: zichtlijnen naar hogere oevers, accentueren oude lopen met bebouwing en beplanting.

Waal: plaatselijke verstedelijking inpassen in oeverwalpatroon van verkaveling en ruimte-massa-verdeling.

Maas: afgesneden bochten accentueren: open 'nieuw' land in contrast met besloten 'oud' land.

Jury-oordeel

Conserverend ordeningsvoorstel met enigszins eenzijdige opbouw. Goede inleiding en praktische aanbevelingen met betrekking tot deelaspecten.

Samenvatting inzender

Aanleiding: Ideeënprijsvraag Nederland Rivierenland is een uitdaging voor een landschapsarchitect en twee beeldende kunstenaars.

Opdracht en regiokeuze; Ideeën aangeven voor ontwikkeling van een te kiezen regio, op regionaal en lokaal niveau, in relatie tot de rivieren.

Keuze is gevallen op het Lek/Nederrijngebied om zowel geografische, ruimtelijke als functionele redenen.

Gebiedsbeschrijving: Langgerekt, variëteit qua economisch gebruik.

Grootschalig gebied met een kleinschalig karakter.

Stil gebied, omgeven door stedelijke concentraties (COR).

Visie: Gekozen voor recreatie.

Verbindend versus onderscheidend.

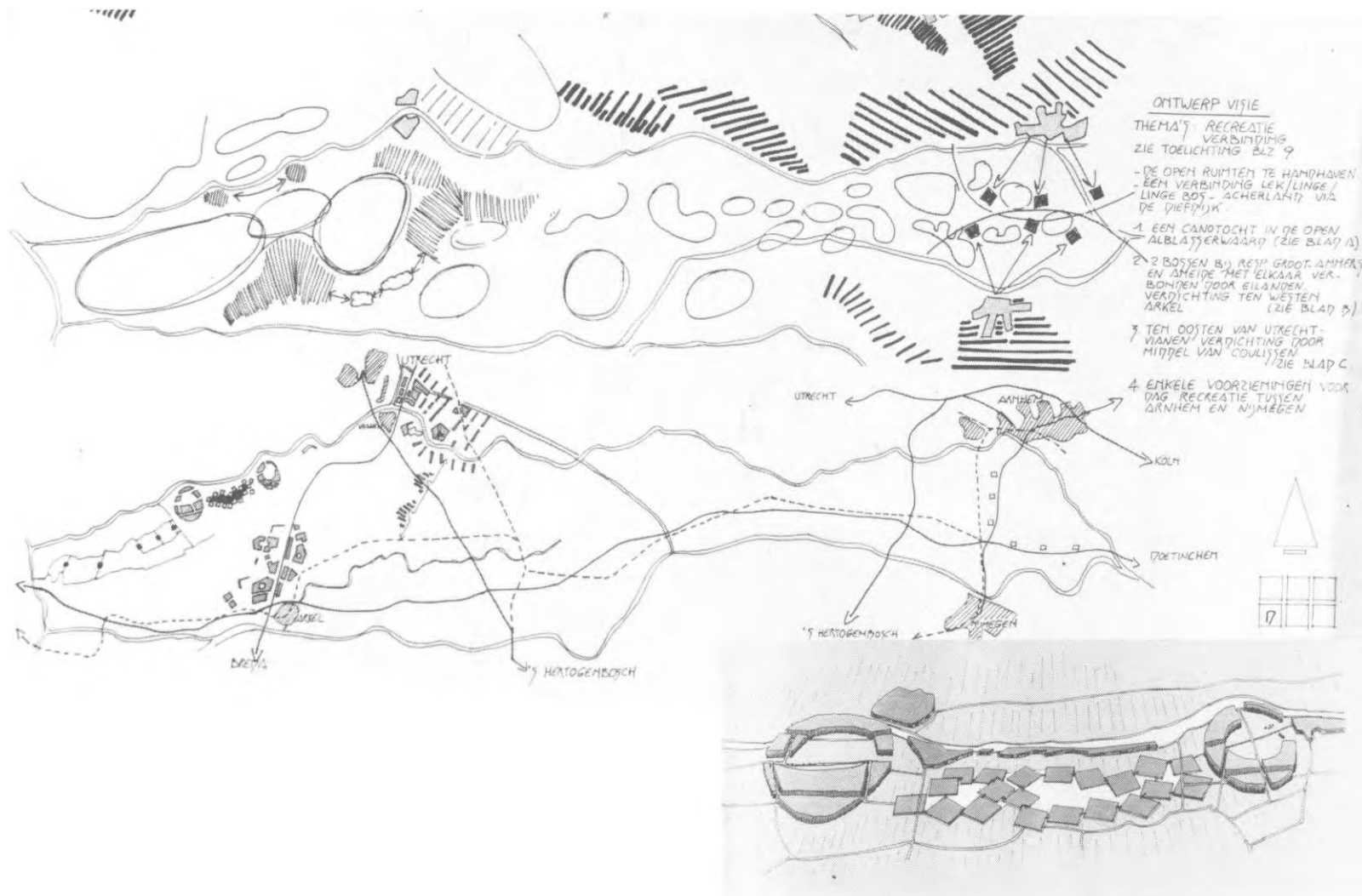
Spanningsrelatie tot (bestaand) landschap.

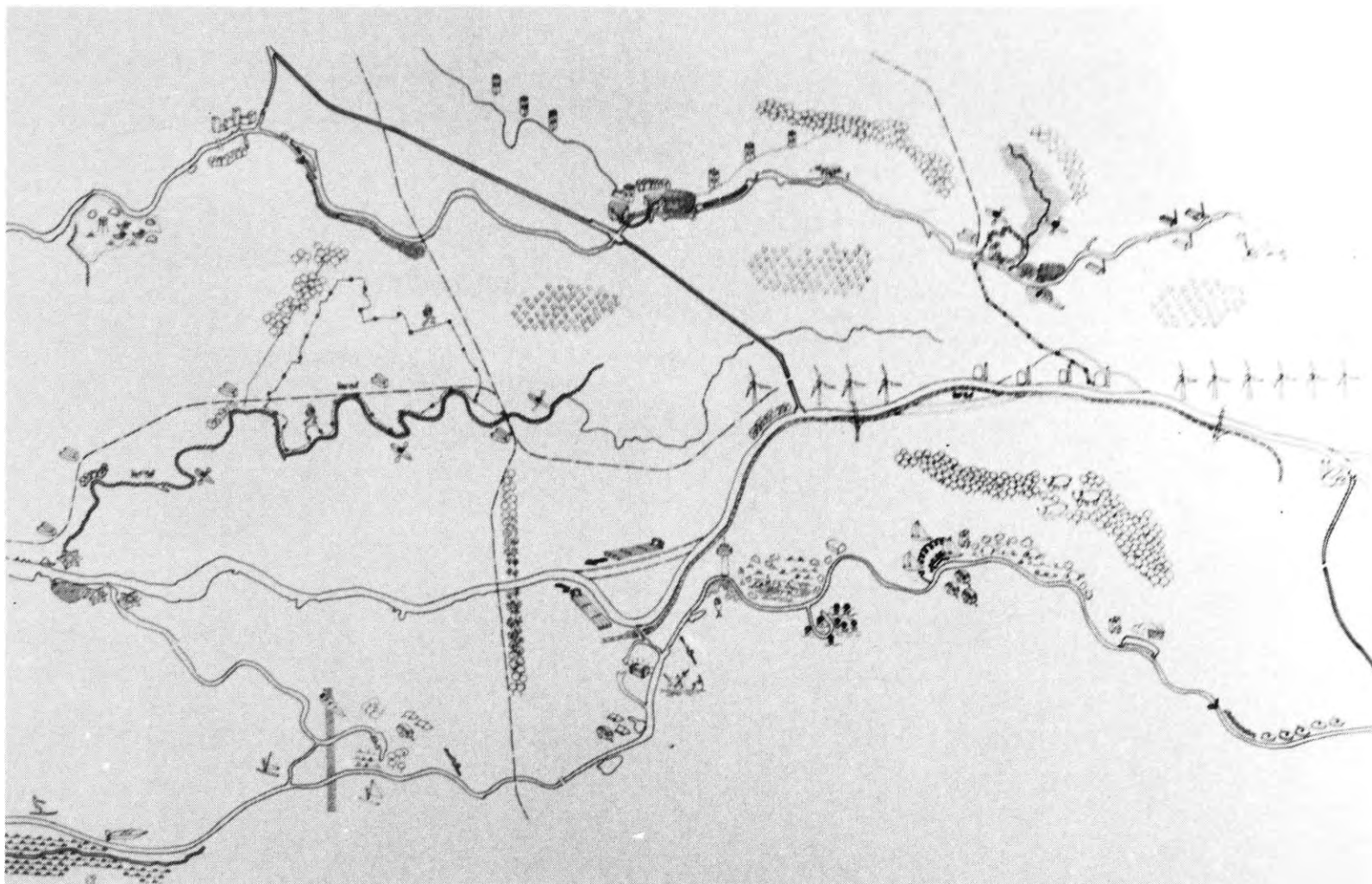
Ontwerp: Drie varianten van recreatie.

Jury-oordeel

Centraal Nederland ingericht als amusementspark: een leuk idee, maar misschien een iets te grote sprong uit de realiteit van het heden.

Binnen de eenzijdige doelstelling zijn de voorstellen goed uitgewerkt. Aardig ogende (ook beleefbare?) vormgeving per project.

Samenvatting inzender

De inzending stelt als centrale thematiek het 'maximaliseren van het verschil', waarmee een argument gevonden is voor de keuze van het Land van Maas en Waal en 'Nederrijn/Lek als studiegebied. Een ander argument is de omvang en ligging van het gebied, grenzend aan dichtbevolkte delen van Nederland. Het ontwerpvoorstel is een scenario voor een 'rivierenpark', waarin natuurlijke hoedanigheden en ontworpen elementen tot een als totaal te ervaren geheel zijn gecomponeerd. Een onregelmatig opgebouwd raster is losjes gedrapeerd over de natuurlijke onderlegger en wel zodanig dat snijpunten van rasterlijnen samenvallen met hoofdmomenten uit het ontwerp. Rijn, Waal en Maas worden elk voorzien van een eigen programma. De Rijn krijgt een educatieve en traditioneel recreatieve functie, de Waal een industrieel karakter en de Maas wordt voorzien van een programma waarin natuurlijke kwaliteiten en verschillende vormen van recreatie centraal staan. Daarnaast is in het park een aantal niet direct aan de grote rivieren gebonden incidenten ingelaten.

Zo ontstaat een ruimtelijk en functioneel zeer gedifferentieerd geheel van natuurlijke kwaliteiten en geconstrueerde voorzieningen.

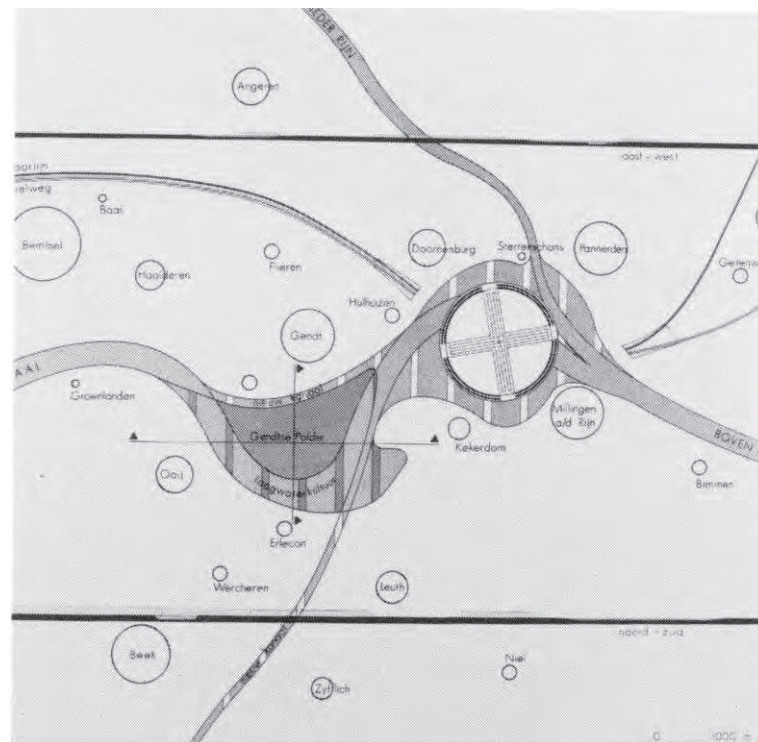
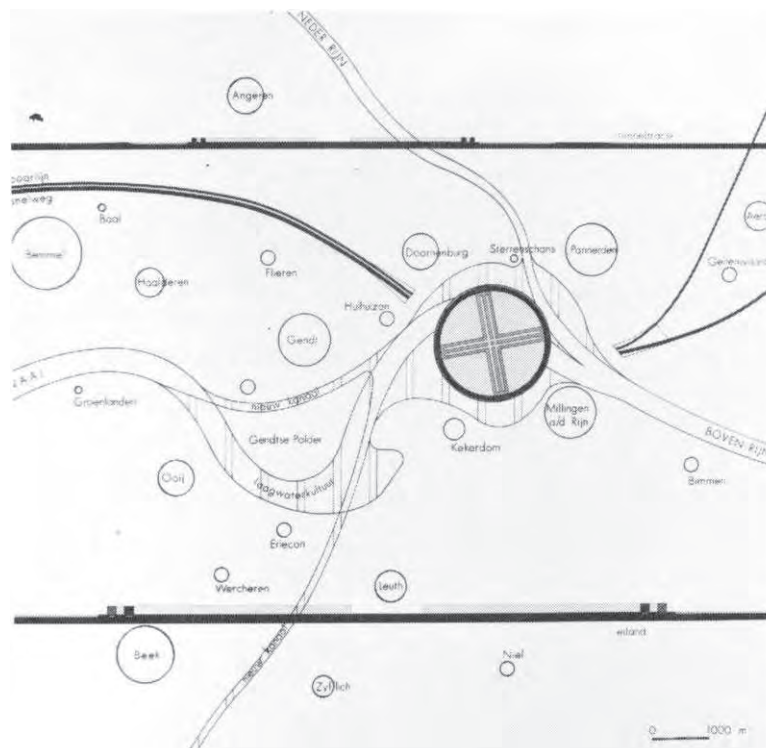
'Ten slotte is als dwarsverbindingen tussen de verschillende programma-onderdelen en tussen de rivieren een aantalervoerssystemen in het park geprojecteerd, via welke de bezoeker van het rivierenpark een eigen dagtocht kan uitstippelen.

Jury-oordeel

Inspirerend origineel voorstel met veel ideeën voor recreatieve objecten, waarvan er een aantal op lange termijn bestuurlijk bruikbaar lijken.

Als regionaal ontwerp te eenzijdig, zowel qua oriëntatie (alleen

recreatie) als qua beeldvorming (vooral contrastbeleving). De door toepassing van een raster gecreëerde samenhang tussen de verschillende schaalniveaus blijft erg kunstmatig. Heldere weergave in woord en beeld; inhoudelijk zwakke verantwoording van ideeën.

Samenvatting inzender.

Transportintegratie.

Transport bestaat uit twee systemen, een informatiesysteem en een concreet systeem. Het informatiesysteem, de logistiek, wordt op dit moment geautomatiseerd en later, op internationaal niveau, gecombineerd. Dit geeft mogelijkheid en aanleiding tot integratie van de transportmiddelen, het concrete systeem. Transportpark.

Beroepsvaart, wegtransport en luchtverkeer worden op één locatie gekoppeld. Een havenkade, parkeerplaats, station en vliegveld geïntegreerd op één plaats geeft keuzemogelijkheid uit vier vervoerssoorten. Dit integrale punt in het transportsysteem bestaat uit overstapplatforms voor reizigers en overslagplatforms voor goederen. Hieromheen staan een aantal gebouwen voor tijdelijke opslag en zullen bedrijven ontstaan. Het transportpark vormt zo een kruispunt van 'water, weg, rail en lucht' en een aantrekkingspunt voor bedrijven.

Lokatie.

De locatie voor dit transportpark is gezocht in een regio waar werkgelegenheid door de overheid wordt gestimuleerd. De infrastructuur van het gebied moest aanleiding geven tot herinrichting van de vaarwegenstructuur, het verkeerswegennet en het spoorweginstelsel. De mogelijkheid voor een tweede nationale luchthaven schoof de locatie op afstand van Schiphol. De behoefte aan een nieuw Maas-Waalkanaal, een bochtafsnijding in de Waal bij Nijmegen, en een overnachtingsplaats voor de beroepsvaart wezen in de richting van de landsgrens. Daar waar de Rijn het land binnenstroomt is het transportpark gelokaliseerd.

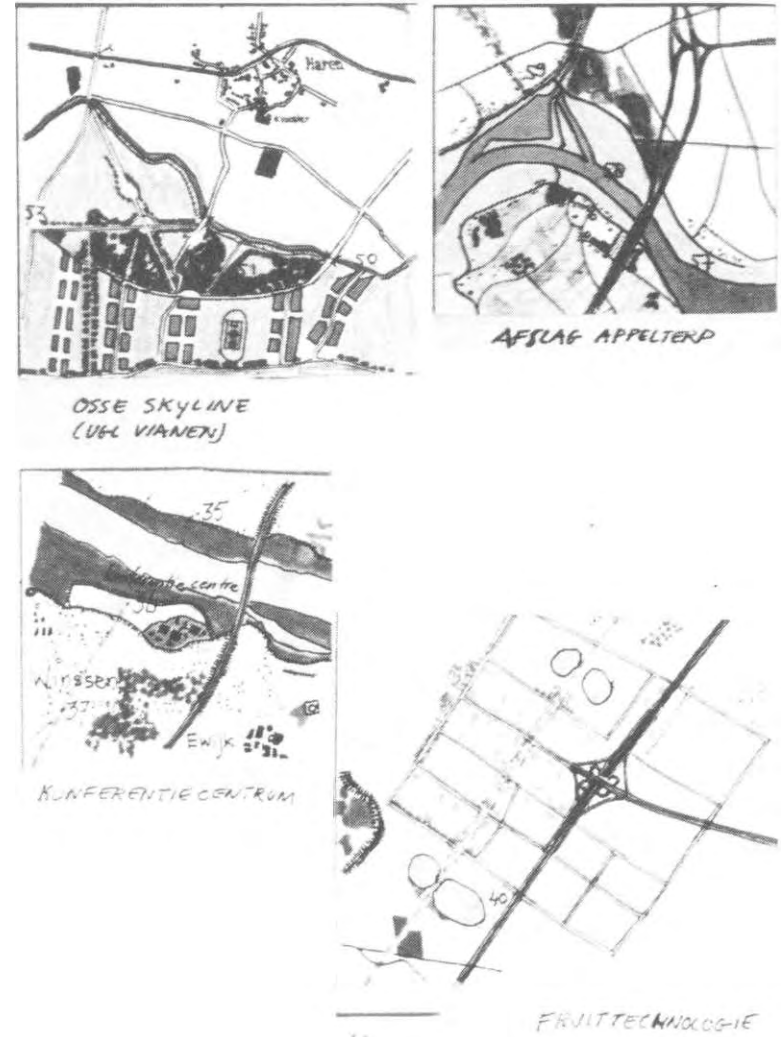
Landschap.

Het lokatiegebied dat uit zichzelf een kruispunt van de vier vervoerssoorten is, ligt in een landschap met natuurlijke waarden

van nationale betekenis. Inrichting en vormgeving van het transportpark worden door dit landschap gedikteerd. Naast de planlokatie wordt een geïsoleerd gebied ontworpen, dat bestemd is voor ganzen en weidevogels. Hier kan het aanbrengen van landschapskultuur in zoverre beperkt blijven, dat een gezonde basis wordt gelegd voor een zelfstandig milieu. Dit vogelgebied ligt tussen waardevolle uiterwaarden en sluit aan op een zuidelijker gelegen grote landschapseenheid.

Jury-oordeel

Eenzijdig op infrastructuur gericht, technisch-organisatorisch bekwaam voorstel, dat slechts schematisch is uitgewerkt. De regionale context van dit futuristische plan heeft te weinig aandacht gekregen.

Samenvatting inzender

Het is onzinnig het rivierenland als optelsom van een aantal problemen te bekijken of voor een afzonderlijk probleem een geniale oplossing te verwachten. Dijkverzwaring, 6-bakduwvaart, graan-, boter- en vleesbergen, een aantocht van vele nieuwe bedrijven naar 's lands centrum en daar vanwege die opgelegde agrarische functie niet aan mee mogen doen. Die problemen kunnen pas opgelost worden als er een plan vanuit eigen behoeften en mogelijkheden is geformuleerd in plaats van plichten tegenover de haar omringende gebieden.

Welnu, wij nemen een imaginaire rivier, die meandert door het hele gebied. Die stelt ons in staat het hele gebied te overkijken. Deze lijn organiseert het rivierenlandschap, hij kruist rivieren en doorbreekt lokale problematiek. Nieuwe ontwikkelingen trekt hij aan en het is alsof een fee over het landschap is gevlogen en met haar gouden stafje het aangeraakt heeft. De jongensdroom is dat over 500 jaar ook 2 jongelui over de kaart gebogen via komgronden en oeverwallen de structuur van het landschap proberen bloot te leggen en daar nóg een rivier de andere lopen ziet kruisen.

Jury-oordeel

Een nieuwsgierig makend plan, dat de verbeelding weet te prikkelen maar het denken, zeker op regionaal niveau, geen richting geeft. Toelichting in de vorm van een onderhoudende, metaforischereisbeschrijving laat veel vragen open.

Samenvatting inzender

Het rivierengebied blijkt de beste mogelijkheid te bieden voor bosbouw van loofhout, wat voor de toekomst nodig zal zijn in verband met de wereldproblematiek en de vervuiling. Door middel van 40.000 ha bos is het mogelijk de oude waterstructuur van Nederland weer op te halen. Een mooie indeling wordt verkregen door per grondsoort een geschikte boomsoort te kiezen. De mogelijkheid van 30 miljoen inwoners voor het jaar 2100 moet er zijn. Uitbreidingsplannen van dorpen moeten zeer gering zijn, van steden iets meer. Invulling dient enkel met hoogbouw te geschieden. Zware industrie moet uitwijken naar de Westerschelde en de Eems, lichte industrie tegen woonplaatsen aanleggen. De vee- en fruitteelt wordt ingepast in het bos, enkel de mestlozing dient verboden te worden. Grootschalige bosbouw in het plangebied kan winstgevend worden, terwijl door aanleg van recreatiebedrijven de overlast op de Veluwe wordt beperkt. Midden in het bos kan veilig een nieuwe kerncentrale worden gebouwd, als op verantwoorde wijze het afval wordt afgevoerd. Er ontstaat een ideaal waterwingebied voor Utrecht en Zuid-Holland, terwijl uitbreiding van militaire doeleinden hier ook mogelijk is. Watersport en kleiwinning wordt uitgebreid door het creëren van nieuwe waterplassen. Dijkverbetering dient door te gaan volgens het bestaande systeem. Langs de Waal moet in de uiterwaarden een driedelige pijpleiding komen voor transport van kolen en ijzererts naar het Ruhrgebied. Vanuit het Ruhrgebied kunnen via deze leiding de gevaarlijke afvalstoffen naar Rotterdam worden gepompt. De zesbaksduwvaart is dan niet nodig en de oeverafslag kan beperkt blijven. Het milieu wordt minder aangetast, als deze afvalstoffen op een goede manier in woestijnen worden opgeslagen. Verder moeten bestaande stortplaatsen worden opgeruimd en voor uitbreiding van vruchtbare gronden de Markerwaard worden in gepolderd.

Jury-oordeel

De keuze voor bosaanleg op grote schaal wordt op zich positief gewaardeerd maar is in deze inzending wat mager onderbouwd. Het ontwerp-voorstel roept vragen op.

konfrontaties

Samenvatting inzender

Het plan 'Konfrontaties' concentreert zich op het buitendijkse gebied langs Nieuwe Maas, Scheur en Nieuwe Waterweg. De redenen hiervoor zijn:

- Een toename van de behoefte aan recreatie en een aantrekkelijk woonmilieu kan verwacht worden. Een verdere dichtslibbing van het open polderland met stadsuitleg en recreatiegebieden is echter ongewenst.
- In tegenstelling tot aanvankelijke verwachtingen zijn grote delen van het Europoortgebied braak blijven liggen. Voor de toekomstige economische ontwikkeling in het Rijnmondgebied zal het noodzakelijk zijn meer aandacht te schenken aan moderne vormen van havenoverslag, transport, communicatie en lichte industrie. Dergelijke bedrijvigheid is in het algemeen minder ruimte-extensief. Daarom hoeft het gehele buitendijkse gebied niet meer gereserveerd te blijven voor industrie en haven.
- Het buitendijks gebied langs Nieuwe Maas, Scheur en Nieuwe Waterweg is een aantrekkelijk en karakteristiek gebied in de Rijnmond. In dit buitendijks gebied is sprake van confrontaties tussen verschillende werelden: confrontaties tussen land en zee, tussen natuur en techniek, tussen thuis en de wereld. Deze karakteristieken maken het buitendijks gebied bij uitstek geschikt voor de ontwikkeling van recreatiegebieden en stedelijke bebouwing.

Een veelzijdig gebruik van het buitendijks gebied kan gerealiseerd worden door

- een goede ontsluiting door middel van benutting van de aanwezige haveninfrastructuur (water- en spoorwegen) voor openbaar personenvervoer,
- vermindering van de barrièrewerking van de deltadijken door toepassing van nieuwe civiele technieken.

Jury-oordeel

Moedige propositie: Rotterdam als wereldhaven is voorbij. Leidt tot eenzijdige uitdaging: wie durft Rijnmond als speeltuin aan? Goede aanzetten en aansprekende oplossingen in de recreatieve- en woonsfeer op stedelijk niveau; op regionaal niveau weinig overtuigend. Visueel aantrekkelijke presentatie, zeer verzorgde toelichting.

Samenvatting inzender

MU stelt de vooronderstelling die impliciet aan de prijsvraag ten grondslag ligt, ter discussie. Zowel probleemstelling als doelstelling komen voort uit de opvatting die het maatschappelijke beschouwt als een coherent geheel, een eenheid. MU hanteert de opvatting dat we het maatschappelijke niet kunnen beschouwen als een coherent geheel: veeleer is er sprake van een veelheid. Een veelheid als gevolg van het feit dat er vele structuren betrokken zijn bij de totstandkoming van het maatschappelijke, waardoor het totaalbeeld (l)nooit één kan zijn.

Op grond van deze vooronderstelling stelt MU een fundamentele heroriëntatie voor. Niet een plan, een idee of inspirerend toekomstbeeld als totaliserend maatschappelijk en ruimtelijk programma dient centraal te staan. Daarentegen behoort verandering, de onvoorspelbare ontwikkeling het uitgangspunt van het denken en handelen te zijn.

Concreet betekent dat dat MU niet op zoek is naar concepten voor regionale differentiatie, naar mogelijke ontwikkelingen die ze uitwerkt in ruimtelijke ontwerpen. MU richt zich op de ontwikkeling van tweedimensionale formele systemen. Als selectieve stimulatioeroosters richten deze systemen zich op de intensivering van het bestaande.

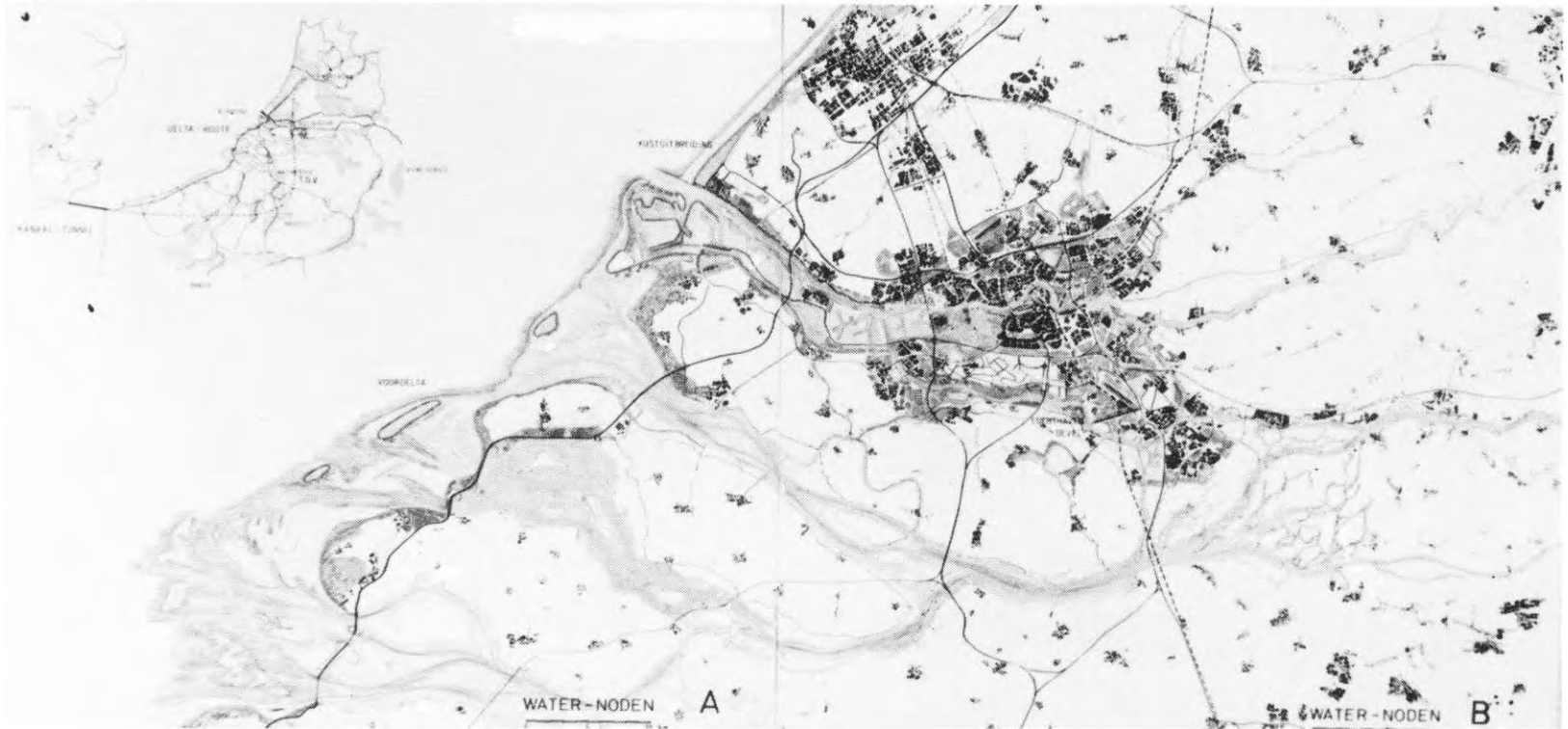
MU heeft voor de ontwikkeling van haar ontwerp-voorstel gekozen voor de regio Rijnmond. MU bepaalt de regio niet vanuit het nationale rivierenstelsel, maar stelt vast dat de Randstad (Rijnmond) een essentiële rol speelt in de intensivering van het bestaande.

Jury-oordeel

Een plan dat vakgenoten uitdaagt en tot bezinning dwingt over de huidige planningspraktijk. Het gepresenteerde formele systeem biedt echter geen oplossing; intensivering van het bestaande lijkt als remedie te mager.

Weergave in tekst erg verstandelijk en abstract, in beeld technisch knap maar niet erg begrijpelijk.

waternoden

53

Samenvatting inzender

Ontwerp-opdracht en structurele uitgangspunten.

- Het vormgeven van de Rijnmond op een bovenregionaal schaalniveau als onderdeel van de delta van Zuidwest-Nederland, in samenhang met de morfologische ontwikkeling van de Voordelta.

- Het ontwerpen van een netwerk van grote infrastructuurlijnen en voorzieningen, waardoor de Rijnmond als distributiecentrum gestimuleerd wordt:

1. directere verbindingen
2. de aanleg van een luchthaven voor vrachtvervoer.

Het ontwerpen van een groene-zoomstructuur op enige afstand van de rivier, welke richting geeft aan het vestigingspatroon voor de korte tot middellange termijn.

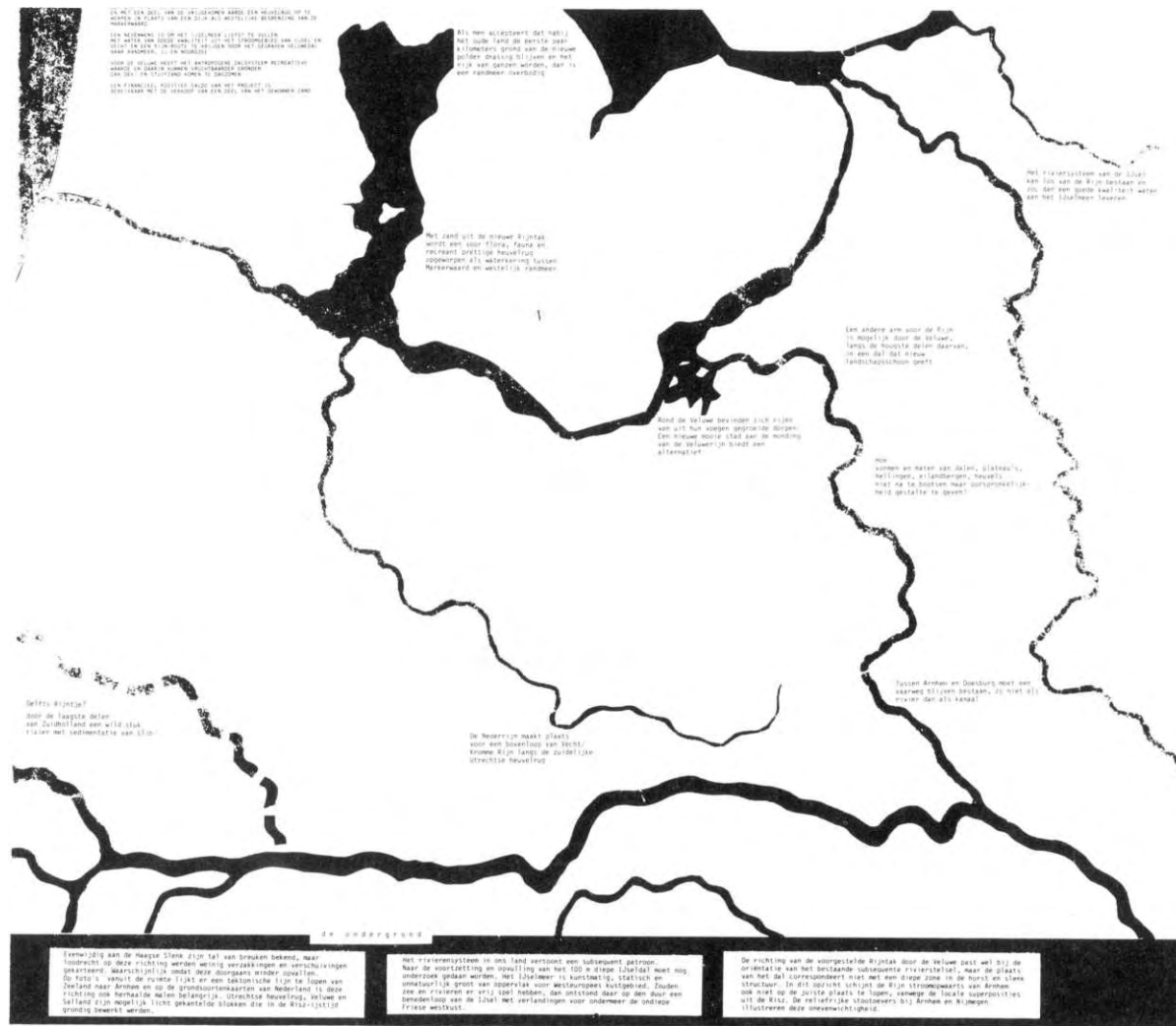
Het vormgeven van de kustzone in morfologische zin, zodat ruimtelijk en functioneel een eenheid ontstaat tussen het eilandrijk van de Voordelta en de gesloten duinkust van Zuid-Holland.

Het aangeven van nieuwe perspectieven voor gespreide woonvormen in de kustzone.

Jury-oordeel

Plan is in hoofdzaak aaneenschakeling van projectvoorstellen, in een traditioneel plan, waarin een zekere trots doorklinkt over de vaderlandse water-werken. Het kustgebied trekt daarbij meer de aandacht dan het rivierengebied.

ampleur

Samenvatting inzender

Al een duizend jaar worden in ons land grote landschappelijke veranderingen aangebracht in streken die van nature bloot staan aan vloedwater.

Met de tegenwoordige grote machines zijn er nu ook goede mogelijkheden om het uiterlijk van hoger gelegen gebieden grondig te wijzigen.

De schoonheid van het landschap doen toenemen door het vergroten van het reliëf in het periglaciaal vervlakte diluvium is het hoofdmotief van dit plan om een dal te graven langs de hoogste delen van de Veluwe en met een deel van de vrijgekomen aarde een heuvelrug op te werpen in plaats van een dijk als westelijke begrenzing van de Markerwaard.

Een nevenwens is om het IJsselmeer liefst te vullen met water van goede kwaliteit uit het stroomgebied van IJssel en Vecht en een Rijnroute te krijgen door het gegraven Veluwedal naar Randmeer, IJ en Noordzee.

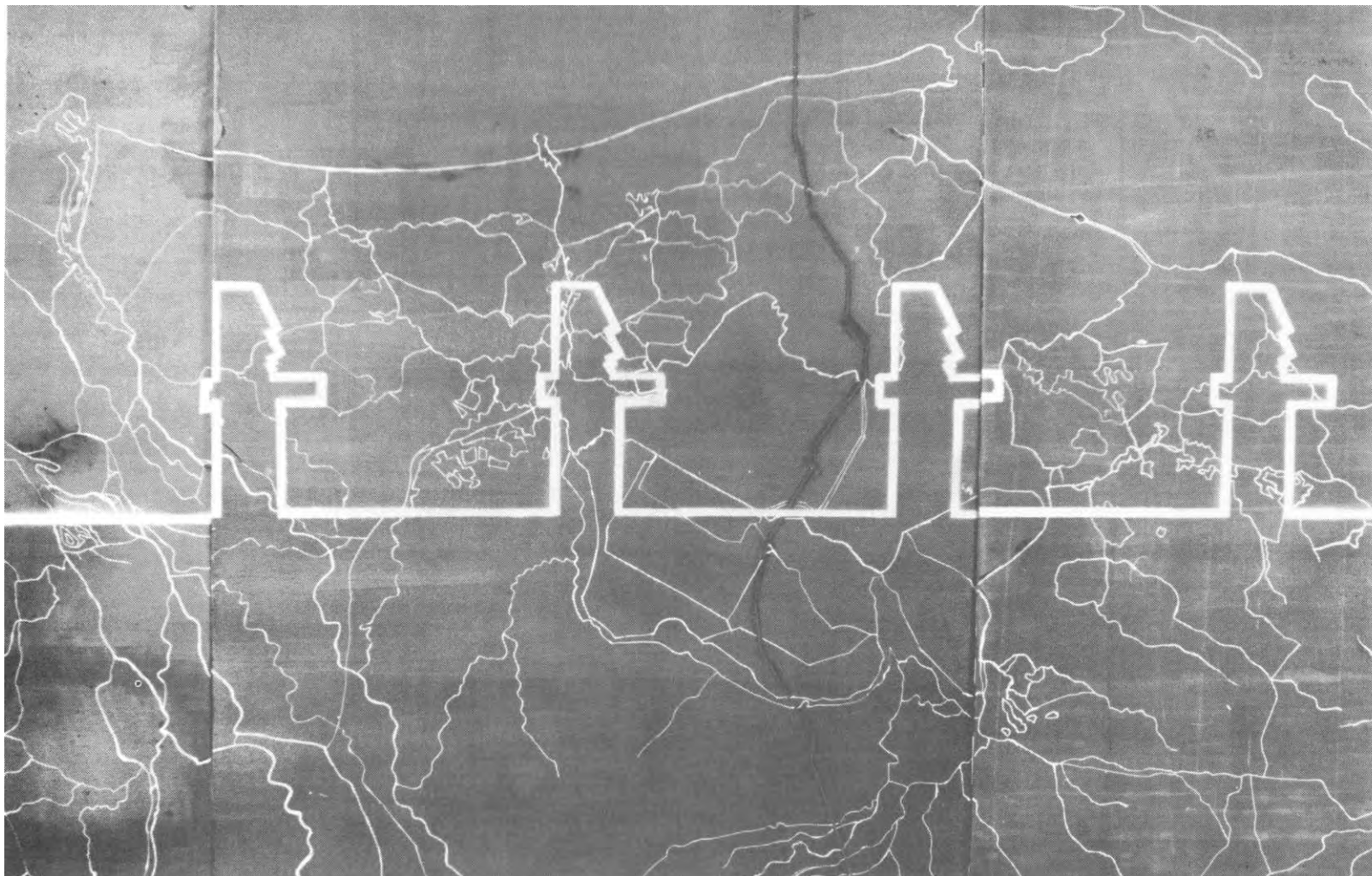
Voor de Veluwe heeft het antropogene dalsysteem recreatieve waarde en daarin kunnen vruchtbaarder gronden dan dek- en stuifzand komen te dagzomen.

Een financieel positief saldo van het project is bereikbaar met de verkoop van een deel van het gewonnen zand.

Jury-oordeel

Ongeldig, omdat niet voldaan wordt aan de in par. 4.1. van het prijsvraagprogramma geformuleerde opdracht, (met name de illustratie van de effecten van de voorgestelde ingreep op lokaal

niveau ontbreekt, ook geen keuze uit de vier onderschieden regio's).Overigens een ver van ons bed staand, maar origineel en vanwege de achterliggende vraagstelling sympathiek en interessant idee.-Zullen in de toekomst esthetische redenen voldoende kunnen zijn voor grootschalige ingrepen in het landschap, of blijven we gewoon problemen oplossen....?

Samenvatting inzender

Het landschap heeft op drie manieren betekenis voor mensen. Ten eerste als bio-ecosysteem. Ten tweede als produktiefactor of als drager van voorzieningen. Ten derde heeft het landschap een ruimtelijk-verhalende betekenis: mensen zien in het landschap weerspiegeld hoe zij leven of willen leven in deze wereld.

Zo ook het rivierenlandschap.

In de toekomst kan men de waterlopen als drager nemen voor de ontwikkeling van het bio-ecosysteem. Energiewinning en zandwinning zijn voorbeelden voor een functionele ontwikkeling van het rivierengebied. Bij het maken van toekomstplannen voor dit landschap mag zeker ook *ÓP*. ruimtelijk-verhalende betekenis van het landschap niet uit het oog verloren worden.

Rivieren verbinden mensen. Staande aan het water, wandelend over de dijk, rijdend over een brug zullen de rivieren tevens verhalen over andere plekken, andere mensen. Mensen die elders in deze wereld op hun manier leven.

Daarom stel ik voor om langs alle rivieren en kusten paaltjes te plaatsen. Op regelmatige afstand betonnen paaltjes waarin mensfiguren te herkennen zijn. Deze paaltjes verbeelden de banden tussen mensen.

Op bevrijdingsdag kunnen deze mensfiguren kaarsjes dragen. Duizenden vlammetjes zullen dan bij zonsondergang de vrijheid van mensen toelichten. Duizenden lichtjes flakkeren in slingerende linten de wereld en de toekomst in.

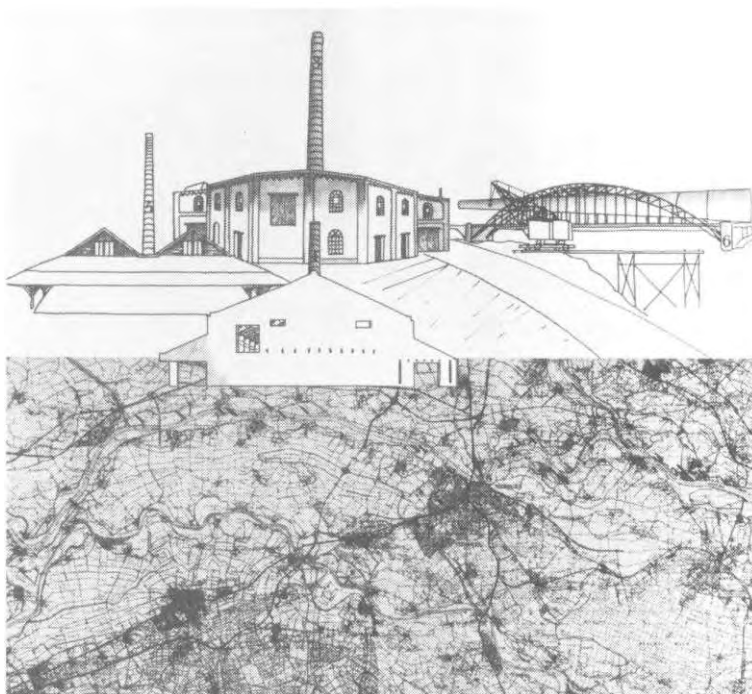
Jury-oordeel

Ongeldig, omdat niet voldaan wordt aan de in par. 4.1. van het prijsvraagprogramma geformuleerde opdracht (geen keuze

uit de vier regio's, ontwerpvoorstel voor de ontwikkeling van een regio en lokale illustratie ontbreken).

Een kunstzinnige, betrekkelijk kleine ingreep introduceert een beeld dat Nederland heel sterk als rivierenland kan markeren, en verbeeldt daarmee een meerwaarde.

Kleinigheid: is het beeld niet wat ver-gezocht?

Samenvatting inzender.

Om deze prijsvraag aan te pakken koos ik voor de meest indringende methode om een landschap te bekijken, een expeditie door het landschap zelf.

Gefascineerd door de oude steenfabrieken, die daar stil langs druk bevaren rivieren liggen, begaf ik mij voor een week naar Nijmegen om van daaruit de diverse, van elkaar verschillende steenfabrieken te onderzoeken.

Er was een erg hoge waterstand, al te zien boven in de stad. Naar beneden kijkend leek het of een straat in het water verdween.

Zo was no. 5, vanaf de dijkweg, alleen te voet, over een dam, te bereiken. Deze lag er in het maanlicht van de vroeg invallende avond zo verstillend bij dat men zich in Azië waande.

De donkere contouren deden het op een tempel lijken; links voeren zeer veel boten voorbij en in de verte brandden de lichten van de elektriciteitscentrale van Nijmegen; op de voorgrond de bomenrijen in het water.

Zo bezit elke voormalige steenfabriek een typische sfeer.

Het landschap krijgt een spanning door de aanwezigheid van deze gebouwen. Voor de Nijmeegse bevolking zouden het buitenverblijven kunnen zijn, op haar recreatieve routes, zoals die via de Ooijpolder naar de oevers van de Waal leiden, want nieuwe villa's, zoals in de 15e en 16e eeuw de Venetianen bouwden op het platteland, zit er nu niet meer in.

Vreemd is dat deze monumentale bouwwerken totaal ontbreken in de boeken en gidsen over de streek, die ik tegenkwam in de boekhandels van de stad. Wel kerken, kapellen en kastelen.

De eerst bezochte lokatie bestond uit een schoorsteen op een stenen plein aan de rivier, een stille verwijzing naar vervlogen tijden. No.2 en no.3 liggen in een wijds landschap, wanneer men uit Tolkamer aankomt in een lichte bocht van de Bovenrijn

en links tegen de achtergrond van een beginnend heuvellandschap.

In de verte de hangbrug naar Kleef. Ook Le Corbusier hield zich met het landschap bezig. Zie de schetsen van Chandigarh, waaruit de ruimtelijkheid, de leegte van de vlakte spreekt, met op de achtergrond de horizon van de beginnende Himalaya.

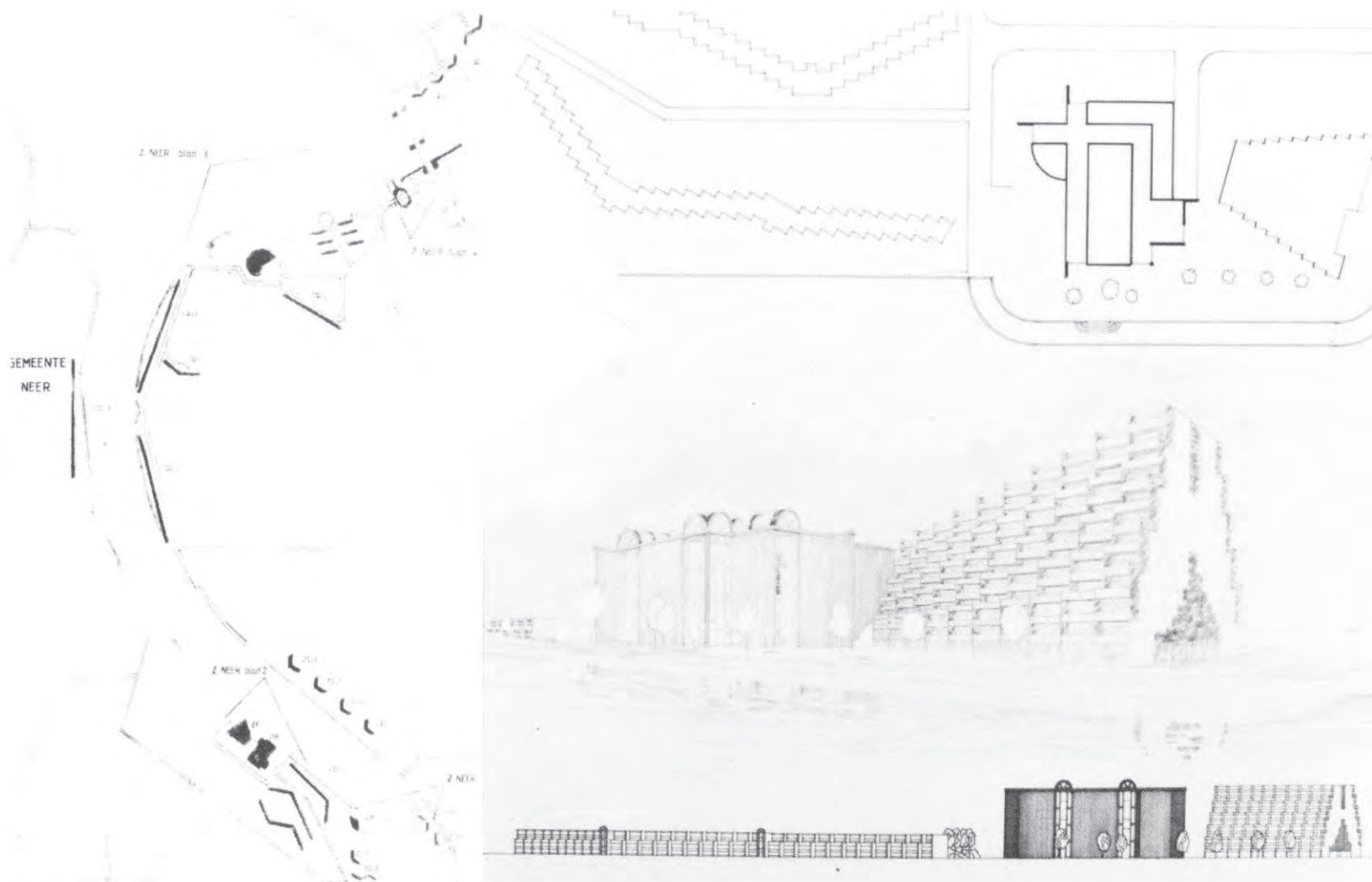
Steenfabriek no.4 kan zo verbouwd worden tot plantenkas:

Een gecultuuriseerde natuur door inbreng van exotische planten in de bestaande natuur van dit rivierenlandschap.

Over elementen als water, ijzer, steen, natuur, het landschap bezien vanuit de oude steenfabrieken en over het riviergedeelte tussen Beuningen en Spijk, getraceerd door de hoge slanke schoorstenen aan de horizon, gaat BRICK.

Jury-oordeel

Ongeldig, omdat niet voldaan wordt aan de in par. 4.1. van het prijsvraagprogramma geformuleerde opdracht (met name het ontwerpvoorstel voor de ontwikkeling van de regio ontbreekt).

Samenvatting inzender

Hierbij vat ik in het kort de opzet van mijn betoog samen, met toevoeging van enkele verduidelijkende woorden.

De tekst is als volgt opgezet:

- een confrontatie van mijn eerste impressie met de bedoeling van de prijsvraaguitschrijvers;
- de behandeling van de vier gebieden met conclusies aangaande de toepassingsmogelijkheden;
- een eindconclusie waarin de geschiktheid van het gekozen gebied nader verduidelijkt wordt;
- het oplossen van de zich in dit gebied voordoende problemen;
- toelichting bij de werkwijze;
- uitleg bij de tekeningen;
- uitwerking van het woningtype;
- uitleg bij de plattegronden op de inzending.

De intentie van de vorm waarin het plan ingezonden is kan worden omschreven als een naar het poëtische neigende uitwerking met schaalgebruik van voornamelijk 1:1.000 om de weergave direct te laten werken: grootschaligheid als 1:100.000 zou uiteraard te bewerkelijk zijn, de afwijking van de voorgeschreven schalen gaat dan ook samen met de mogelijkheid van invulling van een groter riviertraject op dezelfde wijze.

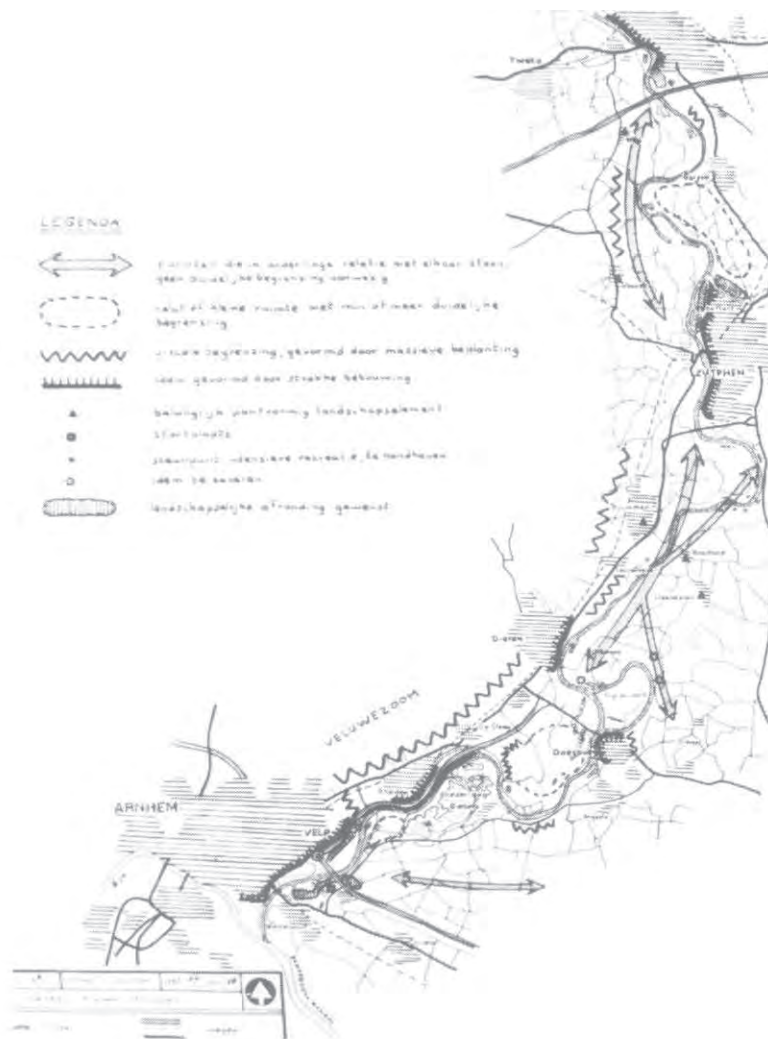
Het bestaan van een bouwverordeningwet die nog niet geheel vastgelegd is heeft geleid tot een invulling op geheel eigen initiatief: het plan is uitgewerkt alsof er geheel geen beperkingen op dit gebied waren en is in zoverre fictief dat het een ideaalbeeld geeft waar de nodige wijzigingen nog aangebracht kunnen worden.

Jury-oordeel

Ongeldig, omdat niet voldaan wordt aan de in par. 4.1. van

het prijsvraagprogramma geformuleerde opdracht (met name het ontwerpvoorstel voor de ontwikkeling van de regio ontbreekt).

de ijssel hou 'm gaaf

Samenvatting inzender

De keuze van de IJssel voor de ontwerp-voorstellen is in hoofdzaak bepaald door de relatieve gaafheid van de IJssel en de verbondenheid van de werkgroep met de IJssel. Bovendien biedt de IJssel de mogelijkheid om onze ideeën over beheer, behoud en uitbouw van de natuurlijke waarden van de uiterwaarden nader uit te werken.

In het tweede hoofdstuk komen de geologische opbouw en de bodemvorming aan de orde. Vervolgens wordt de huidige verschijningsvorm van de uiterwaarden beschreven en wordt aandacht besteed aan de functies van de rivier, te weten waterafvoer, transport en landschappelijke en natuurwetenschappelijke functie. Tot slot van dit hoofdstuk wordt de ruimtelijke en functionele opbouw van het landschap belicht, inclusief de verstedelijking. Belangrijkste element in de ruimtelijke opbouw is de grote mate van afwisseling in openheid, reliëf, vorm van de ruimten en de begrenzing van de ruimten.

Het derde hoofdstuk behandelt de veranderingen in het IJsseldal. Genoemd worden de veranderingen in landbouwkundig gebruik, ontgrondingen, rivierbeheer (oeverbeschadiging, dijkverzwaring) en recreatieve ontwikkelingen.

De ontwerpvoorstellen (hoofdstuk 4), zowel voor de gehele regio als voor de uitwerking, gaan uit van handhaving en waar mogelijk uitbouw van de landschappelijke en ecologische waarden van de uiterwaarden. Dit betekent een laag inrichtingenniveau en weinig ingrepen in de ontwerpsfeer, zoals het aanbrengen van beplanting en/of actieve natuurbouw. De beoogde doeleinden c.q. uitgangspunten worden nagestreefd door middel van doelgericht beheer en sanering van schadelijke activiteiten. De ontwerpvoorstellen worden verduidelijkt aan de hand van 7 kaartbijlagen en 8 foto's.

In de toelichting wordt het consoliderende karakter van de ontwerpvoorstellen benadrukt. Bovendien wordt er aandacht besteed aan het wettelijk kader waarbinnen de voorstellen gerealiseerd kunnen worden. Voor wat betreft het nader uitgewerkte gebied is, in verband met de haalbaarheid, tevens de eigendomssituatie van de betreffende gronden nagegaan. Tot slot is er een opgave gedaan van de geraadpleegde literatuur.

Jury-oordeel

Ongeldig omdat niet voldaan wordt aan de in par. 4.1. van het prijsvraagprogramma geformuleerde voorwaarden voor deelname en inzending (inzending onder naam).

Opdracht

Uitgaande van de geformuleerde probleemstelling worden ontwerp-voorstellen voor de ontwikkeling van een specifieke regio vcerwacht. In deze voorstellen dient de rivier centraal te staan.

Voor deze prijsvraag zijn vier regio's onderscheiden:

- A: de Maas in Limburg
- B: de IJssel
- C: het land van Maas en Waal en Nederrijn/Lek
- D: de Rijnmond.

Gevraagd wordt:

- Uit deze vier regio's er één te kiezen; deze keuze te motiveren vanuit het nationale rivierenstelsel, daarbij het verschil met de overige regio's aan te geven;
- de desbetreffende regio (in vergelijking met de overige regio's) te karakteriseren, waarbij tenminste aandacht moet worden besteed aan:
 - . de geologische opbouw en de bodemkundige situatie
 - . de functies van de rivier
 - . de ruimtelijke en functionele opbouw van het landschap
 - . de mate en de aard van verstedelijking
- voor de gekozen regio het veranderingsproces, zoals U dat waarneemt weer te geven;
- op grond van de voorafgaande analyse formuleren van de ontwerp-opdracht en van de structurele uitgangspunten;
- ontwerpvoorstellen te doen voor de ontwikkeling van de desbetreffende regio;
- e.e.a. te illustreren aan de hand van minimaal 1 of 2 concrete voorbeelden op lokaal nivedau naar keuze.

In te dienen werkstukken

Gezien de aard van de opdracht wordt een complementaire presentsatie in woord en beeld verwacht:

1) de motivering van de keuze, de karakteristiek van het gekozen gebied, incl. de veranderingsprocessen, uitmondend in de formulering van de ontwerp-opdracht en van de structurele uitgangspunten, vervat in:

(maximaal 2000) woorden, schetsen, schema's, foto's en kaartbeelden op maximaal 10 pagina's A4 formaat

Iedere pagina dient in de linkerbovenhoek motto en paginanummers te bevatten.

2) Getekende ontwerpvoorstellen voor de regio en illustraties op lokale schaal, vervat in :

ontwikkelingsschetsen, dwarsprofielen en/of isometrieën op maximaal 6 bladen formaat 60 x 63 in zwart-wit en/of kleur.

Aan te houden schalen zijn;

- regionale ontwikkelingsschets: 1 : 100.000
 - uitwerking: 1 : 25.000
 - dwarsprofielen: 1 : 1.000 tot 1 : 10.000. (evt. afwijkende hoogteschaal mogelijk)
- De bladen moeten gemonteerd zijn op karton dat voorzien is van gaatjes voor de ophanging.
(Twee centimeters van boven- en zijkant. De tekeningen mogen doorlopen van het ene blad naar het andere, ieder blad dient in de rechter onderhoek motto en bladletter te bevatten).

3) Een toelichting op de ontwerpvoorstellen en illustraties, vervat in:

(maximaal 2000) woorden, schetsen, schema's, foto's en kaartbeelden op maximaal 10 pagina's A4 formaat.

Iedere pagina dient in de linkerbovenhoek motto en paginanummer te bevatten.

Ooievaar: D. de Bruin, D. Hamhuis, L. van Nieuwenhuysen, W. Overmars, D. Sijmons, F. Vera.

Prikkeldraad: J. Pos, A. Thus.

Charon: J. Kuiper, G. Parleviet.

Leegh water: J. Heeling, J. Krop, H. Bekkering, P van Bolhuis, P. Bos.

Schei: J. Meeuws.

Slib uit: J. Jonkhof, F. Saris, J. van den Berg.

Basel 1013: J. Freie, B. Harmelink, Th. Roersma, M. de Vries.

Living apart together (LAT): B. Strootman, A. van Eer.

La Lecq: C. van der Graaf.

Vainö: R. Colombijn, T. Woldendorp.

Ontmoetingen: K. van Bijsterveldt, F. Gielens, G. Perquin, K. de Ruiter, T. van Vroenhoven.

Het einde van eindeloos: G. Bierema, J. Kroon, R. Salet.

IJsseltijd geen ijs tijd: J. van Veen, M. van Veen.

IJsseltraverse: H. Sasse.

Aquafresh: P. Mostert, R. Veelders, N. Dielemans, J. Groosman, R. van de Gaag, K. Farouzand.

Doorsneden Nederland: M. den Besten, A. Kolsteren.

Ex Aequo: S. Elings, J. de Vries.

Lateraal: R. van Aalderen, S. Khandekar, E. Spanjaard

het Minister drs. s.k. channel: T. Jongh Visscher.

Nederland: A. Schuivens.

Oost-West: H.Kwant.

Relax: D. Flamion, A. Dijkman, C. van de Ven.

Salt Peanuts: C. van de Hoeven, J. Meijer, L. Oosterhuis, K. Peters, M. Siderius, H. de Vrede.

Transpark: R. Wansdronk.

Tweesluizen: J. van Schooneveld, B. Heesen.

105: H. Zaalberg, A. Dobbe, W. Nijboer.

Konfrontaties: A. Reijndorp, H. Meijer, m.m.v. J. ter Horst, L. Verhaart, J. Vos.

Mu: K. Hoenjet, J. ten Hoeve.

Water-noden: P. Terreehorst.

Ampleur: J. Keizer.

de Kus: H. van Blerck e.a.

Brick: C. Veugen.

Nederzetting z neer: onbekend.

De IJssel hou 'm gaaf:H. Grotenhuis, m.m.v. F. Rabe, W. Lubber.

De prijsvraag "Nederland-Rivierenland" is mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van onder meer:

- de Rijksplanologische Dienst (RPD)
- het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (NIROV)
- de provinciale besturen van:
 - Overijssel
 - Gelderland
 - Noord-Brabant
 - Utrecht
 - Drenthe
 - Groningen
 - Limburg
 - Zuid-Holland
- het Dagelijks Bestuur van het Openbaar Lichaam Rijnmond
- het gemeentebestuur van Roermond
- de Dienstenstructuur Ruimtelijke Ordening en Stadsvernieuwing van de gemeente Rotterdam
- het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten
- de ANWB
- de Van Eesteren/Fluck/Van Lohuizen Stichting

De Prijsvraagcommissie "Nederland-Rivierenland" bestond uit:

Drs. J.L. Gortworst

Mr.ir. A.W.Hartman

Ir. F. Kuyken

Ir. H. Leeftang

Prof.dr.ir. F.M. Maas

Prof.ir.W.J.G. van Mourik

Ir. P. Spijk

Ir. D. Vreugdenhil

Het Secretariaat werd gevoerd door ir. H. Leeftang i.s.m.

ir.G.Roeleveld ir. D.C.P. Schenk, ir. P.B. Steinmetz, en ing. J.H.G. Volmer.

Fotografie: Rijksplanologische Dienst, Afdeling Grafische Beeldvorming, Rob Poelenjee, Martin Janssen, Henk van Saltbommel.

Vormgeving en lay-out: Rijksplanologische Dienst, Freek We-link.

Zetwerk: Mw. H. Bom-van Geens.

Drukkerij: Moretus, Den Haag.

